

ผลการศึกษา

ตามหลักอนุกรมวิธาน ที่เสนอไว้โดย Greenwood et al., (1966) ซึ่งทำไว้โดย
เริ่มจาก Class ถึง Family และ Collette et al., (1984) ซึ่งทำไว้โดยเริ่มจาก
Order ถึง Genus ทำให้สามารถจัดจำแนกปลาเข็ม-ปลากระทุงเหว ที่พบในน่านน้ำไทย ได้ดังนี้

Class Osteichthyes

Subclass Neoptergii

Order Beloniformes

Suborder Exocoetoidei

Superfamily Scomberesocidea

Family Belonidae

Genus *Tylosurus*

Ablennes

Strongylura

Xenentodon

Superfamily Exocoetoidea

Family Hemiramphidae

Genus *Hemiramphus*

Rhynchorhamphus

Hyporhamphus (*Hyporhamphus*)

Hyporhamphus (*Reporhamphus*)

Euleptorhamphus

Zenarchopterus

Dermogenys

Hemirhamphodon

ปลาเข็ม-ปลากระทุงเหวมีลักษณะเด่นคือ ปากเรียวยาวคล้ายหอกหรือเข็มเนื่องจาก ขากรรไกรยื่นยาวออกไปข้างหน้าทั้งขากรรไกรบนและล่างในวงศ์ Belonidae แต่วงศ์ Hemiramphidae พบเฉพาะขากรรไกรล่างเท่านั้น ส่วนขากรรไกรบนสั้นแต่เป็นรูปสามเหลี่ยม ลำตัวยาวเรียว มีเกล็ดแบบ Cycloid ขนาดเล็กหรือกลางปกคลุมและหลุดง่ายในสภาพที่พบเห็น ขณะเก็บตัวอย่าง ก้านครีบเป็นก้านครีบอ่อนทั้งหมด ตำแหน่งของครีบหลังและครีบกันค่อนไปทาง ครึ่งท้ายของลำตัว ครีบท้องอยู่เยื้องไปข้างหลังครีบอก ใกล้เคียงทวาร และมีก้านครีบ 6 ก้าน ครีบ ออกสูง เส้นข้างตัวต่ำพาดไปตามแนวขอบท้อง

จากการตรวจและศึกษาตัวอย่างปลาเข็ม-ปลากระทุงเหวที่พบในน่านน้ำไทย พบปลา เข็ม-ปลากระทุงเหว ทั้ง 2 วงศ์รวม 11 สกุล 22 ชนิด โดยวงศ์ Belonidae พบ 4 สกุล 7 ชนิด และวงศ์ Hemiramphidae พบ 7 สกุล 15 ชนิด

คีย์ประกอบรูปในการจำแนกปลาเข็ม-ปลากระทุงเหวในน่านน้ำไทย

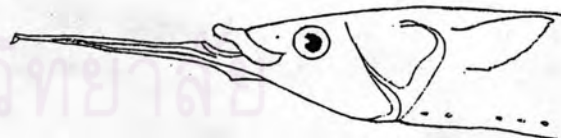
- 1a. ขากรรไกรบนและล่างยื่นยาวพอๆ กันแหลม
คล้ายหอก ประกอบด้วยฟันรูปร่างคล้ายเข็ม
เรียงชิดกันบนขากรรไกรทั้งบนและล่าง
(รูป 1) ไม่มีซี่กรอง .....

รูป 1

.....Belonidae 2

- 1b. ขากรรไกรบนสั้น แต่เป็นรูปสามเหลี่ยม
เฉพาะขากรรไกรล่างยื่นยาว คล้ายหอก
(รูป 2) ไม่มีฟันบนขากรรไกรล่าง ส่วนที่
ยาวเลยขากรรไกรบนออกไป (ยกเว้น
Hemirhamphodon pogonognathus ซึ่ง
มีฟันละเอียด) มีซี่กรอง .....

รูป 2

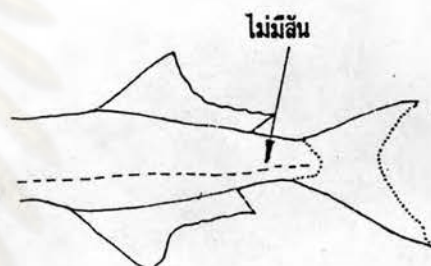
.....Hemiramphidae 8

2a. ลำตัวแบนข้าง ความกว้างลำตัว 3.5-5.1 %BL ด้านข้างลำตัวมีแต้มสีเห็นเป็นแถบสีดำ คล้ำเรียงขวาง ทั้งระชะพอๆ กัน 12-14 แถบ (รูป 3) ครีบกันมีก้านครีบ 25-27 ก้าน .....*Ablennes hians*

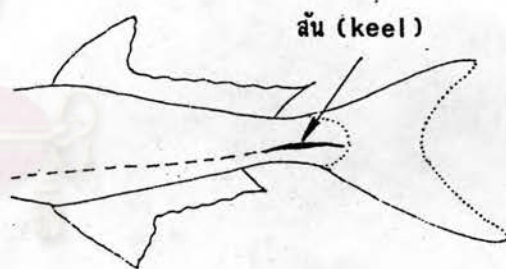
รูป 3

2b. ลำตัวค่อนข้างกลมถึงกลม ไม่มีแถบสีดำ เรียงขวางด้านข้างลำตัว ครีบกันมีก้านครีบ 13-25 ก้าน .....

รูป 4a

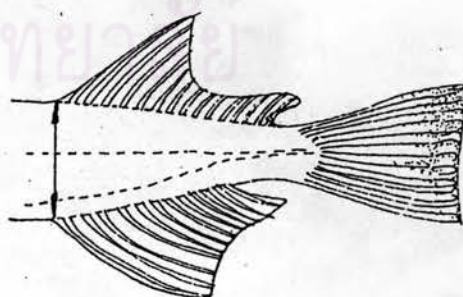
3a. เส้นข้างตัวที่บริเวณคอดหางไม่ยกเป็นสัน (รูป 4a) .....

รูป 4b

3b. เส้นข้างตัวที่บริเวณคอดหางยกเป็นสัน (รูป 4b).....*Tylosurus* 7

4a. ไม่มีเกล็ดบน Operculum จุดเริ่มของครีบหลังและครีบกันอยู่ประมาณตรงกัน ขอบปลายครีบหางตัดตรง ครีบหลังมีก้านครีบ 14-17 ก้าน ครีบกันมีก้านครีบ 13-18 ก้าน (รูป 5) .....

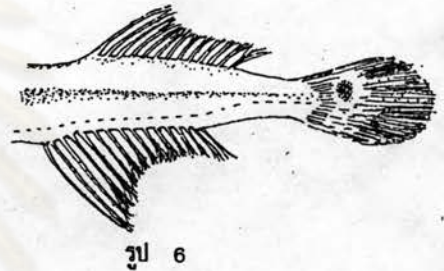
รูป 5

.....*Xenentodon cancila*

- 4b. มีเกล็ดบน Operculum จุดเริ่มของครีบ
 หลังอยู่หลังแนวจุดเริ่มต้นของครีบกัน ครีบ
 หลังมีก้านครีบ 13-20 ก้าน.....
 .....*Strongylura* 5

- 5a. ครีบหลังมีก้านครีบ 13-14 ก้าน ปลาขครีบ
 ทางมีขอบกลม บริเวณฐานครีบทางมีแต้มสี
 เป็นวงกลมสีดำ (รูป 6) .....
 ..... *S. strongylura*

รูป 6

- 5b. ครีบหลังมีก้านครีบ 19-20 ก้าน ปลาขครีบ
 ทางมีขอบเว้าโค้ง บริเวณฐานครีบทางไม่มี
 แต้มสีดำ 6

- 6a. จุดเริ่มของครีบหลังอยู่เหนือแนวโคนก้าน
 ครีบกันอื่นที่ 3 (รูป 7a) ความยาวของ
 ครีบอก 16.8-17.9 %BL.....
 .....*S. incisa*

ก้านครีบกันอื่นที่ 4-6

รูป 7a

- 6b. จุดเริ่มของครีบหลังอยู่เหนือแนวโคนก้าน
 ครีบกันอื่นที่ 7-10 (รูป 7b) ความยาว
 ของครีบอก 7.6-13.0 %BL.....
 .....*S. leiura*

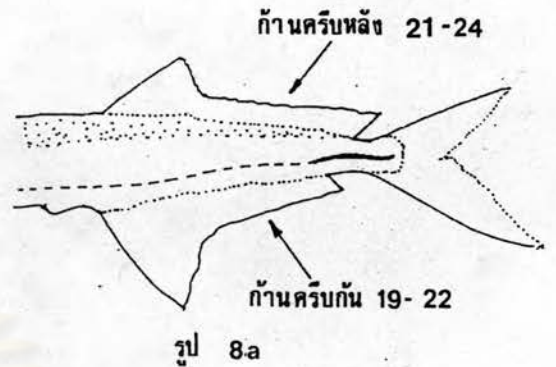

ก้านครีบกันอื่นที่ 7-10

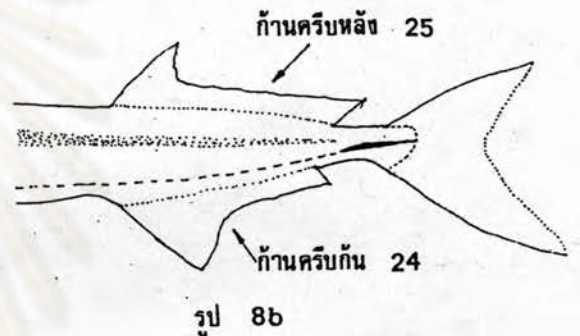
รูป 7b

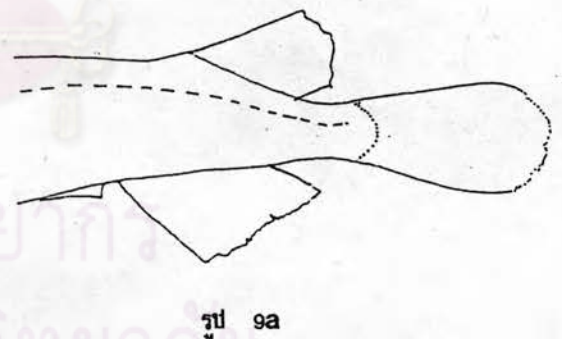
- 7a. ครีบหลังมีก้านครีบ 21-24 ก้าน ครีบกันมี
ก้านครีบ 19-22 ก้าน (รูป 8a) กระดูก
สันหลังมีรวม 80-84 ข้อ ความกว้างลำตัว
6.6-8.6 %BL .....
.....*T. crocodilus*

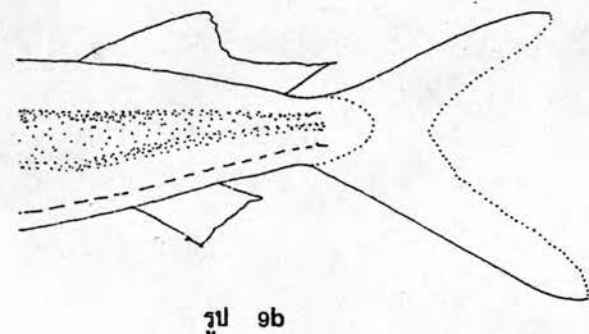
- 7b. ครีบหลังมีก้านครีบ 25-26 ก้าน ครีบกันมี
ก้านครีบ 23-24 ก้าน (รูป 8b) กระดูก
สันหลังมีรวม 92-94 ข้อ ความกว้างของ
ลำตัวเป็น 5.6-6.0 %BL .....
.....*T. acus*

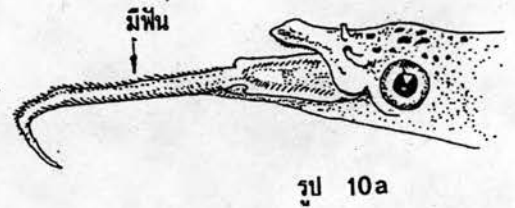
- 8a. จุดเริ่มต้นของครีบหลังอยู่ในแนวหลังของจุด
เริ่มต้นของครีบกัน (รูป 9a) ฐานครีบหลัง
สั้นกว่าฐานครีบกัน ครีบหลังมีก้านครีบ 9-
10 ก้าน ครีบกันมีก้านครีบ 13-14 ก้าน
.....*Dermogenys pusillus*

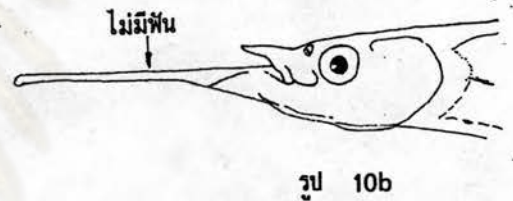
- 8b. จุดเริ่มต้นของครีบหลัง อยู่หน้าแนวของจุด
เริ่มต้นครีบกัน (รูป 9b) ฐานครีบหลังยาว
กว่าฐานครีบกัน.....9

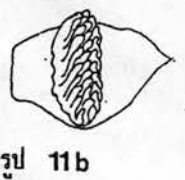
- 9a. ขากรรไกรล่างส่วนที่ยาวเลยขากรรไกรบน มีฟันเป็นซี่เล็กละเอียด (รูป 10a) ครีบล้างมีก้านครีบ 14-16 ก้าน ครีบก้นมีก้านครีบ 9 ก้าน .....
...*Hemirhamphodon pogonognathus*

- 9b. ขากรรไกรล่างส่วนที่ยาวเลยขากรรไกรบน ไม่มีฟัน (รูป 10b).....10

- 10a. Nasal papilla มีลักษณะเป็นแผ่นกลมรูปพัด (รูป 11a) หรือเป็นติ่งคล้ายนิ้วชูขึ้นเป็นกระจุก (รูป 11b) มีความยาวไม่พ้นช่องจมูกออกมา ขอบปลายครีบท่างเป็นรูปเว้าโค้งหรือรูปล้อม ครีบก้นของตัวผู้และตัวเมียไม่แตกต่างกัน.....13

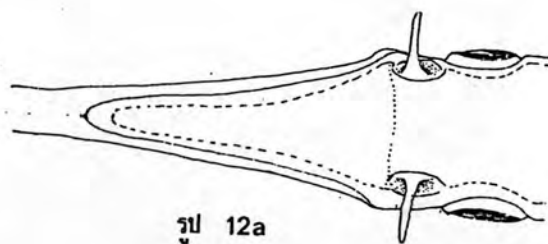

- 10b. Nasal papilla มีลักษณะเรียวยาวปลายแหลม (รูป 11c) ขอบปลายครีบท่างกลมหรือตัดตรงเฉพาะตัวผู้มีก้านครีบก้นตอนหน้าบางอันใหญ่และยาวกว่าอันอื่น ๆ มาก....
.....*Zenarchopterus* 11

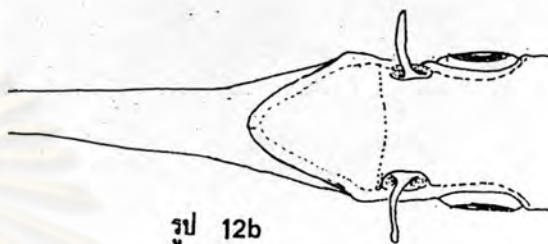

11a. ซากกรโกรบนมีความยาวมากกว่าความกว้างประมาณ 2 เท่าหรือเกือบ 2 เท่า (รูป 12a) ความยาวซากกรโกรล่างมากกว่าความยาวซากกรโกรบน 2-3 เท่า ในตัวผู้มีก้านครีบหลังอื่นที่ 3-5 ขยายขนาดใหญ่และยาวขึ้น ก้านครีบกันอื่นที่ 5 และ 6 หรือ 6 และ 7 ขยายขนาดหนาขึ้น แต่ยาวไม่มากกว่าอันอื่น (รูป 13).....
.....*Z. ectuntio*

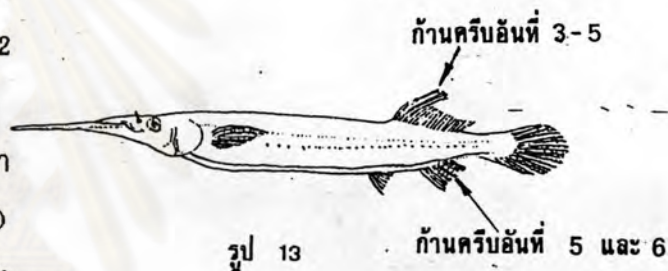
รูป 12a

รูป 12b

11b. ความกว้างซากกรโกรบนมากกว่าความยาวเล็กน้อย (รูป 12b).....12

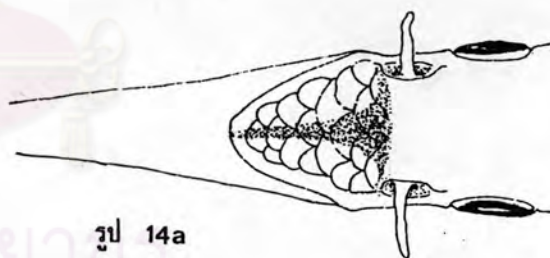
12a. ด้านบนของซากกรโกรบน มีแถบสีน้ำตาลดำพาดในแนวยาวอยู่ตอนกลาง (รูป 14a) ก้านครีบกันอื่นที่ 6 ที่ขยายขนาดหนาขึ้นของตัวผู้ ยาวไม่จรดโคนครีบหาง ก้านครีบหลังปกติ (รูป15).....
.....*Z. buffonis*

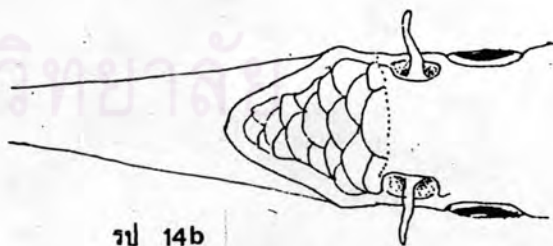
รูป 13

ก้านครีบอื่นที่ 3-5

ก้านครีบอื่นที่ 5 และ 6

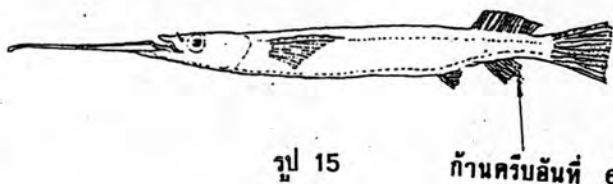

รูป 14a

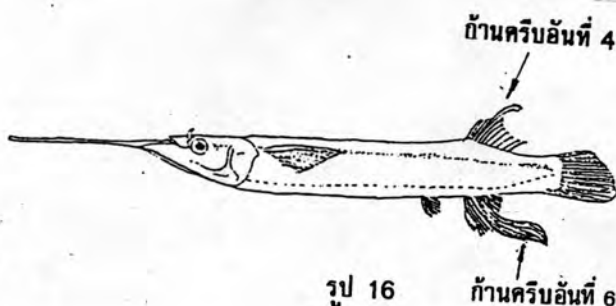
รูป 14b

12b. ด้านบนของซากกรโกรบนไม่มีแถบสีน้ำตาลดำพาดในแนวยาวอยู่ตอนกลาง (รูป 14b) ก้านครีบกันอื่นที่ 6 ของตัวผู้ขยายขนาดหนาและยาวขึ้น มีรูปร่างคล้ายขนนกเมื่อทาบไปกับแนวสันท้อง จะยาวเลยโคนครีบหาง ก้านครีบหลังอื่นที่ 4 หนา และยาวปลายโค้งไปด้านหลัง (รูป 16).....
.....*Z. dunckeri*

รูป 15

ก้านครีบอื่นที่ 6

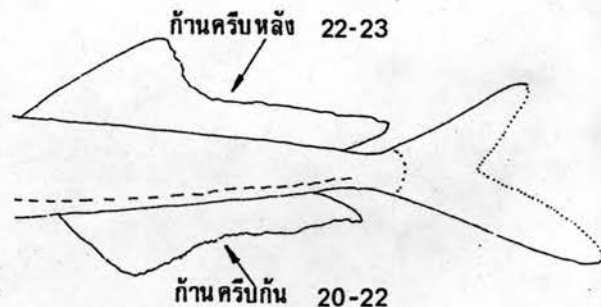

รูป 16

ก้านครีบอื่นที่ 6

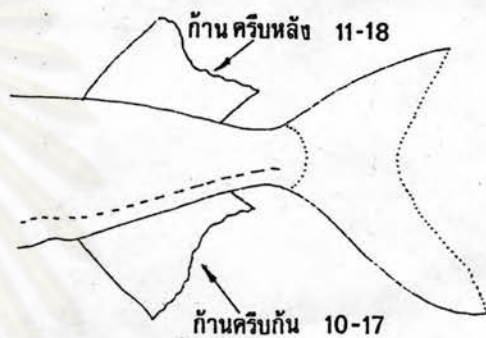

13a. ลำตัวแบนยาวแบบริบบิ้น ความยาวหัว
 14.1-14.9 %SL ครีบหลังมีก้านครีบ 22-
 23 ก้าน ครีบกันมีก้านครีบ 20-22 ก้าน
 (รูป 17a) ความยาวครีบอกเป็น 20.0-
 21.0 %SL ครีบอกมีก้านครีบ 8 ก้าน...
 .....*Euleptorhamphus viridis*

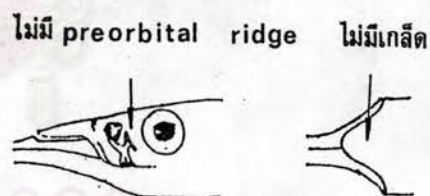
รูป 17a

13b. ลำตัวไม่แบนยาวแบบริบบิ้น ความยาวหัว
 20.1-30.7 %SL ครีบหลังมีก้านครีบ
 11-18 ก้าน ครีบกันมีก้านครีบ 10-17
 ก้าน (รูป 17b) ความยาวครีบอกน้อยกว่า
 20 %SL ครีบอกมีก้านครีบ 10-13 ก้าน
14

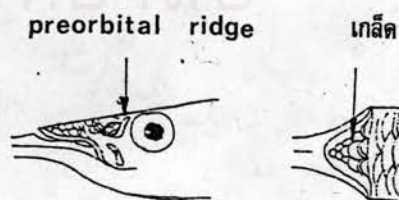
รูป 17b

14a. ไม่มีเกล็ดบนซากรรไกรบน ไม่มี
 Preorbital ridge (รูป 18a).....
 .....*Hemiramphus* 15

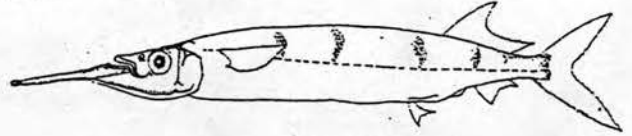
รูป 18a

14b. มีเกล็ดบนซากรรไกรบน มี Preorbital
 ridge (รูป 18b).....16

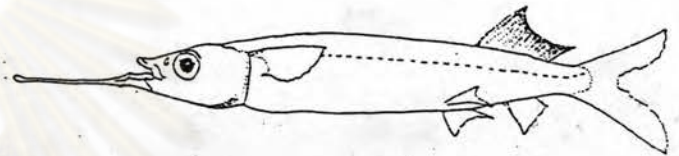
รูป 18b

- 15a. ด้านข้างลำตัวมีแต้มสีดำเป็นแถบในแนว
ขวาง 4-6 แถบ บริเวณขอบครีบหลังไม่มีสี
ดำ (รูป 19a) .....*He. far*

รูป 19a

- 15b. ด้านข้างลำตัวไม่มีแต้มสีดำ บริเวณขอบ
ครีบหลังมีสีดำตลอด (รูป 19b).....
.....*He. archipelagicus*

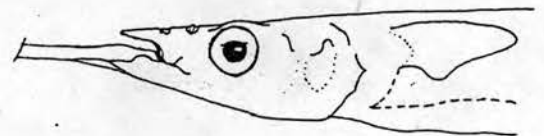
รูป 19b

- 16a. Nasal papilla เป็นติ่งคล้ายนิ้วมืออยู่
ชิดกันเป็นนกระจุก ขากรรไกรบนโค้งขึ้น
(รูป 20a) มีความยาวเป็น 3.8-7.6
%SL แกนเหงือกอันนอกสุดมีซี่กรอง 49-59
ซี่ มีเส้นข้างตัวเป็นคู่ (2 เส้น) ในแนว
ตั้งใต้ครีบอกจรดตอนหน้าของเส้นข้างตัวใน
แนวนอนใกล้สันท้อง.....
.....*Rhynchorhamphus* 17

รูป 20a

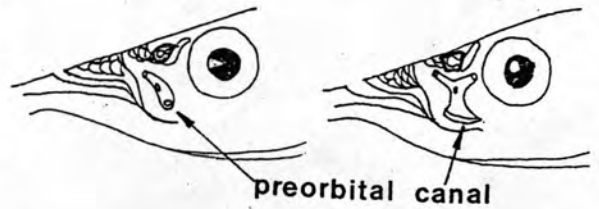
- 16b. Nasal papilla มีลักษณะเป็นแผ่นกลม
รูปพัด ขากรรไกรบนเรียบหรือโค้งขึ้นเล็กน้อย
(รูป 20b) มีความยาว 2.4-4.5
%SL แกนเหงือกอันนอกสุดมีซี่กรอง 23-39
ซี่ มีเส้นข้างตัว 1 เส้นในแนวตั้งใต้ครีบอก
จรดตอนหน้าของเส้นข้างตัวในแนวนอนใกล้
สันท้อง .....*Hyporhamphus* 18

รูป 20b

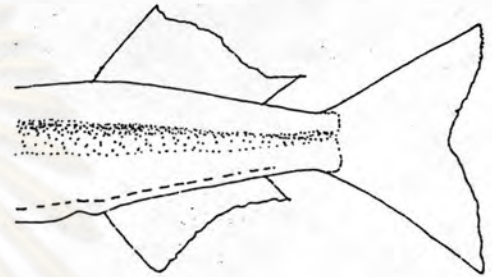
17a. แขนงเหงือกอันนอกสุดมีซี่กรอง 49-53 ซี่
ความยาวขากรรไกรล่างเป็น 35.9-43.8
%SL ครีบหลังและครีบกันมีก้านครีบ 13-15
ก้าน .....*R. naga*

รูป 21a

รูป 21b

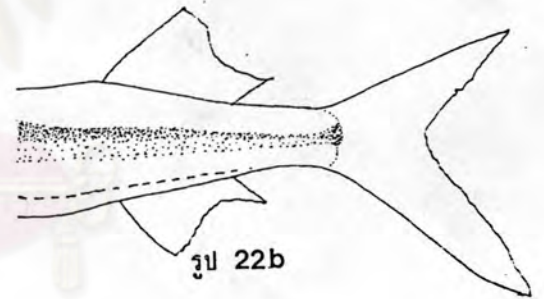
17b. แขนงเหงือกอันนอกสุดมีซี่กรอง 54-59 ซี่
ความยาวขากรรไกรล่างเป็น 34.8-54.7
%SL ครีบหลังและครีบกันมีก้านครีบ 14-16
ก้าน .....*R. georgii*

รูป 22a

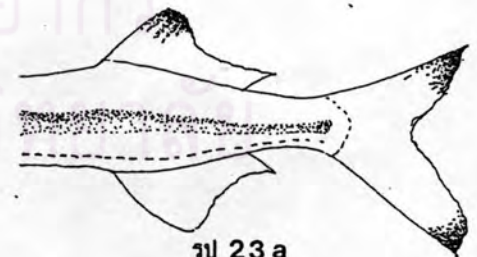
18a. Preorbital canal ไม่แยกเป็นแฉกที่
ปลายบน (รูป 21a) ครีบหางเว้าแบบล้อม
หลังหรือปานกลาง (รูป 22a).....
Hyporhamphus (Hyporhamphus) 19

18b. Preorbital canal แยกเป็นแฉกที่ปลาย
บน (รูป 21b) ครีบหางเว้าแบบล้อมลึก
แฉกล่างของครีบยาวกว่าแฉกบน (รูป
22b).....
Hyporhamphus (Reporhamphus) 20

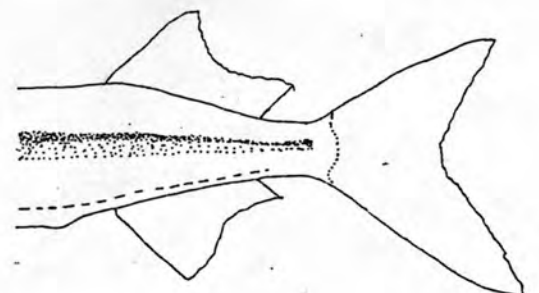
รูป 22b

19a. ปลายครีบหลังและปลายครีบหางทั้งแฉกบน
และล่างมีสีดำ (รูป 23a) ความยาวจงอย
ปาก 5.0-5.7 %SL.....
.....*Hy. (Hy.) melanopterus*

รูป 23a

19b. ปลายครีบหลังและปลายครีบหาง ไม่มีสีดำ
(รูป 23b) ความยาวจงอยปาก 6.5-8.4
%SL .....
.....*Hy. (Hy.) limbatus*

รูป 23b

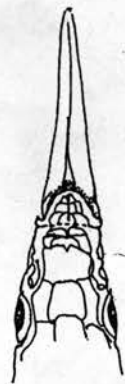
20a. ความยาวกระดูก Preorbital เป็น
 3.78-4.01 %SL ความยาวซากรรไกร
 ล่างเป็น 15.7-24.5 %SL แกนเหงือก
 อันนอกสุดมีซี่กรอง 28-35 ซี่.....
 .....*Hy. (R.) affinis*

20b. ความยาวกระดูก Preorbital เป็น
 2.97-3.5 %SL.....21

21a. ปลาชปากบนแหลม (รูป 24a) ความยาว
 ซากรรไกรล่าง 20.3-22.0 %SL แกน
 เหงือกอันนอกสุดมีซี่กรอง 36-39 ซี่.....
 .....*Hy. (R.) dussumieri*

รูป 24a

รูป 24b

21b. ปลาชปากบนป้าน (รูป 24b) ความยาว
 ซากรรไกรล่าง 14.2-19.1 %SL แกน
 เหงือกอันนอกสุดมีซี่กรอง 27-30 ซี่.....
 .....*Hy. (R.) quoyi*

ลักษณะประจำวงศ์ Belonidae

รูปร่างเรียวยาวถึงยาวมาก แขนงข้างมากน้อยแตกต่างกันจนถึงเป็นรูปทรงกระบอก ลำตัวปกคลุมด้วยเกล็ดแบบ Cycloid ขนาดเล็กถึงเล็กมาก เส้นข้างตัวดำพาดไปตามแนวขอบท้องแล้วค่อย ๆ เบนขึ้นบริเวณหน้าครีบกันจนถึงแนวกลางตัวที่คอดหางแล้วพาดตามยาวโดยตลอด บางชนิดมีเกล็ดในแนวเส้นข้างตัวบริเวณคอดหางยกตัวขึ้นเป็นสัน ทุกชนิดไม่มีซี่กรอง

ซากรรไรทั้งบนและล่างแคบ ยาว เรียวแหลม ฝันทึบขนาดเล็กคล้ายเข็มเรียงชิดติดกัน เป็นแถวเดียวในแนวขอบของซากรรไร โดยมีพื้นที่ยาวกว่าและมีรูปร่างคล้ายเข็มคั่นอยู่เป็นระยะ ๆ

ตำแหน่งของครีบหลังอยู่ค่อนข้างไปทางด้านท้ายของลำตัว จุดเริ่มต้นของครีบหลังอยู่เหนือไปทางด้านท้าย หรือประมาณแนวเดียวกับจุดเริ่มต้นของครีบกัน ตำแหน่งครีบอกสูง ตำแหน่งครีบท้องอยู่เหนือไปทางด้านท้ายของโคนครีบอกและอยู่ใกล้จุดเริ่มต้นของครีบกันมากกว่าโคนครีบอก ครีบหางมีลักษณะเป็นแฉกรูปสามเหลี่ยม มีแผ่นล่างยาวกว่าแผ่นบนเล็กน้อย บางชนิดมีขอบทางด้านท้ายของครีบเว้าโค้ง บ้างตัดตรง บ้างกลม

สีของตัวอย่างขณะสด ด้านบนของหัว ด้านหลังและด้านข้างตอนบนของลำตัวมีสีส้มเขียวหรือสีน้ำตาลเงินในปลาทะเล ส่วนปลาน้ำจืดมีสีน้ำตาลอมเหลืองหรือสีน้ำตาลเงินคล้ำ ด้านข้างลำตัวตอนล่างและด้านท้องมีสีขาวเงิน มีแถบสีเงินเข้มหรือน้ำเงินปนดำพาดอยู่ในแนวตามยาวด้านข้าง ลำตัวระหว่างส่วนสีเข้มกว่าทางตอนบนและส่วนสีอ่อนกว่าทางตอนล่าง ปลาซากรรไรล่างของปลาในวงศ์นี้บางชนิดมีสีแดง

ในตัวอย่างที่มีชีวิต สีเขียวที่เห็นบนลำตัวจะขยายเข้าไปข้างในด้วย ดังนั้นเนื้อและกระดูกจึงมีสีเขียวด้วย เนื้อจะเปลี่ยนเป็นสีขาวเมื่อปรุงสุกแล้วและมีรสขาคดี (Herre, 1982)

ทั่วโลกมีปลาวงศ์นี้อยู่ทั้งหมด 10 สกุล ประมาณ 35 ชนิด แต่ละชนิดมีขนาดแตกต่างกัน ตั้งแต่ 40 mmBL ในชนิดที่พบอาศัยในน้ำจืดจนถึง 900 mmBL ในชนิดที่อาศัยในทะเล ปลาวงศ์นี้ทั้งหมดเป็นปลาผิวน้ำ ส่วนมากอาศัยในทะเลบริเวณชายฝั่ง บางชนิดหากินในทะเลเปิดแล้วมาวางไข่บริเวณชายฝั่ง มีบางชนิดอาศัยในน้ำจืด (Collette, 1986)

เมื่อเวลาตกใจหรือหนีศัตรู ปลาบางชนิดสามารถยกตัวร่อนกลาขึ้นเหนือผิวน้ำ แต่ส่วนหางจะอยู่ในน้ำตลอดเวลา ลักษณะการร่อนกลาแบบนี้จะแตกต่างจากปลานกกระจอกซึ่งเป็นปลาวงศ์ Exocoetidae อันคล้ายกันกับปลาเข็ม-ปลากระทุงเหว ที่สามารถกลาร่อนขึ้นเหนือผิวน้ำทั้งตัวขึ้นไปในอากาศได้ไกลสองถึงสามร้อยหลา เนื่องจากมีครีบอกที่ยาวและแข็งแรงมาก (Roughley, 1963)

ในบางครั้งพบปลาบางชนิดกระโดดขึ้นเหนือวัตถุเล็ก ๆ ที่ลอยอยู่ในทะเล ซึ่งอาจเป็นเพราะวัตถุนั้นดึงดูดความสนใจของมัน จากลักษณะนิสัยดังกล่าวนี้ ในบางประเทศจึงมีการจับปลาเหล่านี้โดยใช้เครื่องมือง่าย ๆ ซึ่งทำโครงด้วยไม้ที่มีข่าผูกติดเอาไว้ นอกจากนี้ยังมีการจับด้วยเบ็ดที่ปล่อยจากเรือขะวั้ง โดยใช้เครื่องล่อเป็นวัตถุขนาดเล็ก ๆ ที่เปล่งแสงได้ลอยเหนือผิวน้ำ (Ogilby, 1916) ในหมู่ชาวประมงของมาเลเซียมีวิธีตกปลาพวกนี้ด้วยวิธีที่แปลก โดยใช้เชือกขนาดเล็ก ๆ ผูกติดกับวาว ปลาอีกด้านหนึ่งทำเป็นห่วงและผูกเหยื่อล่อเอาไว้ ปลาพวกนี้จะพุ่งชนเหยื่ออย่างรุนแรงขณะเดียวกันห่วงจะมีขากรรไกรบนไว้ เนื่องจากมีฟันบนขากรรไกรบนจำนวนมากจะป้องกันไม่ให้ปลาหลุดจากห่วง จากการจับด้วยวิธีนี้บางครั้งใน 1 ชั่วโมง จะจับได้ถึง 12 ตัว (Maxwell, 1921)

นอกจากนี้ปลาพวกนี้ยังมีนิสัยว่ายน้ำเข้าหาแสงไฟในเวลากลางคืน จึงมีการใช้ไฟล่อแล้วจับด้วยอวนยก เนื่องจากที่มันมีขากรรไกรที่เรียวแหลมและแข็งแรงมาก ว่ายน้ำได้เร็ว จึงเคยมีรายงานว่ามีผู้ตกปลาบางชนิดพุ่งเข้าแทงบริเวณท้องทำให้ถึงแก่ความตาย (Collette, 1981)

แม้ว่าปลาเหล่านี้มีขากรรไกรที่ยาวและมีฟันบนขากรรไกรที่แหลมคม แต่อาหารส่วนมากเป็นปลาตัวเล็ก เช่น ปลากระตัก ปลาซาร์ดีน เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากมันมีหลอดอาหารที่แคบ จึงไม่สามารถกลืนปลาตัวใหญ่ ๆ ได้ (Herre, 1928)

ไซของปลากลุ่มนี้มีขนาดใหญ่ ฉะนั้น จึงมีจำนวนน้อย เมื่อไซออกมาใหม่ ๆ จะลอยบนผิวน้ำ ไซแต่ละฟองจะมีเส้นขาวคล้ายขนกระจอบบนเปลือกไซและมีเมือกเหนียวไว้ยึดติดกับพืชน้ำ ปลาวิธอ่อนที่ฟักออกจากไซจะมีขากรรไกรทั้งบนและล่างสั้น ภายในเวลาต่อมาจะเริ่มยาวโดยขากรรไกรล่างจะยาวเร็วกว่าขากรรไกรบนมาก จนเมื่อปลามีความยาวประมาณ 2-3 นิ้ว ลักษณะของขากรรไกรจะคล้ายกับของปลาวงศ์ Hemiramphidae มากแต่หลังจากนั้นขากรรไกรบนจะยาวจนมีสัดส่วนเท่ากับตัวเต็มวัย (Ogilby, 1916)

ปลาเข็ม-ปลากระทุงเหววงศ์ Belonidae รุ่นแรกของโลกพบเป็นซากโบราณตั้งแต่สมัย Lower Oligocene (ประมาณ 40 ล้านปีมาแล้ว)

สกุลและชนิดของปลาในวงศ์ Belonidae ที่พบในน่านน้ำไทย

1. สกุล *Ablennes* Jordan and Fordice

Ablennes Jordan and Fordice, 1886, Proc. U.S. Nat. Mus., 9: 342 (type-species: *Belone hians* Valenciennes)

ลักษณะประจำสกุล

รูปร่างเรียวยาวแบนด้านข้างมาก ซากกระดูกบนและล่างยาวปลายเรียวมากฟันมีขนาดเล็กแหลมเรียงชิดติดกันเป็นแถวบนขอบขากรรไกรและมีฟันที่ยาวกว่า และมีรูปร่างคล้ายเขี้ยวคั่นอยู่เป็นระยะๆ จุดเริ่มต้นครีบหลังอยู่ในแนวหลังจุดเริ่มต้นครีบกัน เกล็ดมีขนาดเล็กมาก ติดแน่น ไม่มีเกล็ดปกคลุมบน Operculum เส้นข้างตัวที่ทอดหางไม่ยกเป็นสัน ครีบหางแฉกเป็นรูปสามเหลี่ยม ก้านครีบหลังมี 23-24 ก้าน ก้านครีบกันมี 25-27 ก้าน ก้านครีบอกมี 13-14 ก้าน เกล็ดหน้าครีบหลังมี 368-387 อัน กระดูกสันหลังมี (56-58) + (32-34) = 89-91 ท่อน

ชนิด *Ablennes hians* (Valenciennes)

(ภาพที่ 3, ตารางที่ 1-4)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย กระทุงเหวข้างแบน, กระทุงเหวบัง

ภาษาอังกฤษ Barred long-tom, Barred needlefish,

Gaping gar

ชื่อพ้อง

Belone hians Valenciennes, 1846, Hist. Nat. Poiss., 18: 432.

Belone schismatorhynchus Bleeker, 1850, Nat. Tijdschr. Ned. Ind., 1: 35.

Tylosurus schismatorhynchus Jordan and Starks, 1903,
Proc. U.S. Nat. Mus., 26: 528.

Athlennes hians Weber and Beaufort, 1922, Indo-Austr.
Arch., 4: 131.

Belone melanostigma Day, 1958, Fish. Ind., 1: 509-510.

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

9 ตัว ขนาด 248.0-478.0 mmBL

CUMNH : uncat (2 ตัว) 248.0-478.0 mmBL, อ.สัตหีบ จ.ชลบุรี,

7 ก.ย. 2532, อวนล้อม, บำรุง เพชรสภิตย์

uncat (2 ตัว) 327.0-456.0 mmBL, ปากน้ำ จ.สมุทรปราการ

19 พ.ย. 2531, อวนล้อม, บำรุง เพชรสภิตย์

uncat (3 ตัว) 343.6-438.0 mmBL, อ.เมือง จ.ปัตตานี,

17 ต.ค. 2531, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์

PMBC : 5212 (2 ตัว) 325.0-385.0 mmBL, ตลาดสด จ.ภูเก็ต

28 เม.ย. 2504, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, D.M. Carlson.

ลักษณะเด่น

รูปร่างเรียวยาวแบนข้างมากกว่าชนิดอื่น ๆ ทั้งหมดในวงศ์เดียวกัน จำนวนก้าน
ครีบกัน 25-27 ก้าน เกล็ดหน้าครีบหลัง 368-387 อัน ซึ่งก็มากกว่าชนิดอื่น ๆ ทั้งหมดในวงศ์
เดียวกัน ด้านข้างลำตัวมีแต้มสีดำเป็นแถบเรียงขวางทั้งระยะพอ ๆ กัน 12-14 แถบ

ลักษณะทั่วไป

D 23-24; A 25-27; P₁ 13-14; P₂ 6; PS 368-387; Vert

(56-58) + (32-34) = 89-91

ลำตัวแบนข้างมาก ความลึกในแนวตั้งของลำตัว 8.4-11.0, (10.00) %BL
 ความกว้างของลำตัว 3.6-5.1, (4.67) %BL ความลึกในแนวตั้งของหัว 6.8-8.0, (7.33)
 %BL ความกว้างของหัว 4.5-6.1, (5.16) %BL ระยะระหว่างตา 3.8-4.3, (4.08) %BL
 เส้นผ่านศูนย์กลางตา 3.6-4.2, (3.87) %BL ความยาวหลังตา 8.4-9.8, (8.78) %BL

ครีบอกยาวกว่าความยาวหลังตา ความยาวครีบอก 9.7-13.9, (11.96) %BL
 ความยาวครีบท้อง 7.3-9.5, (8.27) %BL ตำแหน่งครีบท้องอยู่ใกล้จุดเริ่มต้นครีบอกมากกว่า
 โคนครีบท้อง (P_1-P_2 40.8-43.2, (42.95) %BL P_2-C 56.5-58.1, (57.29) %BL)
 จุดเริ่มต้นครีบท้องอยู่ประมาณเหนือแนวโคนก้านครีบก้นอันที่ 6 ความสูงครีบท้อง 7.7-13.9,
 (11.22) %BL ความสูงครีบก้น 9.6-15.1, (12.37) %BL ครีบท้องรูปสี่เหลี่ยม

เกล็ดบนลำตัวขนาดเล็กมาก ติดแน่น ไม่มีเกล็ดบน Operculum เกล็ดบนเส้นข้าง
 ตัวที่คอดหางไม่ยกเป็นสัน

สีตัวอย่างขณะสด ด้านบนของหัวและด้านหลังของลำตัวมีสีน้ำตาลเงินอมเขียว ด้านข้าง
 และด้านท้องของลำตัวสีขาวเงิน ด้านข้างลำตัวมีแต้มสีดำเป็นแถบเรียงขวางทั้งระยะพอ ๆ กัน
 12-14 แถบ ครีบท้อง ครีบอกและครีบท้องสีดำคล้ำ ครีบท้องและครีบก้นสีเหลืองปลายแถบครีบก้น
 มีสีดำ ปลายขากรรไกรล่างสีแดง

การกระจายพันธุ์ ถิ่นอาศัย และการประมง

เป็นปลาทะเล พบทั่วไปในเขตอินโด-แปซิฟิก มีการแพร่กระจายทั้งเขตร้อนและ
 เขตอบอุ่น (Collette, 1983) ในน่านน้ำไทยพบทั้งสองฝั่งทะเล

เป็นปลาผิวน้ำ อาศัยนอกชายฝั่งทะเล ตัวอย่างที่ได้ส่วนมากจับได้โดยอวนล้อม
 พบปะปนมากับปลาทู ปลาสีกุน ปลาโอ ปลาอินทรี

หมายเหตุ

มีรายงานการจับปลาชนิดนี้ได้ถึง 59,625 ก.ก. ในปี 1965 ที่คีรัลา (Kerala) บริเวณตอนใต้ของอินเดีย โดยใช้เบ็ดราวผิวน้ำ อวนล้อมและอวนยกโดยใช้ไฟล่อ (Collette, 1983)

2. สกุล *Xenentodon* Regan

Xenentodon Regan, 1911, Ann. Mag. Nat. Hist., 8(7): 332
(type-species: *Esox cancila* Hamilton)

ลักษณะประจำสกุล

รูปร่างเรียวยาวทรงกระบอก ขากรรไกรบนและล่างยาวปลายเรียว ฟันมีขนาดเล็ก แหลมเรียงชิดติดกันเป็นแถว บนขอบขากรรไกรและมีฟันที่ยาวกว่า และมีรูปร่างคล้ายเขี้ยวคั่นอยู่ห่างๆ เป็นระยะๆ จุดเริ่มต้นครีบหลังอยู่ในแนวประมาณตรงกันกับจุดเริ่มต้นครีบกัน เกล็ดมีขนาดเล็กมาก ติดแน่น ไม่มีเกล็ดปกคลุมบน Operculum เส้นข้างตัวที่ทอดทางไม่ยกเป็นสัน ขอบปลายครีบหางตัดตรง ก้านครีบหลังมี 14-17 ก้าน ก้านครีบกันมี 9-11 ก้าน เกล็ดหน้าครีบหลังมี 147-176 อัน กระดูกสันหลังมี (34-35) + (21-23) = 56-58 ข้อ

ชนิด *Xenentodon cancila* (Hamilton)

(ภาพที่ 4, ตารางที่ 1-4)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย เข็มแม่น้ำ, กระตุงเทวเมือง, สะโทง

ภาษาอังกฤษ Freshwater garfish, Round-tail garfish

ชื่อพ้อง

Esox cancila Hamilton, 1822, Fish. Ganges, p. 213.

Mastacembelus cancila Bleeker, 1865, Nederl. Tijdschr. Dierk., 2: 11-14.

Belone cancila Day, 1889, Faun. Brit. Ind. Fish., 1: 420

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

136 ตัว ขนาด 31.0-164.5 มมBL

- CUMNH : uncat (10 ตัว) 83.0-144.0 มมBL, จ.สิงห์บุรี, 8 ธ.ค.2531, อวนทับตลิ่ง, บำรุง เพชรสภิตย์
- uncat (11 ตัว) 63.0-87.8 มมBL, อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี 10 ธ.ค. 2531, สวิง, บำรุง เพชรสภิตย์
- uncat (14 ตัว) 91.0-148.8 มมBL, แม่น้ำยม จ.สุโขทัย 20 พ.ย. 2531, สนั่น, บำรุง เพชรสภิตย์
- uncat (1 ตัว) 94.7 มมBL, ปากน้ำโพ จ.นครสวรรค์, 5 ก.พ. 2532, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, บำรุง เพชรสภิตย์
- uncat (10 ตัว) 78.5-118.6 มมBL, แม่น้ำมูล จ.อุบลราชธานี, 28 ธ.ค. 2531, อวนทับตลิ่ง, บำรุง เพชรสภิตย์
- uncat (9 ตัว) 98.8-164.5 มมBL, หนองหาร จ.สกลนคร, 23 ธ.ค. 2531, อวนลอย, บำรุง เพชรสภิตย์
- uncat (10 ตัว) 71.9-105.0 มมBL, แม่น้ำศรีสงคราม จ.นครพนม, 25 ธ.ค. 2531, อวนทับตลิ่ง, บำรุง เพชรสภิตย์
- NIFI : 00506 (6 ตัว) 114.0-131.0 มมBL, เขื่อนอุบลรัตน์ จ.ขอนแก่น, 6-11 มี.ค. 2521, ใช้ไฟฟ้าช็อต, สมโภชน์ อัคระทวีวัฒน์
- 00508 (2 ตัว) 125.0-133.0 มมBL, แม่น้ำป่าสัก อ.บันนังสตา จ.ยะลา, 14-24 มี.ค.2519, ใช้ไฟฟ้าช็อต, จรัสชาติ การมสูตร
- 00510 (3 ตัว) 75.5-100.8 มมBL, น้ำตกกระทิง จ.จันทบุรี, 9 เม.ย. 2513, ใช้โล่ตั้น, สมพงษ์ สุวรรณทศ
- 01042 (6 ตัว) 31.0-140.0 มมBL, แม่น้ำแควน้อย จ.กาญจนบุรี, 19-22 มี.ค. 2527, ใช้ไฟฟ้าช็อต, จรัสชาติ การมสูตร
- 01104 (4 ตัว) 96.0-126.0 มมBL, บึงบรเพ็ด จ.นครสวรรค์, 26-28 มี.ค. 2527, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, ทรงพรณ สุนทรสภิตย์

- 01213 (2 ตัว) 41.0-81.0 mmBL, คลองแสง จ.สุราษฎร์ธานี,
20 เม.ย. 2526, ใช้ไฟฟ้าช็อต, จรัลชาดา กรรณสูต
- 01504 (2 ตัว) 56.0-85.0 mmBL, อ่างเก็บน้ำห้วยสัตว์ใหญ่
อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์, 10 ธ.ค. 2528, ใช้ไฟฟ้าช็อต,
บุญรัตน์ จันทร์สว่าง
- 01592 (1 ตัว) 118.0 mmBL, เขื่อนกัวลม จ.ลำปาง, 9-10 มิ.ย.
2526, ใช้ไฟฟ้าช็อต, จรัลชาดา กรรณสูต
- 02004 (1 ตัว) 66.0 mmBL, อ่างเก็บน้ำห้วยหลวง จ.อุดรธานี,
23 เม.ย. 2529, ใช้ไฟฟ้าช็อต, รังสันต์ ไชยบุญพิน
- 02014 (4 ตัว) 57.0-77.0 mmBL, เขื่อนสิริกิติ์ จ.อุตรดิตถ์,
10-11 ก.ย. 2528, ไชยาไนท์, รังสันต์ ไชยบุญพิน
- 02027 (3 ตัว) 61.0-83.0 mmBL, เขื่อนปราณบุรี
จ.ประจวบคีรีขันธ์, 27 พ.ค. 2529, ใช้ไฟฟ้าช็อต, ทรงพรหม
ล้ำเลิศเดชา
- 02160 (1ตัว) 113.0 mmBL, เขื่อนเขื่อนหาลาน จ.สุราษฎร์ธานี,
26 ส.ค. 2530, ใช้ไฟฟ้าช็อต, รังสันต์ ไชยบุญพิน
- uncat (4 ตัว) 75.3-135.7 mmBL, อ.แม่สอด จ.ตาก,
19 ม.ค. 2525, ใช้ไฟฟ้าช็อต, สมโภชน์ อัคระทวิวัฒน์ และคณะ
- uncat (7 ตัว) 91.5-155.6 mmBL, บึงบรเห็ด จ.นครสวรรค์,
26 ส.ค. 2524, ใช้ไฟฟ้าช็อต, สมโภชน์ อัคระทวิวัฒน์
- uncat (2 ตัว) 55.6-104.4 mmBL, ห้วยขานจือ อ.ท่าสองยาง
จ.ตาก, 11 มิ.ย. 2524, ใช้ไฟฟ้าช็อต, สมโภชน์ อัคระทวิวัฒน์
- uncat (1 ตัว) 119.0 mmBL, น้ำของ จ.แม่ฮ่องสอน, 25 ม.ค.
2524, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ และผู้เก็บตัวอย่าง
- uncat (1 ตัว) 107.2 mmBL, โนนกาค่า เขื่อนอุบลรัตน์
จ.ขอนแก่น, 13 ก.พ. 2528, ไชยาไนท์, ทรงพรหม ล้ำเลิศเดชา
- uncat (2 ตัว) 110.5-124.5 mmBL, ทะเลน้อย จ.สงขลา,
13 ม.ค. 2509, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับและผู้เก็บตัวอย่าง
- uncat (3 ตัว) 47.8-90.8 mmBL, แม่น้ำเว็ด อ.แม่สะเรียง
จ.แม่ฮ่องสอน, 21 มี.ค. 2524, ใช้ไฟฟ้าช็อต, จรัลชาดา
กรรณสูต

uncat (5 ตัว) 94.0-115.0 mmBL, ลำซี้ (แก่งฟ้า), 14 ธ.ค.
2526, ไซยาไนท์, ทรงพรหม ลำเลิศเดชา

uncat (7 ตัว) 63.0-132.0 mmBL, พวงคลอง หนองหม้อ
จ.อยุธยา, 15 ธ.ค. 2509, ลี, ปรีชา เข็ญเจริญ

uncat (4 ตัว) 85.0-121.0 mmBL, คลองพุดวงและแม่น้ำตาปี
จ.สุราษฎร์ธานี, 4 เม.ย. 2528, ไซยาไนท์, ทรงพรหม
ลำเลิศเดชา

ลักษณะเด่น

ลำตัวรูปทรงกระบอก จุดเริ่มของครีบหลังและครีบกันอยู่ประมาณตรงกัน ไม่มีเกล็ดบน Operculum เส้นข้างตัวที่บริเวณคอคอดหางไม่ยกเป็นสัน ขอบท้ายของปลายครีบหางตัดตรง ก้านครีบหลังมี 14-17 ก้าน ก้านครีบกันมี 13-18 ก้าน ก้านครีบอกมี 9-11 ก้าน

ลักษณะทั่วไป

D 14-17; A 13-18; P₁ 9-11; P₂ 6; PS 147-176; Vert (34-35)+
(21-23) = 56-58

รูปร่างลำตัวเป็นรูปทรงกระบอก ความลึกในแนวตั้งของลำตัว 7.6-17.0, (12.09) %BL ความกว้างของลำตัว 6.5-14.6, (10.58) %BL ความลึกในแนวตั้งของหัว 7.6-13.8, (9.98) %BL ความกว้างของหัว 4.6-10.3, (7.38) %BL ระยะระหว่างตา 5.0-9.1, (6.40) %BL เส้นผ่านศูนย์กลางกลางตา 5.2-7.8, (6.43) %BL ความยาวหลังตา 12.5-19.7, (16.33) %BL

ครีบอกสั้นกว่าความยาวหลังตา ความยาวครีบอก 10.9-18.1, (13.93) %BL ความยาวครีบท้อง 6.1-9.9, (7.97) %BL ตำแหน่งครีบท้องอยู่ใกล้จุดเริ่มต้นครีบอกมากกว่าโคนครีบหาง (P₁-P₂ 36.7-61.1, (43.87) %BL P₂-C 40.6-73.9, (54.64) %BL) จุดเริ่มต้นครีบหลังอยู่ประมาณตรงกันกับจุดเริ่มต้นครีบกัน ความสูงครีบกัน 13.2-23.8, (17.57) %BL ความสูงครีบหลัง 10.2-22.5, (16.72) %BL ขอบท้ายของปลายครีบหางตัดตรง

เกล็ดบนลำตัวขนาดเล็กมาก ไม่มีเกล็ดบน Operculum เส้นข้างที่บริเวณคอคอดหางไม่ยกเป็นสัน

สีตัวอย่างชัดเจน ด้านหลังของลำตัวและด้านบนของหัวมีสีเหลืองอมเขียว ด้านข้างและท้องสีขาวเงิน มีแถบสีเงินเข้มพาดอยู่ในแนวตามยาว ด้านข้างลำตัวตั้งแต่โคนครีบอกจรดโคนครีบทอง ความกว้างของแถบจะมากที่สุดบริเวณใต้ครีบทอง ซึ่งแถบบางส่วนจะแบ่งส่วนสีเข้มทางตอนบนของลำตัว และส่วนสีอ่อนกว่าทางตอนล่างของลำตัว ทางตอนบนของลำตัวมีจุดสีดำกระจายทั่วไป บริเวณโคนครีบอกมีจุดสีดำหนาแน่น ครีบอก ครีบทอง ครีบทองและครีบทองสีขีดในตัวผู้มีสันสีส้มบนด้านหลังของลำตัวตรงบริเวณใกล้กับหัว ในตัวอย่างที่มีขนาดเล็กกว่า 50 mmBL ปลาชุกรกรกรกลางมีสีแดง

การกระจายพันธุ์ กินอาศัย และการประมง

พบทั่วไปตั้งแต่ อินเดีย ศรีลังกา พม่า ไทย มาเลเซีย (Jayaram, 1981) ซึ่งจะพบในน้ำจืด ตามแม่น้ำ ลำคลอง และหนองบึงขนาดใหญ่ พบว่ารวมกันเป็นกลุ่ม

ตัวอย่างที่เก็บได้จับโดยอ อวนทับตลิ่ง สัน (เครื่องมือประมงพื้นบ้าน จ.สุโขทัย คล้ายๆ กับอวนรุน) ปลาชนิดนี้นิยมนำมาใส่เกลือตากแห้ง และเคยพบมีผู้เลี้ยงเป็นปลาสวยงาม

3. สกุล *Strongylura* van Hasselt

Strongylura van Hasselt, 1823, Alg. Konst. letter-Bode, 35:130; 1824, Bull. des Sci. Nat., 2: 374 (type-species *Strongylura caudimaculata* van Hasselt)

ลักษณะประจำสกุล

ลำตัวรูปทรงกระบอก หรือแบนข้าง ขากรรไกรบนและขากรรไกรล่างแคบ ยาว เรียวแหลม ขากรรไกรล่างจะยาวกว่าขากรรไกรบนเล็กน้อย ฟันมีขนาดเล็กแหลมเรียงชิดติดกันเป็นแถว โดยมีฟันที่ยาวกว่าและมีรูปร่างคล้ายเขี้ยวคั่นห่าง ๆ เป็นระยะ ๆ จุดเริ่มต้นครีบทอง

อยู่หลังแนวจุดเริ่มต้นครีบกัน ขอบท้ายของปลายครีบหางตัดตรง เว้า โคน หรือกลม เส้นข้างตัวที่คอดหางไม่ยกเป็นสัน เกล็ดมีขนาดเล็ก มีเกล็ดปกคลุมบน Operculum ไม่มีซี่กรองเหงือกบนโครงเหงือก ก้านครีบหลังมี 13-20 ก้าน ก้านครีบกันมี 16-25 ก้าน ก้านครีบอกมี 10-12 ก้าน เกล็ดหน้าครีบหลังมี 98-132 อัน กระดูกสันหลังมี (36-56) + (23-32) = 60-84 ซี่

3.1 ชนิด *Strongylura strongylura* (van Hasselt)

(ภาพที่ 5, ตารางที่ 1-4)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย กระตุงเหว, กระตุงควาย, กระตุงเหวควาย

ภาษาอังกฤษ Black-spot needlefish, Garfish, Light-colored garfish, Round-tail alligator gar, Snake gar.

ชื่อพ้อง

Tylosurus strongylurus Weber and De Beaufort, 1922, Indo-Austr. Arch., 4: 471.

Belone strongylurus Day, 1958, Fish. Ind., 1: 512

Belone caudimacula Cantor, 1966, Cat. Malay. Fish., p. 1228.

ตัวอย่างที่ใช้ศึกษา

18 ตัว ขนาด 68.3-202.5 mmBL

CUMNH : uncat (3 ตัว) 100.5-140.0 mmBL, ทำเทียบเรือประมง

จ.ระนอง 30 ต.ค. 2531, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์

uncat (7 ตัว) 77.5-139.0 mmBL, อ.เมือง จ.ตราด,

4 มิ.ย. 2532, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์

NICA : 3503 (1 ตัว) 172.5 mmBL, ปากรอก ทะเลสาบสงขลา,

ไม่ปรากฏวันที่เก็บและเครื่องมือที่ใช้จับ, ทรงชัย สหวัชรินทร์

3504 (1 ตัว) 68.3 mmBL, ปากรอก ทะเลสาบสงขลา, ไม่ปรากฏ

วันที่เก็บและเครื่องมือที่ใช้จับ, ทรงชัย สหวัชรินทร์

uncat (4 ตัว) 101.2-174.3 mmBL, โกงกาง ทะเลสาบสงขลา,
ก.พ. 2526, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, บุญเสริม วัฒน

PMBC : 5562 (1 ตัว) 202.5 mmBL, ตลาดสด จ.ภูเก็ต, 8 ต.ค. 2515,
ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, D.M. Carlson
5563 (1 ตัว) 172.8 mmBL, ตลาดสด จ.ภูเก็ต, 8 ต.ค. 2515,
ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, D.M. Carlson

ลักษณะเด่น

ลำตัวยาวกลมทรงกระบอก จุดเริ่มต้นครีบท้องประมาณตรงกับแนวโคนก้านครีบก้น
อันที่ 4 มีเกล็ดบน Operculum เส้นข้างตัวที่บริเวณคอดหางไม่ยกเป็นสัน ขอบปลายครีบทองกลม
ก้านครีบท้องมี 13-14 ก้าน ก้านครีบก้นมี 16-17 ก้าน ซึ่งน้อยกว่าปลาชนิดอื่น ๆ ทั้งหมดในสกุล
นี้ที่พบในน่านน้ำไทย มีจุดกลมสีดำเด่นที่โคนครีบท้อง

ลักษณะทั่วไป

D 13-14; A 16-17; P₁ 10-11; P₂ 98-127; Vert (36-39) +
(23-26) = 60-64

รูปร่างลำตัวกลมเป็นรูปทรงกระบอก หรือแบนข้างเล็กน้อย ความลึกในแนวตั้ง
ของลำตัว 6.5-9.1, (7.88) %BL ความกว้างของลำตัว 5.1-5.7, (5.28) %BL ความลึก
ในแนวตั้งของหัว 7.4-9.3, (8.25) %BL ความกว้างของหัว 5.2-6.5, (5.73) %BL ระยะ
ระหว่างตา 4.4-5.9, (4.91) %BL เส้นผ่านศูนย์กลางตา 4.2-5.9, (4.99) %BL ความ
ยาวหลังตา 14.0-18.3, (15.64) %BL

ครีบท้องสั้นกว่าความยาวหลังตา ความยาวครีบท้อง 12.8-16.7, (14.37) %BL
ความยาวครีบท้อง 7.6-9.4, (8.72) %BL จุดเริ่มต้นครีบท้องอยู่ใกล้จุดเริ่มต้นครีบท้องมากกว่า
โคนครีบท้อง (P₁-P₂ 35.8-42.4, (39.15) %BL P₂-C 55.7-66.2, (60.43) %BL)
ความสูงครีบก้น 14.8-18.2, (16.41) %BL ความสูงครีบท้อง 12.9-15.9, (13.91) %BL
ปลายครีบท้องมีลักษณะกลม

สีตัวอย่างชัดเจน ด้านบนของหัวและด้านหลังของลำตัวสีเขียวอมเหลือง ด้านข้างลำตัวและด้านท้องสีขาวเงิน มีแถบตามยาวสีเงิน เข้มพาดอยู่ในแนวด้านข้างลำตัวตั้งแต่หลังโคนครีบอกถึงโคนครีบทหางระหว่างส่วนสีเข้มกว่าทางตอนบนส่วนสีอ่อนกว่าทางตอนล่างของลำตัว มีแถบตามยาวสีน้ำเงินเข้มตอนครึ่งท้ายของลำตัว ข้อนติดกับแถบสีเงินดังกล่าวข้างต้น ด้านข้างของหัวสีขาวเงิน ครีบหลัง ครีบอก ครีบกันโปรงแสง ปลาขี้นครีบหลังและครีบกันสีส้ม ครีบกันสีเหลือง ครีบทหางสีเหลืองมีแต้มกลมสีน้ำเงิน เข้มตรงกลางโคนครีบทหางขอบปลายครีบทหางมีสีดำ

การกระจายพันธุ์ ถิ่นอาศัย และการประมง

พบทั่วไปในเขตอินโด-แปซิฟิก พบได้บ่อยบริเวณชายฝั่ง ป่าชายเลนบริเวณปากแม่น้ำซึ่งเป็นน้ำกร่อย บางครั้งพบในแหล่งน้ำจืดที่ติดต่อกับทะเล (Collette, 1983)

ตัวอย่างที่ได้ส่วนมากจับได้โดยเรืออวนรุนชายฝั่ง เบ็ดตกใช้เหยื่อลูกกุ้งสด บางครั้งมีวางขายตามตลาดในท้องถิ่นที่ใกล้กับชายฝั่งทะเล

หมายเหตุ ปลาชนิดนี้จับได้ปริมาณมากบริเวณชายฝั่งคีรัลา (Kerala) ตอนใต้ของอินเดีย การประมงใช้เบ็ดราวผิวน้ำ อวนยกโดยใช้ไฟล่อและใช้แหบริเวณป่าชายเลน (Collette, 1983)

3.2 ชนิด *Strongylura incisa* (Valenciennes)

(ภาพที่ 6 ตารางที่ 1-4)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย กระตุงเหว

ภาษาอังกฤษ Needlefish

ชื่อพ้อง

Belone incisa Valenciennes, 1846, Hist. Nat. Poiss. 18: 335.

Tylosurus leiuroids Jordan and Seale, 1906, Bull. Bur. Fish., 25: 206.

Strongylura leiuroides Fowler, 1919, Proc. Acad. Nat. Sci. Philad., 71: 5.

Tylosurus incisus Weber and de Beaufort, 1922, Indo-Austr. Arch., 4: 125.

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

2 ตัว ขนาด 284.0-306.0 มมBL

CUMNH : uncat (1 ตัว) 284.0 มมBL, ทำเทียบเรือประมง จ.ปัตตานี,
14 เม.ษ. 2532, อวนรุน, บำรุง เพชรสิทธิ์

MFL : uncat (1 ตัว) 306.0 มมBL, สะพานปลา กรุงเทพ,
21 ต.ค. 2512, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับและผู้เก็บตัวอย่าง

ลักษณะเด่น

ลำตัวแบนข้าง จุดเริ่มต้นครีบท้องประมาณตรงกับแนวโคนก้านครีบก้นอันที่ 3 มี
เกล็ดปกคลุมบน Operculum เส้นข้างตัวบริเวณคอคอดหางไม่ยกเป็นสัน ขอบท้ายปลาครีบท้องเว้า
โค้ง ก้านครีบท้องมี 19 ก้าน ก้านครีบก้น 22 ก้าน

ลักษณะทั่วไป

D 19; A 22; P₁ 11-12; P₂ 6; PS 109-111, Vert 56+28 = 84

ลำตัวแบนข้าง ความลึกของลำตัว 10.4-10.5 %BL ความกว้างของลำตัว 7.1-
7.2 %BL ความลึกในแนวตั้งของหัว 10.1-10.2 %BL ความกว้างของหัว 7.2 %BL ระยะ
ระหว่างตา 6.6-6.7 %BL เส้นผ่านศูนย์กลางตา 6.1-6.3 %BL ความยาวหลังตา 14.9-15.0
%BL

ครีบอกยาวกว่าความยาวหลังตา ความยาวครีบอก 17.9-18.0, %BL ความยาวครีบท้อง 12.2-12.3 %BL จุดเริ่มต้นครีบท้องอยู่ใกล้จุดเริ่มต้นครีบอกมากกว่าโคนครีบหาง (P_1-P_2 40.5 %BL P_2-C 58.7-58.8 %BL) ความสูงครีบก้น 19.7 %BL ความสูงครีบหลัง 18.5 %BL ขอบท้ายปลายครีบหางมีลักษณะเว้าโค้ง

สีตัวอย่างขณะสด ด้านหลังของลำตัวและด้านบนของหัวมีสีน้ำตาลเขียว ด้านข้างและด้านท้องของลำตัวสีขาว มีแถบตามยาวสีน้ำตาลเงินเทา ด้านข้างของลำตัวตั้งแต่บริเวณโคนครีบอกถึงโคนครีบหาง ซึ่งแบ่งส่วนสีเข้มด้านบนและส่วนสีอ่อนด้านล่างของลำตัว ครีบอก ครีบท้อง และครีบก้นโปร่งแสง ครีบหลังและครีบหางสีเทา

การกระจายพันธุ์ กั้นอาศัย และการประมง

พบกระจายทั่วไปในเขตอินโด-แปซิฟิก พบในบริเวณชายฝั่ง (Herre, 1928) ตัวอย่างที่เก็บได้ จับได้จากเครื่องมือ อวนรุนชายฝั่ง พบปะปนกับปลาชนิดอื่น ๆ พบน้อยมาก

หมายเหตุ

การพบตัวอย่างของ *Strongylura incisa* ครั้งนี้เป็นารพบตัวอย่างครั้งแรกในน่านน้ำไทย

3.3 ชนิด *Strongylura leiura* (Bleeker)

(ภาพที่ 7 ตารางที่ 1-4)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย กระทุงเหวหูดำ

ภาษาอังกฤษ Needlefish, Square-tail alligator gar,

Square-tail long tom, Hornpike long tom

ชื่อพ้อง

Belone leiurus Day, 1878, Fish. Ind., p. 511.

Tylosurus leiurus Weber and de Beaufort, 1922, Indo-Austr. Arch., 4: 124.

Strongylura anastomella Fowler, 1932, Syn. Fish. China.,
pt. IV, 3: 262.

ตัวอย่างที่ใช้ศึกษา

16 ตัว ขนาด 113.3-395.0 mmBL

- CUMNH : uncat (7 ตัว) 113.3-395.0 mmBL, ทำเทียบเรือประมง
จ.ปัตตานี, 17 ต.ค. 2531, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์
uncat (1 ตัว) 294.0 mmBL, เกาะชอ จ.สงขลา, 20 ต.ค.
2531, อวนล้อมติด, บำรุง เพชรสภิตย์
uncat (3 ตัว) 163.0-282.0 mmBL, อ่าวบ้านดอน จ.สุราษฎร์ธานี,
25 ต.ค. 2531, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์
- MFL : uncat (3 ตัว) 121.0-149.0 mmBL, ทำเทียบเรือประมง
จ.สงขลา, 16 ก.พ. 2509, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับและ
ผู้เก็บตัวอย่าง
uncat (1 ตัว) 333.0 mmBL, จ.ชุมพร, 26 พ.ค. 2511, โป๊ะ,
เข็ญร บรรณโศภิชร์
uncat (1 ตัว) 260.0 mmBL, คลองวาฬ จ.ประจวบคีรีขันธ์,
12 ธ.ค. 2507, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, สุภาพ พันธุ์โกคา

ลักษณะเด่น

ลำตัวแบนข้าง จุดเริ่มต้นครีบทหลังประมาณตรงกับแนวโคนก้านครีบทันอื่นที่ 7 มี
เกล็ดปกคลุมบน Operculum เส้นข้างตัวบริเวณคอคอดหางไม่ยกเป็นสัน ขอบท้ายปลาครีบทหางเว้า
โค้ง มีแต้มสีดำบนครีบอก

ลักษณะทั่วไป

D 19-20; A 20-25; P₁ 11-12; P₂ 6; PS 109-132, Vert
(49-53)+(30-32) = 79-83

ลำตัวแบนข้าง ความลึกในแนวตั้งของลำตัว 4.2-8.5, (6.81) %BL ความกว้างของลำตัว 2.7-4.7, (3.81) %BL ความลึกในแนวตั้งของหัว 5.4-8.1, (6.75) %BL ความกว้างของหัว 3.6-6.4, (5.13) %BL ระยะระหว่างตา 3.2-5.4, (4.36) %BL เส้นผ่านศูนย์กลางตา 3.4-4.8, (4.11) %BL ความยาวหลังตา 10.0-13.6, (12.03) %BL

ครีบอกยาวใกล้เคียงกับความยาวหลังตา ความยาวครีบอก 9.4-13.0, (11.77) %BL ความยาวครีบท้อง 6.8-8.7, (7.86) %BL จุดเริ่มต้นครีบท้องอยู่ใกล้จุดเริ่มครีบอกมากกว่าโคนครีบท้อง (P_1-P_2 35.0-47.1, (43.10) %BL P_2-C 47.9-58.3, (55.03) %BL) จุดเริ่มต้นครีบท้องอยู่ประมาณตรงกับแนวโคนก้านครีบก้นก้านที่ 7 ความสูงครีบก้น 10.7-15.3, (13.41) %BL ความสูงครีบท้อง 8.4-14.4, (10.12) %BL ขอบท้ายปลายครีบท้องเว้าโค้ง

สีตัวอย่างชัดเจน ด้านหลังของลำตัวและด้านบนของหัวสีเขียว มีแถบสีเงินพาดตามยาวด้านข้างลำตัวตั้งแต่บริเวณครีบอกถึงโคนครีบท้อง ระหว่างส่วนสีเข้มตอนบนลำตัวและส่วนสีอ่อนตอนล่างและท้องของลำตัว ด้านข้างและด้านท้องของลำตัวสีขาว ด้านข้างหัวสีขาวเงิน ครีบท้องโปร่งแสง มีแต้มสีดำบนครีบอกค่อนข้างไปทางปลายครีบอก ปลายครีบอกสีเหลือง ปลายของครีบท้องและครีบก้นสีเหลือง ครีบท้องสีเทา

การกระจายพันธุ์ อินโดจีน และการประมง

พบทั่วไปในเขตอินโด-แปซิฟิก พบอยู่รวมกันเป็นฝูงตามชายฝั่งทะเล บางครั้งพบเข้ามาในบริเวณปากแม่น้ำและอาจล่าเข้าถึงเขตในน้ำจืด (Collette, 1983)

ตัวอย่างที่ส่วนมากจับได้ด้วยเครื่องมือ อวนรุนชายฝั่ง จึงพบปะปนมากับปลาเบ็ดซึ่งจับโดยเรือดังกล่าว บางครั้งพบแยกชายเป็นปลาอาหารคนตามตลาดในถิ่นใกล้กับชายฝั่งทะเล

4. สกุล *Tylosurus* Cocco

Tylosurus Cocco, 1833, Giorn. Sci. Lett. Sicilia, 42: 48
(type-species *Tylosurus cantraine* Cocco)

ลักษณะประจำสกุล

ลำตัวกลมรูปทรงกระบอกหรือแบนข้างเล็กน้อย เกล็ดบนเส้นข้างตัวบนทอดหางยกตัว เป็นสัน จุดเริ่มต้นของครีบหลังอยู่ประมาณตรงกับแนวจุดเริ่มต้นครีบกัน หรือเฉียงไปด้านหลังเล็กน้อย ครีบหางรูปสามเหลี่ยม แพนหางด้านล่างยาวกว่าด้านบน เกล็ดมีขนาดเล็ก ไม่มีเกล็ดบน Operculum ก้านครีบหลังมี 21-25 ก้าน ก้านครีบกันมี 19-24 ก้าน ก้านครีบอกมี 13-14 ก้าน เกล็ดหน้าครีบหลังมี 226-297 อัน กระดูกสันหลังมี (53-61) + (26-32) = 80-93 ข้อ

4.1 ชนิด *Tylosurus crocodilus* (LeSueur)

(ภาพที่ 8, ตารางที่ 1-4)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย กระทุงแกง, กระทุงเหวทะเล, เต็กเล็ง, อ้ายแรด

ภาษาอังกฤษ Fork-tail alligator gar, Hound needlefish

ชื่อพ้อง

Esox belone Fosskal, 1775, Descr. Animal., p. 67.

Belone crocodilus LeSueur, 1821, Journ. Acad. Nat. Sci. Philad., 2: 129.

Belone choram Day, 1878-1888, Fish. Ind., 4: 510.

Strongyrula crocodila Fowler, 1919, Proc. Acad. Nat. Sci. Philad., 71: 5.

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

22 ตัว ขนาด 1170-400.5 mmBL

CUMNH : uncat (3 ตัว) 222.8-288.5 mmBL, ตลาดท่าฉาง

จ.สุราษฎร์ธานี, 27 ต.ค. 2531, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์

uncat (2 ตัว) 163.6-227.6 mmBL, ตลาดบ้านดอน

จ.สุราษฎร์ธานี, 25 ต.ค. 2531, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์

uncat (1 ตัว) 266.0 mmBL, ตลาดสด จ.กระบี่, 4 มี.ค. 2532,

อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์

- uncat (1 ตัว) 261.0 mmBL, ปากน้ำ จ.สมุทรปราการ
19 พ.ศ. 2531, อวนรุน, บำรุง เพชรสถิตย์
- MFL : uncat (2 ตัว) 278-298 mmBL, จ.ระนอง, 6 ม.ค. 2509,
ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, ทศพร วงศ์รัตน์
- NICA : uncat (6 ตัว) 117.0-223.0 mmBL, คลองวาฬ
จ.ประจวบคีรีขันธ์, 26 ต.ค. 2507, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับและ
ผู้เก็บตัวอย่าง
- uncat (2 ตัว) 198.0-202.0 mmBL, จ.ประจวบคีรีขันธ์,
ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับและผู้เก็บตัวอย่าง
- PMBC : 5564 (1 ตัว) 400.5 mmBL, ตลาดสด จ.ภูเก็ต, 13 ต.ค. 2515,
ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, D.M. Carlson
- uncat (4 ตัว) 152.0-224.0 mmBL, บริเวณปากทะเลสาบสงขลา
จ.สงขลา, 2 ธ.ค. 2526, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับและผู้เก็บ
ตัวอย่าง

ลักษณะเด่น

เป็นปลาชนิดเดียวของน้ำจืดในสกุลนี้ที่มีลำตัวกลมรูปทรงกระบอก เส้นข้างตัวบริเวณคอดหางยกเป็นสันและมีสีดำ จุดเริ่มต้นของครีบหลังและจุดเริ่มต้นของครีบก้นอยู่ประมาณตรงกัน ครีบหางรูปสามเหลี่ยม โดยมีแผ่นล่างยาวกว่าแผ่นบนไม่มีเกล็ดปกคลุมบน Operculum ขากรรไกรบนและล่างยาวเรียว แข็งแรง ก้านครีบหางมี 21-24 ก้าน ก้านครีบก้นมี 19-22 ก้าน

ลักษณะทั่วไป

D 21-24; A 19-22; P₁ 13-14; P₂ 6; PS 226-297; Vert (53-55)
+ (26-29) = 80-84

ลำตัวกลมเป็นรูปทรงกระบอก ความลึกในแนวตั้งของลำตัว 7.3-10.6, (8.56)
%BL ความกว้างของลำตัว 5.9-9.6, (7.03) %BL ความลึกในแนวตั้งของหัว 7.0-10.7,
(7.74) %BL ความกว้างของหัว 6.5-9.6, (7.44) %BL ระยะระหว่างตา 4.9-6.9,
(5.75) %BL เส้นผ่านศูนย์กลางตา 4.3-5.8, (4.91) %BL ความยาวหลังตา 11.2-12.6,
(11.59)

ความยาวครีบอกใกล้เคียงกับความยาวหลังตา ความยาวครีบอก 10.6-12.6, (11.92) %BL ความยาวครีบท้อง 9.8-11.6, (10.82) %BL จุดเริ่มต้นครีบท้องอยู่ใกล้จุดเริ่มต้นครีบอกมากกว่าโคนครีบท่าง (P_1-P_2 37.9-55.9, (40.92) %BL P_2-C 55.8-60.8, (58.35) %BL) จุดเริ่มต้นครีบท้องและจุดเริ่มต้นครีบท่างอยู่ประมาณตรงกัน ความสูงครีบท้อง 11.4-12.8, (12.05) %BL ความสูงครีบท่าง 13.4-14.3, (13.79) %BL ครีบท่างรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าด้านล่างยาวกว่าด้านบน

สีตัวอย่างขณะสด ด้านบนของหัวและด้านหลังของลำตัวสีน้ำตาลเงินดำ มีแถบสีเงินในแนวอนพาดตามยาว ด้านข้างลำตัวระหว่างส่วนสีเข้มทางด้านบนและส่วนสีอ่อนทางด้านล่างของลำตัวด้านข้างและด้านท้องสีขาว ปลาสร้อยและครีบท่างมีสีดำ ครีบท่างสีอมเหลือง เส้นข้างตัวที่บริเวณคอคอดหางเป็นเส้นสีดำ

การกระจายพันธุ์ อินโดจีน และการประมง

เป็นปลาผิวน้ำชอบอาศัยบริเวณใกล้ชายฝั่งมากกว่า *Tylosurus acus* แต่ก็ไม่พบในบริเวณที่ห่างจากฝั่งด้วย พบทั่วไปในเขตอินโด-แปซิฟิก (Collette, 1983)

มีการประมงจับปลาชนิดนี้ในเชิงการค้าบริเวณชายฝั่งตะวันตกและตอนใต้บริเวณอ่าวแมนนา (Mannar) ของอินเดีย โดยใช้เบ็ดราวผิวน้ำ อวนล้อมและอวนยก (Collette, 1983)

หมายเหตุ ในการจับปลาด้วยเครื่องมืออวนบริเวณชายฝั่ง บางครั้งได้ปลาชนิดนี้ปะปนมากับปลาชนิดอื่น ๆ จากคำบอกเล่าของชาวประมงที่ใช้อวนรุน พบว่าปลาชนิดนี้ขนาดใหญ่มักทำให้อวนขาด เนื่องจากมีซากกรรไกรแหลมแข็งแรง และมีฟันที่คม ประกอบกับขณะที่ถูกจับได้มันจะดิ้นรุนแรงมาก

4.2 ชนิด *Tylosurus acus* (Bleeker)

(ภาพที่ 9, ตารางที่ 1-4)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย กระตุงเหว, กระตุงเหวทะเล

ภาษาอังกฤษ Bennett's needlefish, Agugion needlefish
Black-finned long-tom.

ชื่อพ้อง

Tylosurus melanotus Weber and de Beaufort, 1922, Indo-Austr. Arch., 4: 127.

Strongylura melanotus Fowler, 1925, Proc. Acad. Nat. Sci. Philad., 77: 200-201.

Thalssosteus appendiculatus Jordan, Evermann and Tanaka, 1927, Proc. Cal. Acad. Sci., 16: 651.

Strongylura appendiculata Fowler, 1956, Fish. Red Sea South. Arabia, 1: 140

Belone annulata Day, 1958, Fish. Ind., 1: 510.

ตัวอย่างที่ไซศึกษา

2 ตัว ขนาด 357.0-368.0 mmSL

CUMNH : uncat (2 ตัว) 357.0-368.0 mmSL, ทำเก็บเรือประมง
อ.สัตหีบ จ.ชลบุรี, 19 ธ.ค. 2531, อวนล้อม, บำรุง เพชรสถิตย์

ลักษณะเด่น

ลำตัวแบนข้าง เส้นข้างตัวบริเวณคอดหางยกเป็นสันและมีสีดำ จุดเริ่มต้นของครีบ
หลังอยู่ประมาณตรงกับจุดเริ่มต้นของครีบกัน ครีบหางรูปสามเหลี่ยมมีแผ่นล่างยาวกว่าแผ่นบน
ซากกรโกรบนและล่างยาวเรียกว่า *T. crocodilus* ไม่มีเกล็ดปกคลุมบน Operculum ก้าน
ครีบหลังมี 25 ก้าน ก้านครีบกันมี 24 ก้าน

ลักษณะทั่วไป

D 25; A 24; P₁ 13; P₂ 6; PS 290-293; Vert 61+32 = 93

ลำตัวแบนข้าง ความลึกในแนวตั้งของลำตัว 8.5-8.6 %BL ความกว้างของลำตัว 5.8-6.0 %BL ความลึกในแนวตั้งของหัว 6.2-6.3 %BL ความกว้างของหัว 5.2-5.5 %BL ระยะระหว่างตา 4.1-4.3 %BL เส้นผ่านศูนย์กลางตา 4.1-4.3 %BL ความยาวหลังตา 9.1-9.3 %BL

ความยาวครีบอกใกล้เคียงกับความยาวหลังตา ความยาวครีบอก 9.0-9.1 %BL ความยาวครีบท้อง 7.1-7.3 %BL จุดเริ่มต้นของครีบท้องอยู่ใกล้โคนครีบอกมากกว่าโคนครีบท้อง (P_1-P_2 41.6-42.0 %BL P_2-C 50.8-51.5 %BL) ความสูงครีบท้อง 8.9-9.1 %BL ความสูงครีบท้อง 8.4-8.5 %BL ครีบท้องรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาวกว่าแบน

สีตัวอย่างชัดเจน บริเวณด้านบนของหัว ขากรรไกร และพื้นบนขากรรไกรสีเขียวน้ำเงิน ด้านหลังของลำตัวสีน้ำเงินอมดำ มีแถบสีเงินพาดตามยาวด้านข้างลำตัวตั้งแต่บริเวณโคนครีบอกถึงโคนครีบท้องระหว่างส่วนสีเข้มตอนบนของลำตัวและส่วนสีอ่อนตอนล่างของลำตัว ด้านข้างลำตัวและด้านท้องสีขาวเงิน ครีบท้อง ครีบอกและครีบท้องสีคล้ำ ครีบท้องสีเทา ครีบท้องโปร่งแสงบริเวณโคนก้านครีบท้อง และมีสีดำบริเวณปลายก้านครีบท้อง เส้นข้างตัวที่บริเวณคอคอดหางยกเป็นสันสีดำ

การกระจายพันธุ์ ถิ่นอาศัย และการประมง

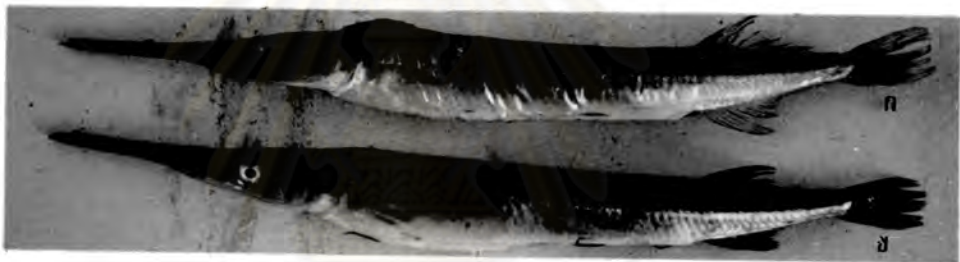
เป็นปลาผิวน้ำอาศัยบริเวณห่างจากชายฝั่งมากกว่า *Tylosurus crocodilus* มีการกระจายพันธุ์ทั่วไปในเขตอินโด-แปซิฟิกตะวันตก (Collette, 1983)

มีการจับปลาชนิดนี้ได้ปริมาณมากจากบริเวณใกล้แมนดาแพม (Mandapam) ในอ่าวแมนนา (Mannar) ทางตอนใต้ของอินเดีย โดยใช้เบ็ดราวใกล้ผิวน้ำ อวนล้อมและอวนลอย โดยใช้ไฟล่อในเวลากลางคืน ปลาที่จับได้จะส่งขายตลาดในรูปปลาสด (Collette, 1983)

หมายเหตุ ในบางตัวอย่างมีตั้งเนื้อเห็นได้ชัดบริเวณปลายขากรรไกรล่าง (Talwar and Kacker, 1984) การพบตัวอย่างของ *Tylosurus acus* ในครั้งนี้เป็นการพบตัวอย่างครั้งแรกในน่านน้ำไทย

ภาพที่ 3. *Ablennes hians* CUMNH uncat, 363.0 mmBL, ปากน้ำ จ.สมุทรปราการ

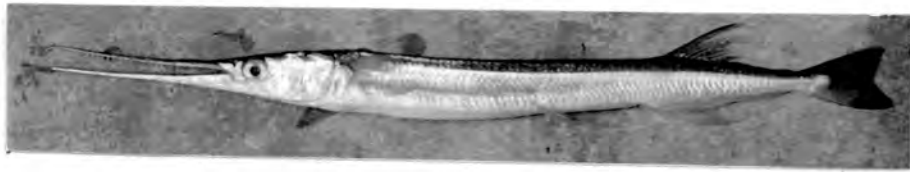

ภาพที่ 4. *Xenentodon cancila* CUMNH uncat, ก.ตัวผู้ 163.0 mmBL, ข.ตัวเมีย 166.5 mmBL, หนองหาร จ.สกลนคร

ภาพที่ 5. *Strongylura strongylura* CUMNH uncat, 161.3 mmBL, อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี

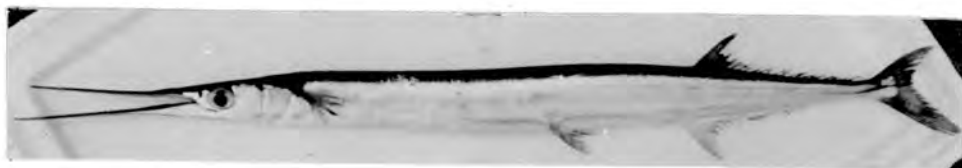
ภาพที่ 6. *Strongylura incisa* CUMNH uncat, 284.0 mmBL, ทำเทียบเรือประมง
จ.ปัตตานี

ภาพที่ 7. *Strongylura leiura* CUMNH uncat, 381.6 mmBL, ทำเทียบเรือประมง
จ.ปัตตานี

ภาพที่ 8. *Tylosurus crocodilus* CUMNH uncat, 468.8 mmBL, ปากน้ำ
จ.ชุมพร

ภาพที่ 9. *Tylosurus acus* CUMNH uncat, 357.0 mmBL, สัตหีบ จ.ชลบุรี

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบจำนวนก้านครีบของปลาเข็ม-ปลากระทุงเหว วงศ์ Belontiidae แต่ละชนิดที่พบในน่านน้ำไทย

Species	Dorsal fin rays													N	$\bar{X}$
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25		
<i>Ablennes hians</i>											1	6		7	23.86
<i>Xenentodon cancila</i>			1	19	40	22								82	16.01
<i>Strongylura strongylura</i>	7	4												11	13.36
<i>S. incisa</i>								2						2	19.00
<i>S. leiura</i>							10	2						12	19.17
<i>Tylosurus crocodilus</i>									1	2	13	5		21	23.05
<i>T. acus</i>													2	2	25.00

Species	Anal fin rays													N	$\bar{X}$			
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25			26	27	
<i>Ablennes hians</i>														5	1	1	7	25.43
<i>Xenentodon cancila</i>	1	1	23	40	16	1											82	15.88
<i>Strongylura strongylura</i>				10	1												11	16.10
<i>S. incisa</i>										2							2	22.00
<i>S. leiura</i>								1		1	3	6	1				12	23.33
<i>Tylosurus crocodilus</i>							1	1	18	1							21	20.90
<i>T. acus</i>															2		2	24.00

Species	Pectoral fin rays						N	$\bar{X}$
	9	10	11	12	13	14		
<i>Ablennes hians</i>					1	6	7	13.86
<i>Xenentodon cancila</i>	46	23	13				82	9.60
<i>Strongylura strongylura</i>		4	7				11	10.64
<i>S. incisa</i>			1	1			2	11.50
<i>S. leiura</i>			10	2			12	11.17
<i>Tylosurus crocodilus</i>					11	10	21	13.48
<i>T. acus</i>						2	2	13.00

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบจำนวนเก็ดคหน้าครึ่งหลัง ของปลาเข็ม-ปลากระทุงเหว วงศ์ Belonidae แต่ละชนิดที่พบในน่านน้ำไทย

Species	90-120	121-150	151-180	...	211-240	241-270	271-300	...	361-390	N	$\bar{X}$
<i>Ablennes hians</i>									7	7	376.2
<i>Xenentodon cancila</i>		1	12							13	162.6
<i>Strongylura strongylura</i>	8	3								11	113.0
<i>S. incisa</i>	2									2	110.0
<i>S. leiura</i>	1	11								12	124.9
<i>Tylosurus crocodilus</i>					1	5	15			21	271.2
<i>T. acus</i>							2			2	290.5

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบจำนวนข้อกระดูกสันหลังของปลาเข็ม-ปลากระทุงเหว วงศ์ Belonidae แต่ละชนิดที่พบในน่านน้ำไทย

Species	Precaudal																N	$\bar{X}$			
	34	35	36	37	38	39	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58			59	60	61
<i>Ablennes hians</i>														2	3	2				7	57.00
<i>Xenentodon cancila</i>	9	10																		19	34.53
<i>Strongylura strongylura</i>			3	4	2	1														10	37.10
<i>S. incisa</i>															2					2	56.00
<i>S. leiura</i>							1	1	5	2	1									10	51.10
<i>Tylosurus crocodilus</i>											1	4	2							7	54.14
<i>T. acus</i>																			2	2	61.00

Species	Caudal														N	$\bar{X}$					
	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34							
<i>Ablennes hians</i>												2	3	2						7	33.00
<i>Xenentodon cancila</i>	4	14	1																	19	21.84
<i>Strongylura strongylura</i>			1	3	5	1														10	24.60
<i>S. incisa</i>								2												2	28.00
<i>S. leiura</i>										4	2	4								10	31.00
<i>Tylosurus crocodilus</i>						1	2	2	2											7	27.71
<i>T. acus</i>												2								2	32.00

Species	Total																			N	$\bar{X}$	
	56	57	58	59	60	61	62	63	64	79	80	81	82	83	84	89	90	91	92			93
<i>Ablennes hians</i>																	2	3	2	7	90.00	
<i>Xenentodon cancila</i>	2	10	6	1																19	57.32	
<i>Strongylura strongylura</i>					1	2	4	2	1											10	62.00	
<i>S. incisa</i>																2				2	84.00	
<i>S. leiura</i>										1	1	1	1	6						10	82.00	
<i>Tylosurus crocodilus</i>											2	1	1	2	1					7	81.86	
<i>T. acus</i>																				2	2	93.00

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบสัดส่วนสำคัญของร่างกายปลาเข็ม-ปลากระทุงเหว วงศ์ Belonidae แต่ละชนิดที่พบในน่านน้ำไทย โดยแสดงเป็น %BL (ยกเว้นความยาวลำตัวแสดงเป็นหน่วยมิลลิเมตร) ตัวเลขแสดงเป็น Minimum-maximum-mean, (Standard deviation)

Species	Body length (mm)	Depth of body	Width of body	Pectoral fin length	N
<u>Ablennes hains</u>	248-478-376.8, (69.48)	8.4-11.0-10.00, (0.86)	3.6-5.1-4.67, (0.52)	9.7-13.9-11.96, (1.42)	9
<u>Xenentodon cancila</u>	31-164-95.6, (27.80)	7.6-17.0-12.09, (1.80)	6.5-14.6-10.58, (1.72)	10.9-18.1-13.93, (1.12)	136
<u>Strongylura strongylura</u>	78-226-129.2, (36.39)	6.5-9.1-7.88, (0.83)	5.1-5.7-5.28, (0.18)	12.8-16.7-14.37, (1.07)	11
<u>S. incisa</u>	284-306	10.4-10.5	7.1-7.2	17.9-18.0	2
<u>S. leiura</u>	113-489-243.9, (91.65)	4.2-8.5-6.81, (1.19)	2.7-4.7-3.81, (0.59)	9.4-13.0-11.77, (1.24)	22
<u>Tylosurus crocodilus</u>	148-400-222.4, (59.83)	7.3-10.6-8.56, (0.95)	5.9-9.6-7.03, (0.78)	10.6-12.6-11.92, (0.48)	21
<u>T. acus</u>	357-368	8.5-8.6	5.8-6.0	9.0-9.1	2

Species	Orbit diameter	Postorbital length	Interorbital width	Pelvic fin length	N
<u>Ablennes hains</u>	3.6-4.2-3.87, (0.22)	8.4-9.8-8.78, (0.42)	3.8-4.3-4.08, (0.18)	7.3-9.5-8.27, (0.82)	9
<u>Xenentodon cancila</u>	5.2-7.8-6.43, (0.91)	12.5-19.7-16.33, (1.17)	5.0-9.1-6.40, (0.62)	6.1-9.9-7.97, (0.63)	136
<u>Strongylura strongylura</u>	4.2-5.9-4.99, (0.44)	14.0-18.3-15.64, (1.28)	4.4-5.9-4.91, (0.42)	7.6-9.4-8.72, (0.41)	11
<u>S. incisa</u>	6.1-6.3	14.9-15.0	6.6-6.7	12.2-12.3	2
<u>S. leiura</u>	3.4-4.5-4.11, (0.38)	10.0-13.6-12.03, (0.94)	3.2-5.4-4.36, (0.62)	6.2-8.7-7.86, (0.86)	22
<u>Tylosurus crocodilus</u>	4.3-5.8-4.91, (0.41)	11.2-12.6-11.59, (0.28)	4.9-6.9-5.75, (0.46)	9.8-11.6-10.82, (0.46)	21
<u>T. acus</u>	4.1-4.3	9.1-9.3	4.1-4.3	7.1-7.3	2

ตารางที่ 4 (ต่อ)

Species	Depth of head	Width of head	P1 - P2	P2 - C	N
<u>Ablennes hains</u>	6.8-8.0-7.33,(0.40)	4.5-6.1-5.16,(0.57)	40.8-43.2-42.05,(0.71)	56.5-58.1-57.29,(0.53)	9
<u>Xenentodon cancila</u>	7.6-13.8-9.98,(0.92)	4.6-10.3-7.38,(0.86)	36.7-61.1-43.87,(3.44)	40.6-73.9-54.64,(3.71)	136
<u>Strongylura strongylura</u>	7.4-9.3-8.25,(0.58)	5.2-6.5-5.73,(0.420)	35.8-42.4-39.15,(1.93)	57.7-66.2-60.43,(2.59)	11
<u>S. incisa</u>	10.1-10.2	7.2-7.2	40.5-40.5	58.7-58.8	2
<u>S. leiura</u>	5.4-8.1-6.75,(0.97)	3.6-6.4-5.13,(0.81)	35.0-47.1-43.1,(3.19)	47.9-58.3-55.03,(2.47)	22
<u>Tylosurus crocodilus</u>	7.0-10.7-7.74,(0.78)	6.5-9.6-7.44,(0.59)	37.9-55.9-40.92,(3.54)	55.8-60.8-58.35,(1.15)	21
<u>T. acus</u>	6.2-6.3	5.2-5.5	41.6-42.0	50.8-51.5	2

Species	Length of dorsal fin base	Length of anal fin base	Height of dorsal fin	Height of anal fin	N
<u>Ablennes hains</u>	24.1-25.7-25.09,(0.57)	26.5-28.6-27.49,(0.76)	7.7-13.9-11.22,(1.94)	9.6-15.1-12.37,(1.76)	9
<u>Xenentodon cancila</u>	16.1-34.1-24.33,(2.35)	18.2-32.2-22.74,(1.86)	10.2-22.5-16.72,(1.56)	13.2-23.8-17.57,(1.37)	136
<u>Strongylura strongylura</u>	16.9-21.9-18.84,(1.35)	18.9-23.9-20.93,(1.50)	12.9-15.9-13.91,(0.81)	14.8-18.2-16.41,(0.99)	11
<u>S. incisa</u>	23.7-23.8	25.9-25.9	18.5-18.5	19.7-19.7	2
<u>S. leiura</u>	18.4-21.9-20.32,(1.17)	22.9-26.9-24.94,(1.10)	8.4-14.4-10.12,(1.49)	10.7-15.3-13.41,(1.41)	22
<u>Tylosurus crocodilus</u>	28.4-30.6-28.98,(0.88)	25.0-26.5-25.93,(0.47)	11.4-12.8-12.05,(0.59)	13.4-14.3-13.79,(0.27)	21
<u>T. acus</u>	25.6-26.2	23.6-24.2	8.9-9.1	8.4-8.5	2

ลักษณะประจำวงศ์ Hemiramphidae

รูปร่างเรียวยาว แบนด้านข้างมากน้อยแตกต่างกันจนถึงเป็นทรงกระบอก ลำตัวปกคลุมด้วยเกล็ดแบบ Cycloid ขนาดกลางถึงใหญ่ ซึ่งสภาพที่พบเห็นขณะเก็บตัวอย่างเกล็ดมักหลุดง่าย เส้นข้างตัวพาดต่ำไปตามแนวขอบท้อง และมีเส้นข้างตัวในแนวตั้งใต้ครีบอกจรดตอนหน้าของเส้นข้างตัวในแนวอนที่ขอบท้อง (ยกเว้น *Derwogenys pusillus*)

ซากรรไกรล่างแคบ ยาว เรียวแหลม ซากรรไกรบนสั้นแม่เป็นรูปสามเหลี่ยม ไม่มีฟันบนขอบซากรรไกรล่างที่ยาวเลยซากรรไกรบน (ยกเว้น *Hemirhamphodon pogonognathus*) ซากรรไกรบนและซากรรไกรล่างส่วนที่ตรงกันกับซากรรไกรบนมีฟันที่มีปลายแหลมเป็นแฉกเดี่ยวหรือสามแฉก เรียงเป็นแถว 2-5 แถว บนขอบซากรรไกร

ตำแหน่งครีบหลังค่อนข้างไปทางด้านท้ายของลำตัว จุดเริ่มต้นของครีบหลังอาจจะอยู่เหนือหรือไปทางด้านหน้า บางชนิดอยู่ประมาณแนวเดือยหรือเหนือหรือไปทางด้านท้ายจุดเริ่มต้นของครีบกัน ครีบกันและครีบหลังของตัวผู้ขนาดโตเต็มวัยในบางชนิดมีก้านครีบบางอันเปลี่ยนแปลงรูปร่างแตกต่างไปจากตัวเมีย ครีบหางมีลักษณะเป็นแฉกรูปสามเหลี่ยม โดยมีแผ่นล่างยาวกว่าแผ่นบน บางชนิดมีขอบด้านท้ายของครีบหางตัดตรง บางชนิดกลม

สีตัวอย่างชัดเจน ด้านหลังของลำตัวมีสีเขียวหรือสีน้ำเงิน ส่วนด้านข้างและด้านท้องสีขาวเงิน มีแถบสีเงินหรือสีน้ำเงินปนดำ ในแนวตามยาวด้านข้างลำตัว ปลายซากรรไกรล่างมีสีแดง หรือสีขาว

ปลาวงศ์นี้มีอยู่ทั้งหมด 12 สกุล ประมาณ 80 ชนิด มีขนาดยาว 5-40 cm และมีขนาดยาวที่สุดถึง 60 cm (Collette, 1986) ปลาวงศ์นี้เป็นปลาผิวน้ำ ส่วนมากอาศัยในทะเลบริเวณชายฝั่ง บางชนิดหากินในทะเลเปิดแล้วมาวางไข่บริเวณชายฝั่ง มีบางชนิดอาศัยในน้ำจืด มักพบปลากลุ่มนี้ว่ายน้ำรวมเป็นฝูงเล็ก ๆ หรืออยู่ตัวเดียวรวมกับปลาชนิดอื่น ๆ ในบางชนิดว่ายน้ำเร็วมาก เมื่อตกใจหรือหนีศัตรูสามารถยกลำตัวร่อนกลาขึ้นเหนือผิวน้ำ โดยใช้หางโบกพัดขึ้นอย่างรวดเร็ว แม้ขณะยกตัวขึ้นแพทางด้านล่างจะอยู่ในน้ำเสมอ สามารถร่อนกลาได้ถึง 200 ฟุต ด้วยความเร็ว 50 ฟุตต่อวินาที (Smith, 1965) แต่ ชนิด *Euleptorhamphus viridis* ซึ่งเป็นปลาที่มีครีบออกที่ยาวที่สุดในวงศ์นี้ สามารถร่อนกลาผิวน้ำได้เช่นเดียวกับปลานกกระจอก

(เป็นปลาในวงศ์ Exocoetidae อันคล้ายกับปลาเข็ม-ปลากระทุงเหว) (Collette, 1977)

อาหารของปลากลุ่มนี้เป็นพืชน้ำ สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังขนาดเล็ก ๆ ในน้ำ ชนิดที่อาศัยในน้ำจืดกินลูกน้ำของยุง แมลงบางชนิดที่เกาะใกล้ผิวน้ำ การผสมพันธุ์มีทั้งประเภทที่ผสมภายในและประเภทผสมภายนอก ปลาน้ำจืดวงศ์นี้ผสมภายใน ออกลูกเป็นตัว (Nikol'skii, 1961) ปลาทะเลส่วนมากผสมภายนอก วางไข่ในน้ำหนึ่งบริเวณน้ำกร่อยปากแม่น้ำ หรือทะเลสาบบริเวณเกาะปะการัง ตัวเมียวางไข่ประมาณ 10,000 ฟองต่อฤดูกาล ไข่มีเส้นยาวคล้ายขนกระจายอยู่ห่างกันบนเปลือกไข่ มีเมือกเหนียว ๆ ไข่ติดติดกับพืชน้ำ ปลาวัยอ่อนที่เพิ่งฟักออกจากไข่จะมีขากรรไกรสั้น โดยขากรรไกรล่างยาวกว่าขากรรไกรบนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น จากนั้นขากรรไกรล่างจะยาวอย่างรวดเร็วจนเมื่อมีความยาวประมาณ 2-3 นิ้ว ขากรรไกรบนและล่างจะมีสัดส่วนเท่ากับตัวเต็มวัย (Smith, 1965)

ปลาเข็ม-ปลากระทุงเหว วงศ์ Hemiramphidae รุ่นแรกของโลกพบตั้งแต่สมัย Eocene (ประมาณ 60 ล้านปีมาแล้ว) โดยพบเป็นซากโบราณในประเทศฝรั่งเศส (Berg, 1947)

สกุลและชนิดของวงศ์ Hemiramphidae ที่พบในน่านน้ำไทย

1. สกุล *Dermogenys* van Hasselt

Dermogenys van Hasselt, 1823, Algem. Konst. en Letterbode, 35: 131 (type-species *Dermogenys pusillus* van Hasselt)

ลักษณะประจำสกุล

ลำตัวแบนข้างเล็กน้อย จุดเริ่มต้นครีบทั้งอยู่ในแนวหลังจุดเริ่มต้นครีบก้น ครีบทั้งสั้นกว่าครีบก้น ก้านครีบก้นแรก ๆ ของครีบก้นในตัวผู้มีเนื้อหนานุ่มคลุมอยู่และก้นครีบก้นบางก้านมีรูปร่างแตกต่างไปจากตัวเมีย ด้านข้างของขากรรไกรล่างมีแผ่นเนื้อยื่นออกมาซึ่งจะเห็นได้ชัดในตัวอ่าวเป็น ๆ ขณะว่ายน้ำ ปลาชอบครีบทั้งกลม เส้นข้างตัวพาดเข้าไปตามแนวชอบท้อง เกิดหลุดง่ายในสภาพขณะเก็บตัวอ่าว มีซี่กรองสั้น ๆ บนแกนเหงือก ก้านครีบทั้งมี 9-10 ก้าน ก้านครีบก้นมี 14-15 ก้าน ก้านครีบอกมี 9 ก้าน เกล็ดหน้าครีบทั้งมี 36-40 อัน

กระดูกสันหลังมี (23-24) + (16-17) = 39-40 ข้อ ที่ทรงบนแกนเหงือกอันแรก 9-10 อัน
และบนแกนเหงือกอันที่สอง 11-12 อัน

ชนิด *Dermogenys pusillus* van Hasselt

(ภาพที่ 10, ตารางที่ 5-9)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย เต็ม

ภาษาอังกฤษ Halfbeak, Wrestling halfbeak

ชื่อพ้อง

Hemiramphus fluviatilis Bleeker, 1850, Nat. Tijdschr.
Ned. Indie, 1: 95.

Hemirhamphus fluviatilis Guenther, 1866, Cat. Brit.
Mus., 6: 275.

Dermogenys siamensis Fowler, 1937, Proc. Acad. Nat.
Sci. Philad., 89: 241.

ตัวอย่างที่ใช้ศึกษา

20 ตัว ขนาด 29.0-41.0 mmSL

CUMNH : uncat (5 ตัว) 31.0-41.0 mmSL, กรุงเทพฯ, 5 พ.ศ. 2531,

สวีง, บำรุง เพชรสภิตย์

uncat (5 ตัว) 30.4-38.0 mmSL, อ.เมือง จ.สงขลา

20 ต.ค. 2531, สวีง, บำรุง เพชรสภิตย์

uncat (3 ตัว) 31.5-39.0 mmSL, อ่างแก้ว จ.เชียงใหม่,

26 พ.ศ. 2531, สวีง, บำรุง เพชรสภิตย์

KUMF : uncat (7 ตัว) 29.0-37.0 mmSL, คลองสองพี่น้อง อ.แกลง

จ.ระยอง, 24 ก.ค. 2514, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่จับ, สืบสิน

สนธิรัตน์ และประจิตร์ วงศ์รัตน์

ลักษณะเด่น

ลำตัวแบนด้านข้างเล็กน้อย ไม่มีเส้นข้างตัวในแนวตั้งใต้ครีบอก จุดเริ่มต้นครีบทิ้ง อยู่ในแนวหลังจุดเริ่มต้นครีบก้นครีบทิ้งสั้นกว่าครีบก้น ความยาวฐานครีบทิ้งน้อยกว่าความยาวฐานครีบก้น ขอบปลายครีบท่างกลม

ลักษณะทั่วไป

D 9-10; A 14-15; P₁ 9; P₂ 6; PS 36-40; RGR₁ 9-10; RGR₂ 10-11; Vert (23-24) + (16-17) = 39-40

ลำตัวแบนข้าง ความลึกในแนวตั้งของลำตัว 8.4-9.7, (9.12) %SL ความกว้างของลำตัว 4.2-7.2, (6.89) %SL ความยาวหัว 25.6-29.6, (27.99) %SL ความยาวขากรรไกรล่าง 17.2-20.2, (18.32) %SL ความยาวขากรรไกรบน 8.9-9.9, (9.33) %SL ความกว้างขากรรไกรบน 5.8-6.5, (6.12) %SL ระยะระหว่างตา 5.8-6.8, (6.31) %SL ตาขนาดเล็ก เส้นผ่านศูนย์กลางตา 5.5-6.4, (5.98) %SL

ความยาวครีบอก 15.3-18.7, (17.57) %SL ความยาวครีบท้อง 8.1-9.4, (8.72) %SL ตำแหน่งครีบท้องอยู่ใกล้จุดเริ่มต้นครีบอกมากกว่าโคนครีบท่าง (P₁-P₂ 30.6-32.1, (31.56) %SL P₂-C 31.6-37.6, (36.98) %SL) จุดเริ่มต้นครีบก้นอยู่หน้าแนวจุดเริ่มต้นครีบทิ้ง ความยาวฐานครีบทิ้ง 9.0-10.0, (9.93) %SL ความยาวฐานครีบก้น 12.8-13.6, (12.96) %SL ขอบปลายครีบท่างกลม

ในตัวผู้ที่โตเต็มวัยจะมีขนาดเล็กกว่าตัวเมีย และมีลักษณะแตกต่างจากตัวเมียคือ ก้านครีบก้นและก้านครีบทิ้งอันแรกมีสีส้ม มีติ่งเนื้อหนานุ่มหุ้มบริเวณโคนก้านครีบก้นอันแรก ครีบก้นอันแรกขยายขนาดยาวขึ้นกว่าของตัวเมีย

สีตัวอย่างชัดเจน ด้านบนลำตัวมีสีน้ำตาลอมเหลืองมีจุดสีดำกระจายทั่วไปจะหนาแน่นบริเวณขอบเกล็ด ด้านข้างลำตัวตลอดจนถึงด้านท้องสีขาวเงิน ขากรรไกรล่างสีอมเหลือง แผ่นเนื้อเยื่อที่แผ่ออกด้านข้างขากรรไกรมีสีดำ ครีบอกและครีบท้องโปร่งแสง ที่โคนครีบท้องมีสีดำ ครีบทิ้งและครีบท่างสีอมเหลือง

การกระจายพันธุ์ กินอาศัย และการประมง

มีการกระจายพันธุ์ตั้งแต่อินเดีย คาบสมุทรมอินโดจีนถึงหมู่เกาะอินดีสตะวันออกรวมถึงหมู่เกาะฟิลิปปินส์ด้วย (Jayarum, 1981) พบอาศัยในแหล่งน้ำจืดทั่วไปเช่น หนอง บึง แม่น้ำ ลำธาร มักพบว่ายเป็นกลุ่มอยู่ชายฝั่ง นอกจากนี้ยังพบในน้ำกร่อยและน้ำเค็มบริเวณชายฝั่งด้วย

ไม่มีรายงานการจับปลาชนิดนี้มาเป็นอาหาร อาจเนื่องจากเป็นปลาที่มีขนาดเล็กมาก และมีจำนวนน้อย แต่มีการเลี้ยงเป็นปลาสวยงาม

หมายเหตุ

ในการศึกษาครั้งนี้ไม่พบตัวอย่างปลาเข็มชนิดนี้จากกลุ่มแม่น้ำโขงเลย

ปกติมักพบปลาชนิดนี้ว่ายน้ำเป็นกลุ่ม ๆ ละ 8-10 ตัว และมีตัวผู้คุมฝูงเพียง 1 ตัว อาหารของมันเป็นพวกตัวอ่อนแมลงน้ำ เช่น ลูกน้ำ สัตว์น้ำขนาดเล็กที่อาศัยตามผิวน้ำ บางครั้งพบว่ามันสามารถกินแมลงเล็ก ๆ ที่เกาะบนผิวน้ำได้ (สมพร ภูริพงศ์ และสมโภชน์ อัคระทวีวัฒน์, 2530)

ปลาเข็มชนิดนี้มีการผสมภายใน ออกลูกเป็นตัว ลูกครอกหนึ่งประมาณ 20 ตัวทั้งนี้ขึ้นกับขนาดของตัวเมียด้วย ลูกปลาแรกเกิดขนาดเฉลี่ย 11 mm และมีซากปรักหักพังยาวกว่าซากปรักหักพังเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ตัวเมียมีการเก็บอสุจิตัวผู้ไว้ ซึ่งจากการที่ให้ตัวเมียได้ผสมกับตัวผู้แล้วนำไปเลี้ยงโดยไม่มีตัวผู้พบว่าสามารถออกลูกได้ถึง 6 ครอก ระยะเวลาที่ตัวอ่อนอยู่ในท้องประมาณ 1 เดือน ตัวเมียสามารถให้ลูกครอกแรกได้เมื่ออายุประมาณ 4 เดือน (Soong, 1968)

Smith (1945) ได้เคยศึกษาพฤติกรรมของปลาชนิดนี้จากแหล่งน้ำของประเทศไทยและเขียนรายงานไว้ว่า ตัวผู้มีนิสัยต่อสู้ระหว่างกันในท่าทางของมวยปล้ำ โดยใช้ซากปรักหักพังติดกันแล้วออกแรงต่อต้านกัน ถ้าตัวใดหมดแรงก่อนก็จะหนีไปซึ่งถือว่าแพ้ ถ้านำปลาเข็มจากแหล่งน้ำธรรมชาติมาเลี้ยงไว้ประมาณ 3 วัน ก็สามารถนำมาต่อสู้กันได้ แต่จะต่อสู้กันประมาณ 15-20 นาทีก็จะหมดแรง ฉะนั้น จึงมีการคัดเลือกพันธุ์ให้ได้พันธุ์ที่มีความแข็งแรง และทนทานที่สุด ซึ่งต่อสู้ระหว่างกันได้เป็นชั่วโมง

2. สกุล *Hemirhamphodon* Bleeker

Hemirhamphodon Bleeker, 1866, Ned. Tijdschr. Dierk., 3: 140-144 (type-species *Hemirhamphodon phaiosoma* Bleeker)

ลักษณะประจำสกุล

ลำตัวแบนข้าง เป็นปลาสกุลเดียวในวงศ์ที่มีฟันขนาดเล็กแหลม บนขากรรไกรล่าง ส่วนที่ยาวเลยขากรรไกรบนออกไป ที่ขอบขากรรไกรล่างมีแผ่นหนังแผ่ออกไปด้านข้างซึ่งจะเห็นได้ชัดในตัวอย่างสด แต่ในตัวอย่างดองฟอร์มาลิน 5% จะไม่เห็นแผ่นหนังดังกล่าวชัดเจน จุดเริ่มต้นครีบกันอยู่ในแนวหลังจุดเริ่มต้นครีบหลัง ก้านครีบกันในตัวผู้มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างต่างจากตัวเมีย ชอบปลાયครีบหางกลม เกล็ดมีขนาดเล็กมาก มีซี่กรองสั้น ๆ บนแกนเหงือก ก้านครีบหลังมี 14-16 ก้าน ก้านครีบกันมี 9 ก้าน ก้านครีบอกมี 8 ก้าน เกล็ดหน้าครีบหลังมี 49-53 อัน กระดูกสันหลังมี $(24-25) + (15-16) = 39-41$ ซี่ ซี่กรองบนแกนเหงือกอันแรก 10-14 อัน และบนแกนเหงือกอันที่สอง 9-11 อัน

ชนิด *Hemirhamphodon pogonognathus* (Bleeker)

(ภาพที่ 11, ตารางที่ 5-9)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย ปลาเข็ม

ภาษาอังกฤษ Halfbeak

ชื่อพ้อง

Hemirhamphus pogonognathus Bleeker, 1853, Nat. Tijdschr. Ned. Indie, 5: 193.

Hemirhamphus pogonognathus Guenther, 1866, Cat. Brit. Mus., 6: 273.

Hemirhamphodon kuekenthali Steindachner, 1901, Abh. Senckenb. Naturf. Ges., 25: 273.

ตัวอย่างที่ใช้ศึกษา

15 ตัว ขนาด 34.0-56.0 mmSL

CUMNH : uncat (15 ตัว) 34.0-56.0 mmSL, คลองโต๊ะแดง อ.สโงปาดิ
จ.นราธิวาส, 11 มี.ค. 2532, สวิง, บำรุง เพชรศักดิ์

ลักษณะเด่น

ลำตัวแบนข้าง บนขอบแต่ละข้างของซากรรไกรล่างส่วนที่ยาวเลขซากรรไกรบนมี
ฟันขนาดเล็กแหลมตั้งเอนไปข้างหน้าเรียงเป็นแถว 2-3 แถว ปลาซากรรไกรล่างมีตั้งเนื้อยื่น
ยาวเป็นเส้นห้อยลงมาด้านล่าง จุดเริ่มต้นครีบก้นอยู่ในแนวหลังจุดเริ่มต้นครีบท้อง ขอบปลายครีบท้อง
หางกลม

ลักษณะทั่วไป

D 14-16; A 9; P₁ 8; P₂ 6; PS 49-53; RGR₁ 10-14; RGR₂
9-11; Vert (24-25)+(15-16) = 39-41

ลำตัวแบนข้าง ความลึกในแนวตั้งของลำตัว 6.1-8.2, (6.92) %SL ความกว้าง
ของลำตัว 4.5-5.9, (5.55) %SL ความยาวหัว 24.8-43.0, (28.52) %SL ความยาวซากรรไกรล่าง
23.2-39.8, (32.25) %SL ความยาวซากรรไกรบน 8.0-14.5, (9.14) %SL
ความกว้างซากรรไกรบน 4.5-10.4, (6.05) %SL ระยะระหว่างตา 6.4-11.3, (7.41)
%SL เส้นผ่านศูนย์กลางตา 6.1-10.4, (7.42) %SL

ความยาวครีบท้อง 13.0-16.9, (14.81) %SL ความยาวครีบท้อง 10.0-19.5,
(14.35) %SL ตำแหน่งครีบท้องอยู่ใกล้จุดเริ่มต้นครีบท้องมากกว่าโคนครีบท้อง (P₁-P₂ 28.6-
45.2, (34.68) %SL P₂-C 36.1-60.8, (41.45) %SL) จุดเริ่มต้นครีบก้นอยู่หลังแนวจุดเริ่ม
ต้นครีบท้อง ฐานครีบท้องยาวกว่าฐานครีบก้น ความยาวฐานครีบท้อง 17.9-22.5, (20.2) %SL
ความยาวฐานครีบก้น 5.5-8.2, (6.89) %SL

ซากกรรไกรล่างส่วนที่ยาวเลขซากกรรไกรบนมีพื้นขนาดเล็กแหลม 2-3 แถว บนขอบ ทั้งสองข้าง และฟันดังกล่าวเอนขึ้นไปทางด้านหน้า ที่ขอบด้านข้างซากกรรไกรบนมีฟันแหลมเรียงแถว เดียว ชี้ออกด้านข้าง

สีของตัวอย่างขณะมีชีวิต ลำตัวมีสีเทาปนน้ำเงิน ด้านข้างลำตัวระหว่างครีบอกและ ครีบก้นมีแต้มสีน้ำเงินเรียงตามยาว ทั้งระยะห่างเท่า ๆ กัน 4 แต้ม ด้านท้องสีขาวมีจุดประสีดำ กระจายอยู่ทั่วไป บน Operculum มีแต้มสีแดงขอบสีน้ำเงิน 1 แต้ม ครีบก้น ครีบหลังและครีบท้องสีเหลือง และที่ขอบครีبدังกล่าวมีสีน้ำเงิน ส่วนครีบบนโปร่งแสง

ในตัวผู้ที่โตเต็มวัยมีลักษณะแตกต่างจากตัวเมียคือมีขนาดโตกว่าตัวเมีย ขอบครีบท้องสีแดง ปลายครีบท้องสีขาว ก้นครีบก้นอันที่ 4 ขยายขนาดยาวจนถึงครีบท้อง

การกระจายพันธุ์ กั้นอาศัย และการประมง

มีการกระจายพันธุ์ในคาบสมุทรมลายู สุมาตรา และบอร์เนียว (Mohsin and Ambak, 1983) ในประเทศไทยพบที่จังหวัดนราธิวาส โดยพบอาศัยในหนอง บึง และลำคลอง ของป่าพรุ ว่าอยู่ตามผิวน้ำเป็นฝูงเล็ก ๆ ประมาณ 10-15 ตัว

ไม่มีรายงานการจับปลาชนิดนี้มาเป็นอาหาร อาจเนื่องมาจากมีขนาดเล็กมาก และมีจำนวนน้อย แต่เป็นปลาที่มีสีสันสวยงามมากน่าจะเลี้ยงเป็นปลาสวยงามได้

หมายเหตุ

จากการสังเกตพบว่าบริเวณที่พบ *Hemirhamphodon pogonognathus* จะไม่พบ *Dermogenys pusillus* เลยทั้ง ๆ ที่แหล่งน้ำบริเวณใกล้เคียงพบปลาชนิดหลังดังกล่าว อาศัยอยู่

ปลาเข็มชนิดนี้มีการผสมภายใน ออกลูกเป็นตัว จำนวนลูกที่เกิดในแต่ละครอกน้อยกว่า *Dermogenys pusillus* ลูกปลาแรกเกิดมีขนาดเฉลี่ย 11 mm ระยะเวลาที่ตัวอ่อนอยู่ในท้อง คือประมาณ 6-8 สัปดาห์ ในประชากรเดียวกันจะมีการผสมพันธุ์พร้อม ๆ กัน แต่ถ้าต่างประชากรกันจะผสมพันธุ์ไม่พร้อมกัน ไม่มีฤดูกาลผสมพันธุ์ที่แน่นอน เป็นไปได้ว่าอัตราการเพิ่ม

จำนวนที่ต่ำกว่าของ *H. pogonognathus* เป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งป้องกันการขยายอาณาเขตเข้าไปใน
แหล่งที่อยู่ของ *D. pusillus* (Soong, 1968)

3. สกุล *Zenarchopterus* Gill

Zenarchopterus Gill, 1863, Proc. Acad. Nat. Sci. Philad.,
15-275 (type-species *Hemiramphus dispar* Valenciennes)

ลักษณะประจำสกุล

ลำตัวแบนข้าง ที่ขอบของขากรรไกรล่างมีแผ่นเนื้อเป็นกลีบแผ่ออกไปทั้งสองข้าง ฐาน
ครีบลึงยาวกว่าฐานครีบก้นมาก จุดเริ่มต้นครีบก้นอยู่ในแนวหลังจุดเริ่มต้นครีบลึง ในตัวผู้ก้าน
ครีบก้นและก้านครีบลึงบางอันขยายขนาดใหญ่หรือยาวกว่าอันใกล้เคียง ครีบท้องอยู่ใกล้โคนครีบลึง
ทางมากกว่าครีบอก ขอบปลายครีบทองกลมหรือตัดตรง เกล็ดมีขนาดกลาง หลุดง่ายขณะเก็บ
ตัวอย่าง เกล็ดในแนวกลางสันหลังบริเวณหน้าครีบลึงเรียงซ้อนเหลื่อมกัน 2 แบบ คือ ตอน
หน้าหรือถัดจากหัวเกล็ดจะเหลื่อมซ้อนกันโดยส่วนปลายเกล็ดที่ยื่นไปด้านหน้าและเกล็ดตอนถัดไป
อยู่หน้าครีบลึงซึ่งมีจำนวนมากกว่าจะมีปลายเกล็ดชี้ไปด้านท้าย ตรงจุดต่อกันของการเรียงทั้งสอง
แบบมีเกล็ด 1 อันแทรกอยู่โดยคลุมส่วนโคนซึ่งฝังอยู่ในผิวหนังของเกล็ดอันท้ายสุดของตอนแรกและ
อันหน้าสุดตอนหลัง Nasal papilla เรียวปลายแหลมยาวพ้นช่องจมูกออกมา ชีกรองยาว
ปลายขากรรไกรล่างมีแต้มสีขาวหรือสีเหลืองอ่อน ก้านครีบลึงมี 10-13 ก้าน ก้านครีบก้นมี
9-13 ก้าน ก้านครีบอกมี 8-10 ก้าน เกล็ดหน้าครีบลึงมี 28-34 อัน กระดูกสันหลังมี
(27-31) + (12-17) = 40-48 ท้อง ชีกรองบนแกนเหงือกอันแรกมี 13-19 อัน และบนแกน
เหงือกอันที่สองมี 11-16 อัน

3.1 ชนิด *Zenarchopterus ectuntio* (Hamilton)

(ภาพที่ 12 ตารางที่ 5-9)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย กระทุงเหว, เข็มปากขาว

ภาษาอังกฤษ Halfbeak

ชื่อพ้อง

Esox ectuntio Hamilton, 1822, Fish. Ganges,
212.

Hemiramphus amblyurus Bleeker, (1848)1849, Verh. Bat.
Gen., 22: 11.

Hemiramphus borneensis Bleeker, 1850, Nat. Tijdschr.
Ned. Indie, 1: 273.

Hemirhamphus bleekeri Kner, 1860, Sitzber. Akad. Wien,
39: 537.

Zenarchopterus amblyurus Bleeker, 1866, Ned. Tijdschr.
Dierk., 3: 160.

Hemirhamphus ectuntio Day, 1878-1888, Fish. Ind., 517.

ตัวอย่างที่ใช้ศึกษา

39 ตัว ขนาด 66.5-118.0 mm SL

CUMNH : uncat (7 ตัว) 90.0-108.5 mmSL, ท่าแพ จ.นครศรีธรรมราช,
21 ต.ค.2531, ฮอ, บำรุง เพชรสภิตย์

uncat (7 ตัว) 80.6-93.2 mmSL, อ.ท่าฉาง จ.สุราษฎร์ธานี,
26 ต.ค. 2531, สวิง, บำรุง เพชรสภิตย์

uncat (8 ตัว) 78.5-103.5 mmSL, แม่น้ำแม่กลอง

จ.สมุทรสงคราม, 17 พ.ย.2531, สวิง, บำรุง เพชรสภิตย์

uncat (1 ตัว) 121.0 mmSL, แม่น้ำบางปะกง จ.ฉะเชิงเทรา,
9 ก.ย 2532, เบ็ดตกเหยื่อกุ้งสด, บำรุง เพชรสภิตย์

KUMF : 1115 (6 ตัว) 66.5-98.0 mmSL, ปากน้ำ จ.สมุทรปราการ,
13 ก.ค. 2466, เบ็ดตกเหยื่อลูกกุ้งสด, H.M. Smith

1116 (1 ตัว) 78.5 mmSL, ปากน้ำ จ.สมุทรปราการ,

13 ก.ค. 2466, เบ็ดตกเหยื่อลูกกุ้งสด, H.M. Smith

1117 (1 ตัว) 98.0 mmSL, จ.นนทบุรี, 21 ส.ค. 2466,

ไม่ปรากฏเครื่องมือที่จับ, H.M. Smith

NICA : uncat (3 ตัว) 88.2-93.2 mmSL, คลองพาวง ทะเลสาบสงขลา,
2 พ.ศ. 2527, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่จับ และผู้เก็บตัวอย่าง

NIFI : 00512 (1 ตัว) 78.0-83.0 mmSL, อ่างเก็บน้ำคลองเพรีย
จ.สระบุรี, โฉมดิน, ไม่ปรากฏวันเดือนปีและผู้เก็บตัวอย่าง

00518 (4 ตัว) 77.0-118.0 mmSL, แม่น้ำจันทบุรี
จ.จันทบุรี, 15 มิ.ศ. 2521, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่จับ, จรัลชดา
กรรณสูตร

ลักษณะเด่น

ลำตัวแบนข้าง ความยาวขากรรไกรบนประมาณสองเท่าของความกว้าง ความยาวขากรรไกรล่างมากกว่าความยาวขากรรไกรบน 2-3 เท่า จุดเริ่มต้นครีบก้นอยู่ประมาณตรงกับแนวโคนก้านครีบล้างอื่นที่ 4 ในตัวผู้ก้านครีบล้างอื่นที่ 3-5 ขยายขนาดยาวเลยก้านครีบล้างเคียง และก้านครีบล้างอื่นที่ 5 และ 6 หรือ 6 และ 7 ขยายขนาดหนาขึ้นแต่ไม่ยาวมากกว่าอันข้างเคียง มีแต้มสีขาวบนปลายขากรรไกรล่าง

ลักษณะทั่วไป

D 10-13; A 10-13; P₁ 8-9; P₂ 6; PS 31-34; RGR₁ 13-19;
RGR₂ 11-15; Vert (29-31)+ (15-17)= 44-48

ลำตัวแบนข้าง ความลึกในแนวตั้งของลำตัว 9.3-12.2, (10.48) %SL
ความกว้างของลำตัว 5.5-9.6, (6.63) %SL ความยาวหัว 17.8-40.8, (26.54) %SL
ความยาวขากรรไกรล่าง 20.7-42.2, (31.20) %SL ขากรรไกรบนมีความยาวประมาณสองเท่าของความกว้าง ความยาวขากรรไกรบน 5.1-10.6, (8.97) %SL ความกว้างขากรรไกรบน 4.5-5.9, (5.16) %SL ระยะระหว่างตา 4.5-6.9, (5.49) %SL เส้นผ่านศูนย์กลางตา 4.1-5.5, (4.73) %SL

ความยาวครีบอก 11.5-15.3, (14.38) %SL ความยาวครีบท้อง 6.3-8.6, (7.16) %SL ตำแหน่งครีบท้องอยู่ใกล้โคนครีบท่างมากกว่าจุดเริ่มต้นครีบอก (P_1-P_2 38.0-55.0, (45.31) %SL P_2-C 21.5-29.8, (27.17) %SL) ความยาวฐานครีบท้อง 15.7-18.5, (17.54) %SL ความยาวฐานครีบก้น 4.7-6.7, (5.74) %SL จุดเริ่มต้นครีบก้นอยู่ประมาณใต้โคนก้านครีบท้องก้านที่ 4

ในตัวผู้มีลักษณะต่างจากตัวเมียคือ ก้านครีบท้องอื่นที่ 3-5 ขยายขนาดใหญ่ และยาวกว่าอันข้างเคียง ก้านครีบก้นอื่นที่ 5-6 หรือ 6-7 ขยายขนาดโตขึ้นแต่ไม่ยาวมากกว่าอันอื่น และโคนก้านครีบก้นอื่นที่ 7-12 มีแผ่นเนื้อนุ่มเป็นกลีบปกคลุม

ขอบขากรรไกรทั้งบนและล่างเฉพาะส่วนที่ตรงกัน มีฟันขนาดเล็ก ปลายแหลม แฉกเดี่ยว เรียง 3-4 แถว มีเกล็ดบนขากรรไกรบน เกล็ดหน้าครีบท้องส่วนถัดจากหัวมี 8-11 เกล็ด เกล็ดหน้าครีบท้องตอนท้ายมี 21-23 เกล็ด

สีตัวอย่างชัดเจน บนปลายขากรรไกรล่างมีแต้มสีขาว ลำตัวบริเวณด้านหลังสีน้ำตาลอมเหลือง ด้านข้างลำตัวและด้านท้องสีขาว มีแถบสีเงินตามทางด้านข้างลำตัวตั้งแต่โคนครีบอกถึงโคนครีบท่าง แบ่งส่วนหลังซึ่งมีสีเข้มและส่วนท้องซึ่งมีสีอ่อนกว่าออกจากกัน ครีบท้องครีบท่างโปร่งแสง

การกระจายพันธุ์ ถิ่นอาศัยและการประมง

มีการกระจายพันธุ์ตั้งแต่อินเดีย พม่า ไทย มาเลเซีย หมู่เกาะอินดีสตะวันออกถึงออสเตรเลีย (Weber และ de Beaufort, 1922) พบบ่อยในเขตน้ำกร่อย บางครั้งพบในน้ำจืดที่ติดต่อกับน้ำกร่อยได้ด้วย

อาจพบปลาชนิดนี้ได้ตามกองปลาเบ็ดซึ่งจับด้วยเครื่องมืออวนรุนชายฝั่ง ตัวอย่างที่เก็บได้ในการศึกษาครั้งนี้ ส่วนมากจับโดย สวิง ฮอ และ เบ็ดตก

3.2 ชนิด *Zenarchopterus buffonis* (Valencinnes)

(ภาพที่ 13, ตารางที่ 5-9)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย กระตุงเทา, เข็ม

ภาษาอังกฤษ Halfbeak, Buffon's garfish

ชื่อพ้อง

Hemiramphus buffonis Valenciennes, 1846, Hist. Nat. Poiss., 19: 48; Day, 1878-1888, Fish. Ind., 4: 516.*Hemirhamphus striga* Blyth, 1858, Pro. Asiatic. Soc. Bang., 288.*Hemirhamphus cirrhatus* Day, 1873, Proc. Zool. Soc., 709.*Zenarchopterus buffoni* Weber and de Beaufort, 1922, Indo-Austr. Arch., 4: 170.

ตัวอย่างที่ใช้ศึกษา

24 ตัว ขนาด 36.0-155.0 mmSL

CUMNH : uncat (3 ตัว) 69.0-155.0 mmSL, อ.เมือง จ.ตราด, 4 มิ.ย.

2532, อวนรุน, บำรุง เพชรสถิตย์

uncat (7 ตัว) 85.0-106.5 mmSL, อ.ท่าฉาง จ.สุราษฎร์ธานี,

22 พ.ย. 2531, อวนรุน, บำรุง เพชรสถิตย์

uncat (5 ตัว) 97.0-115.0 mmSL, เกาะยอ จ.สงขลา,

22 ต.ค. 2531, อวนล้อมติด, บำรุง เพชรสถิตย์

uncat (4 ตัว) 96.0-116.5 mmSL, ตลาดสด จ.กระบี่,

3 มี.ค. 2532, อวนรุน, บำรุง เพชรสถิตย์

uncat (3 ตัว) 36.0-62.0 mmSL, ท่าเทียบเรือประมง จ.กระบี่,

5 พ.ค. 2532, สวีง, บำรุง เพชรสถิตย์

uncat (2 ตัว) 61.5-62.3 mmSL, อ.กันตัง จ.ตรัง, 6 พ.ค.

2532, อวนรุน, บำรุง เพชรสถิตย์

ลักษณะเด่น

ลำตัวแบนข้าง ความกว้างซากรรไกรบนมากกว่าความยาวเล็กน้อย จุดเริ่มต้น ครีบก้นอยู่ประมาณใต้โคนก้านครีบลึงก้านที่ 4 หรือ 5 ในตัวผู้ก้านครีบก้นก้านที่ 6 ขยายขนาด หนาและยาวขึ้น แต่ไม่จรดโคนครีบลึง ครีบลึงปกติ ขอบครีบลึงกลม ก้านครีบลึงมี 11-13 ก้าน ก้านครีบก้นมี 9-13 ก้าน ก้านครีบอกมี 9-10 ก้าน ด้านบนซากรรไกรบนมีแถบตาม ขาวสีน้ำตาลดำพาดอยู่ตอนกลาง ปลายซากรรไกรบนมีแต้มสีขาวด้านบน

ลักษณะทั่วไป

D 11-13; A 9-13; P₁ 9-10; P₂ 6; PS 28-32; RGR₁ 14-19; RGR₂ 12-16; Vert (27-30)+ (12-14)= 40-44

ลำตัวแบนข้าง ความลึกในแนวดิ่งของลำตัว 9.4-12.6, (11.13) %SL ความ กว้างของลำตัว 5.2-8.7, (6.68) %SL ความยาวหัว 24.0-27.6, (25.61) %SL ความ ยาวซากรรไกรล่าง 38.8-50.8, (42.93) %SL ซากรรไกรบนมีความกว้างมากกว่าความยาว เล็กน้อย ความกว้างซากรรไกรบน 5.6-6.9, (6.48) %SL ความยาวซากรรไกรบน 5.0-7.0, (5.73) %SL ระยะระหว่างตา 6.9-8.3, (7.41) %SL เส้นผ่านศูนย์กลางตา 5.8-7.4, (6.62) %SL

ความยาวครีบอก 15.0-18.6, (16.76) %SL ความยาวครีบท้อง 6.6-7.8, (7.18) %SL ตำแหน่งครีบท้องอยู่ใกล้โคนครีบลึงมากกว่าจุดเริ่มต้นของครีบอก (P₁-P₂ 38.3-45.4, (42.30) %SL P₂-C 28.2-32.3, (29.80) %SL) จุดเริ่มต้นครีบก้นอยู่ประมาณ ใต้โคนก้านครีบลึงอันที่ 4 หรือ 5 ความยาวฐานครีบลึง 15.4-19.9, (17.53) %SL ความ ยาวฐานครีบก้น 4.3-8.1, (5.42) %SL ขอบปลายครีบลึงมีลักษณะเกือบตัดตรง หรือเกือบกลม

ขอบซากรรไกรทั้งบนและล่างเฉพาะส่วนที่ตรงกัน มีฟันขนาดเล็ก ปลายแหลม แฉกเดี่ยว เรียงอยู่ 3-4 แถว มีเกล็ดบนซากรรไกรบน เกล็ดหน้าครีบลึงส่วนถัดจากหัวมี 8-10 เกล็ด เกล็ดหน้าครีบลึงตอนท้ายจากหัวมี 19-22 เกล็ด

ในตัวผู้ก้านครีบก้นก้านที่ 6 ขยายขนาดหนาและยาวขึ้น แต่ยาวไม่ถึงโคนครีบก้น ก้านครีบก้นก้านที่ 7-8 ขยายขนาดเล็กน้อยแต่ไม่ยาวมากกว่าอันข้างเคียง ส่วนก้านครีบก้นหลังมีลักษณะปกติ

สีตัวอย่างชัดเจน มีแต้มสีขาวยบนปลายขากรรไกรล่าง มีแถบสีน้ำตาลคล้ำพาดตามยาวตอนกลางขากรรไกรบน ด้านหลังลำตัวสีน้ำตาลอมเขียว ด้านข้างลำตัวและด้านท้องสีขาว มีแถบสีน้ำเงินอมเหลืองในแนวตามยาวด้านข้างลำตัว ตั้งแต่โคนครีบอกถึงโคนครีบท้อง ครีบอกและครีบท้องโปร่งแสง ครีบท้องสีเทาจางมีจุดสีดำกระจายอยู่ทั่วไป ครีบก้นในตอนหน้าช่วงก้านครีบก้นที่ 1-5 มีจุดสีดำกระจายอยู่ทั่ว ตอนท้ายของครีบท้องโปร่งแสง ครีบท้องสีอมเหลืองขอบปลายครีบท้องสีดำคล้ำ

การกระจายพันธุ์ ถิ่นอาศัย และการประมง

มีการแพร่กระจายในเขตร้อน ตั้งแต่อินเดีย พม่า ไทย คาบสมุทรมมาเลเซียหมู่เกาะอินโดจีนตะวันออกเฉียงเหนือ หมู่เกาะฟิลิปปิน นีวกินีและออสเตรเลียตอนเหนือ (Collette, 1974) พบว่าน้ำเป็นฝูงใกล้ผิวน้ำ บริเวณน้ำกร่อย

ไม่มีการประมงจับปลาชนิดนี้โดยเฉพาะ แต่อาจพบปนมากับปลาเบ็ดที่จับโดยเครื่องมืออวนรุนชายฝั่ง บางส่วนของตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้จับได้โดยเบ็ดตกเหยื่อลูกกุ้งสด สัตว์ และอวนล้อมติด

หมายเหตุ ปลาชนิดนี้มีรายงานการนำมาขายในรูปของปลาตากแห้ง เพื่อนำไปรับประทานเป็นอาหาร ในบอร์เนียว และฟิลิปปินส์ (Seale, 1910)

3.3 ชนิด *Zenarchopterus dunckeri* Mohr

(ภาพที่ 14, ตารางที่ 5-9)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย กระทุงเทว, เข็ม

ภาษาอังกฤษ Halfbeak, Garfish

ชื่อพ้อง

Hemiramphus dispar Bleeker, 1854, Nat. Tijdschr. Ned. Indie., 6: 498.

Zenarchopterus kneri Fowler, 1934, Proc. Nat. Sci. Phila., 85: 325.

Zenarchopterus kampeni Herre, 1936, Field Mus. Nat. Hist., Zool. Ser., 21: 59.

ตัวอย่างที่ใช้ศึกษา

11 ตัว ขนาด 71.5-103.7 มมBL

CUMNH : uncat (4 ตัว) 81.9-83.6 มมBL, ทำเรืออุทยานอ่าวพังงา จ.พังงา, 19 ต.ค. 2532, ใช้เบ็ดตกเหยื่อลูกกุ้งสด, บำรุง เพชรสถิตย์

uncat (4 ตัว) 71.5-85.8 มมBL, ทำเทียบเรือประมง อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี, 1 ก.ย. 2532, อวนรุนชายฝั่ง, บำรุง เพชรสถิตย์

uncat (2 ตัว) 84.0-86.0 มมBL, ทำเทียบเรือประมง อ.คลอง จ.จันทบุรี, 2 ก.ย. 2532, เบ็ดตกเหยื่อลูกกุ้งสด, บำรุง เพชรสถิตย์

PMBC : 5654 (1 ตัว) 103.7 มมBL, ร่องน้ำป่าชายเลนอ่าวพังงา จ.พังงา, 28 ต.ค. 2515, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่จับ, D.M. Carlson.

ลักษณะเด่น

ลำตัวแบนข้าง ความกว้างขากรรไกรบนมากกว่าความยาว ในตัวผู้ก้านครีบล้าง ก้านที่ 4 ขยายขนาดยาวขึ้นกว่าก้านข้างเคียง และปลายก้านครีบล้างโค้งงอไปด้านท้าย ก้านครีบล้าง ก้านที่ 6 ขยายขนาดใหญ่และยาวเลยโคนครีบล้างแต่ไม่ถึงปลายครีบล้าง รูปร่างคล้ายขนนก

ขอบปลายครีบทงมีลักษณะตัดตรง ก้านครีบทงมี 11 ก้าน ก้านครีบทงมี 9-12 ก้าน ก้านครีบทงมี 10 ก้าน มีแต้มสีเหลืองอ่อนบนปลายขากรรไกรล่าง

ลักษณะทั่วไป

D 11; A 9-12; P₁ 10; P₂ 6; PS 28-29; RGR₁ 14-18; RGR₂ 13-15; Vert (27-30)+ (12-14)= 40-41

ลำตัวแบนข้างเล็กน้อย ความลึกในแนวตั้งของลำตัว 14.2-15.6, (14.88) %SL ความกว้างของลำตัว 11.2-11.9, (11.56) %SL ความยาวหัว 25.2-27.3, (26.54) %SL ความยาวขากรรไกรล่าง 35.8-42.7, (39.94) %SL ความกว้างขากรรไกรบน 6.4-7.3, (6.92) %SL ความยาวขากรรไกรบน 5.7-6.5, (6.08) %SL ระยะระหว่างตา 7.7-8.5, (8.09) %SL เส้นผ่านศูนย์กลางตา 6.5-7.2, (6.84) %SL

ความยาวครีบทง 18.1-19.5, (18.62) %SL ความยาวครีบทง 6.3-7.9, (7.25) %SL ตำแหน่งครีบทงอยู่ใกล้โคนครีบทงมากกว่าจุดเริ่มต้นครีบทง (P₁-P₂ 41.6-44.4, (42.59) %SL P₂-C 29.3-32.1, (30.88) %SL) จุดเริ่มต้นครีบทงอยู่ประมาณใต้โคนก้านครีบทงอื่นที่ 3 ความยาวฐานครีบทง 16.9-19.3, (17.71) %SL ความยาวฐานครีบทง 4.8-7.3, (6.45) %SL ขอบปลายครีบทงตัดตรง

ขอบขากรรไกรทั้งบนและล่างเฉพาะส่วนที่ตรงกัน มีฟันขนาดเล็ก ปลายแหลม แฉกเดี่ยว เรียงอยู่ 3-4 แถว เกล็ดหน้าครีบทงตอนถัดจากส่วนหัวมี 6-8 เกล็ด ส่วนตอนที่อยู่หน้าครีบทงมี 19-20 เกล็ด

ในตัวผู้ก้านครีบทงก้านที่ 6 ชยขนาดยาวเลยโคนครีบทงแต่ไม่ถึงปลายครีบทงและมีรูปร่างคล้ายขนนก ครีบทงอื่นที่ 4 ชยขนาดยาวมากกว่าอันอื่น โดยปลายก้านครีบทงโค้งงอไปด้านท้าย

สีตัวอย่างขณะมีชีวิต ด้านหลังของลำตัวมีสีน้ำตาลอมเหลือง ด้านข้างของลำตัวและด้านท้องสีขาว มีแถบสีน้ำตาลปนเขียวในแนวตามยาวด้านข้างลำตัวตั้งแต่โคนครีบทงถึงโคนครีบทง ครีบทงและครีบทงโป่งแสง ในตัวผู้ขอบครีบทงตอนท้ายตั้งแต่ก้านครีบทงก้านที่ 5

เป็นต้นไปมีสีส้ม บริเวณใกล้ฐานครีบก้นก้านแรกจนถึงก้านครีบก้นที่ 5 มีสีส้ม ส่วนถัดออกมาจนถึงปลายก้านครีบก้นช่วงนี้สีดำ บริเวณปลายก้านครีบก้นก้านที่ 6 ซึ่งมีขนาดใหญ่มีสีส้ม แผ่นเนื้อเยื่อขอบขากรรไกรล่างตอนต้นที่ตรงกับขากรรไกรบนมีสีส้ม ส่วนที่เหลือจนถึงตอนปลายมีสีดำ เฉพาะด้านบนของของปลาขากรรไกรล่างมีแต้มสีเหลืองอ่อน

การกระจายพันธุ์ ถิ่นอาศัย และการประมง

มีการกระจายพันธุ์อยู่บริเวณหมู่เกาะอันดามัน นิวกินี หมู่เกาะอินดีสตะวันออก หมู่เกาะริวกิว (Collette, 1986) ในน่านน้ำไทยพบตลอดชายฝั่งทั้งด้านอันดามันและอ่าวไทย

พบปลาชนิดนี้เป็นฝูงเล็ก ๆ ว่าอยู่ใกล้ผิวน้ำบริเวณน้ำกร่อย ไม่มีการประมงจับปลาชนิดนี้โดยเฉพาะ แต่อาจพบปะปนมากับปลาเบ็ดที่จับโดยชาวประมงชายฝั่ง ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้บางส่วนจับด้วยเบ็ดตกโดยใช้เหยื่อลูกกุ้งสด

4. สกุล *Euleptorhamphus* Gill

Euleptorhamphus Gill, 1860, Proc. Acad. Nat. Sci. Philad., 11: 156 (type-species *Euleptorhamphus brevoorti* Gill)

ลักษณะเด่นของสกุล

ลำตัวเรียวยาวและแบนข้างมาก ขากรรไกรล่างเรียว ยาวมากกว่า 1 ใน 3 ของความยาวลำตัว จุดเริ่มต้นครีบก้นอยู่หลังแนวจุดเริ่มต้นครีบก้น ครีบทหารูปสี่เหลี่ยม แขนงทางด้านล่างยาวกว่าแขนงด้านบนมาก เกล็ดมีขนาดใหญ่และหลุดง่ายในสภาพที่พบขณะเก็บตัวอย่าง ครีบอกยาวที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับสกุลอื่นในวงศ์ Hemiramphidae จำนวนก้านครีบก้น 22-23 ก้าน ก้านครีบก้น 20-22 ก้าน ซึ่งมากที่สุดในช่วงนี้ ก้านครีบอกมี 8 ก้าน เกล็ดหน้าครีบก้นมี 51-54 เกล็ด กระดูกสันหลัง มี $45+27 = 72$ ข้อ ซี่กรองบนแกนเหงือกอันแรกมี 29-30 อัน และบนแกนเหงือกอันที่สองมี 20-21 อัน

ชนิด *Euleptorhamphus viridis* (van Hasselt)

(ภาพที่ 15, ตารางที่ 5-9)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย ปลากระทุงเหว

ภาษาอังกฤษ Long-fined garfish, Longsnout halfbeak,
Long-beaked garfish, Ribbon halfbeak, Lint
halfbeak, Pelagic halfbeak, Oceanic halfbeak.

ชื่อพ้อง

Hemirhamphus viridis van Hasselt, 1824, Bull. Sci.
Natur. Geol. Ferussac, 2: 374.

Hemiramphus longirostris Valenciennes, 1846, Hist. Nat.
Poiss., 2: 52.

Euleptorhamphus longirostris Bernard, 1925, Ann. S.
Afric. Mus., 21: 246; Fowler, 1928, Mem. Beshop. Mus.,
10: 74.

ตัวอย่างที่ใช้ศึกษา

3 ตัว ขนาด 242.0 - 254.0 mmSL

CUMNH : uncat (3 ตัว) 242.0-254.0 mmSL, แหลมพรหมเทพ จ.ภูเก็ต,
26 ต.ค. 2532, อวนล้อม, บำรุง เพชรสถิตย์

ลักษณะเด่น

ลำตัวเรียวยาวมาก แบนข้างมาก ครีบออกยาวมากกว่าความยาวหัว ขากรรไกร
ล่างยาวมาก จุดเริ่มต้นครีบก้นอยู่หลังแนวจุดเริ่มต้นครีบลึง ครีบทงรูปสามเหลี่ยมทางด้านล่าง
ยาวกว่าด้านบนมาก ก้านครีบลึง 22-23 ก้าน และก้านครีบก้น 20-22 ก้าน ซึ่งมากกว่าชนิดอื่น
ในวงศ์ Hemiramphidae

ลักษณะทั่วไป

D 22-23; A 20-22; P₁ 8; P₂ 6; PS 51-54; RGR₁ 29-30;
RGR₂ 20-21; Vert 45 + 27 = 72

ลำตัวแบนข้างมาก ความลึกในแนวตั้งของลำตัว 5.9-6.7 %SL ความกว้างของลำตัว 3.5-3.5 %SL ความยาวหัว 14.1-14.9 %SL ซากกรไกรล่างยาวมาก ซากกรไกรบนมีความยาวมากกว่าความกว้าง ความยาวซากกรไกรบน 1.7-1.9 %SL ความกว้างซากกรไกรบน 1.3-1.4 %SL ระยะระหว่างตา 3.7-3.8 %SL เส้นผ่านศูนย์กลางตา 4.2-4.6 %SL

ความยาวครีบอก 19.9-21.7 %SL ความยาวครีบท้อง 3.0-4.0 %SL ตำแหน่งครีบท้องอยู่ใกล้โคนครีบท่างมากกว่าจุดเริ่มต้นครีบอก (P₁-P₂ 43.7-44.9 %SL P₂-C 37.8-39.4 %SL) จุดเริ่มต้นครีบท่างอยู่ประมาณใต้แนวโคนก้านครีบท้องอื่นที่ 4 ความยาวฐานครีบท้อง 24.8-24.9 %SL ความยาวฐานครีบท่าง 20.3-20.9 %SL ครีบท่างรูปสี่เหลี่ยมทางด้านล่างยาวกว่าด้านบนมาก

เกล็ดมีขนาดใหญ่หูลดง่าย สภาพตัวอย่างที่พบเกล็ดบนลำตัวหลุดไปมาก มีสันยาวแนวกึ่งกลางด้านหลังโดยตลอด ฟันมีขนาดเล็กเรียงเป็นแถวขนขอบซากกรไกรแต่ละข้างทั้งบนและล่าง 3-5 แถว โดยฟันตอนหน้าของซากกรไกรทั้งบนและล่างเป็นแบบมีปลายแหลม ส่วนตอนท้ายเป็นแบบมีปลายแยกเป็นสามแฉก

สีตัวอย่างชัดเจน ด้านหลังของลำตัว และด้านบนหัว สีน้ำตาลอ่อน ด้านข้างของลำตัวและด้านท้องสีขาว มีแถบตามยาวด้านข้างลำตัวเป็นสีน้ำเงินเข้ม แผ่นเนื้อเยื่อที่ขอบซากกรไกรล่างสีเทา และประกอบด้วยแถบสีดำวางอยู่เป็นระยะ ๆ ครีบท้อง ครีบท่าง ครีบอกและครีบท้องโปร่งแสง ครีบท่างสีเทา มีจุดสีดำเรียงอยู่ตรงขอบของแผ่นบนของหาง

การกระจายพันธุ์ ถิ่นอาศัย และการประมง

แพร่กระจายทั่วไปในเขตอินโด-แปซิฟิก เป็นปลาที่หากินใกล้ผิวน้ำในทะเลเปิดแต่มาวางไข่บริเวณชายฝั่ง (Parin, 1966)

ไม่มีการประมงจับปลาชนิดนี้โดยเฉพาะ ตัวอย่างที่ได้จับโดยอวนล้อมชายฝั่งใกล้
แหลมพรหมเทพ ปะปนมากับปลาทุ ปลาฉิ่ง ปลาสิ่กน

หมายเหตุ

ปลาสกุลนี้ในเขตอนิโอด-แปซิฟิกมีเพียงชนิดเดียวเท่านั้น Collette (1965)
ให้ความเห็นว่าปลาสกุลนี้มีรวมทั้งหมด 2 ชนิด ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกันมากคือ *E. viridis*
ซึ่งแพร่กระจายทั่วไป ในเขตอนิโอด-แปซิฟิก และ *E. velox* ซึ่งเป็นปลาในเขตมหาสมุทร
แอตแลนติก ลักษณะที่แตกต่างกันคือ จำนวนของก้านครีบอก ก้านครีบหลัง และก้านครีบกัน ความ
ลึกของลำตัวแต่ Parin (1966) มีความเห็นว่าปลาสกุลนี้มีเพียงชนิดเดียวเท่านั้น หลังจากที่เขา
ได้ศึกษาทางอนุกรมวิธาน การแปรผันทางภูมิศาสตร์ และการแพร่กระจายของปลาสกุลนี้ เขา
เสนอว่า ปลาในสองเขตนี้นี้แตกต่างกันในระดับชนิดย่อย โดยพวกที่พบในเขตแอตแลนติกเป็นชนิด
ย่อย *E. viridis velox* ส่วนที่พบในเขตอนิโอด-แปซิฟิกเป็นชนิดย่อย *E. viridis viridis*

ปลาชนิดนี้ไม่มีการรวมเป็นฝูง พบว่ายน้ำเดี่ยว ๆ จับได้น้อยจึงไม่เป็นปลาที่มี
ความสำคัญทางเศรษฐกิจ มีพฤติกรรมว่ายน้ำเข้าหาแสงไฟในเวลากลางคืน และเป็นปลาใน
วงศ์ Hemiramphidae เพียงชนิดเดียวที่สามารถถลาร่อนขึ้นพื้นผิวน้ำทั้งตัวแบบปลานกกระจอกได้
เพราะมีครีบอกที่ยาว (ขณะที่ปลาชนิดอื่นในวงศ์นี้ ถลาร่อนเหนือผิวน้ำแต่ทางยังจมน้ำอยู่) โดย
ขณะที่ถลาร่อนส่วนลำตัวตรงขนานกับผิวน้ำ แต่ส่วนหางโค้งลงด้านล่าง มีผู้สังเกตพบว่ามีสามารถ
ถลาร่อนได้ถึง 50 เมตร (Parin, 1966)

เนื่องจากปลาในสกุลนี้ที่พบในน่านน้ำไทย มีลักษณะทางอนุกรมวิธานที่ไม่ต่าง
ต่างกันประกอบกับไม่มีตัวอย่างจากเขตอนิโอดมาเปรียบเทียบในระดับของชนิดย่อยอย่างที่เสนอไว้โดย
Parin (1966) การวิเคราะห์ให้ชื่อที่ใช้ในงานชิ้นนี้จึงใช้งานของ Collette (1965) เป็นหลัก

การพบตัวอย่างของ *E. viridis* ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการพบตัวอย่างครั้งแรก
ในน่านน้ำไทย

5. สกุล *Hemiramphus* Cuvier

Hemiramphus Cuvier, 1817, Reg. Anim., 2: 186 (type-species
Esox brasiliensis Linnaeus)

ลักษณะเด่นของสกุล

ลำตัวแบนข้าง ขากรรไกรบนมีความกว้างมากกว่าความยาว ไม่มีเกล็ดปกคลุมบนขากรรไกรบน ไม่มี Preorbital ridge ใต้ช่องจมูก Nasal papilla กลม รูปพัด มีความยาวไม่พ้นช่องจมูกออกมา จุดเริ่มต้นครีบก้นอยู่หลังแนวจุดเริ่มต้นครีบลึง ครีบท่างรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านล่างยาวกว่าด้านบน เกล็ดขนาดใหญ่ หลุดง่ายในสภาพที่พบเห็นขณะเก็บตัวอย่าง ก้านครีบลึง 11-15 ก้าน ก้านครีบก้น 10-13 ก้าน ก้านครีบอกมี 11-13 ก้าน เกล็ดหน้าครีบลึงมี 33-38 เกล็ด กระดูกสันหลัง (45-27) + (14-17) = 50-54 ข้อ ซี่กรองบนแกนเหงือกอันแรกมี 25-33 อัน และบนแกนเหงือกอันที่สองมี 20-25 อัน

5.1 ชนิด *Hemiramphus far* (Forsskal)

(ภาพที่ 16, ตารางที่ 5-9)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย กระตุงแม่หมาฮัส, กระตุงเหวแม่หมาฮัส, ดับเต่า

ภาษาอังกฤษ Black-barred halfbeak, Black-barred garfish

Spotted halfbeak, Candlefish, Needlefish,

Large halfbeak.

ชื่อพ้อง

Esox far Forsskal, 1775, Descript. Anim., 67.

Esox gladius Lacepede, 1803, Hist. Nat. Poiss., 5: 295.

Hemiramphus commersonii Valenciennes, 1846,

Hist. Nat. Poiss., 19: 28.

Hemirhamphus commersonii Guenther, 1866, Cat. Brit.

Mus., 6: 54.

Hemirhamphus far Weber and de Beaufort, 1922,

Indo-Austr. Arch., 4: 156-157.

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

16 ตัว ขนาด 157.0-238.0 mmSL

- CUMNH : uncat (1 ตัว) 179.0 mmSL, ทำเทียบเรือประมง อ.กันตัง
จ.ตรัง 5 พ.ค. 2532, อวนรุนชายฝั่ง, บำรุง เพชรสถิตย์
uncat (4 ตัว) 157.0-189.0 mmSL, บ้านท่าพริก อ.เมือง
จ.ตราด, 3-4 มิ.ย. 2532, อวนรุน โป๊ะ, บำรุง เพชรสถิตย์
- KUMF : 3161 (1 ตัว) 217.0 mmSL, ศรีราชา จ.ชลบุรี,
4 มิ.ย. 2470, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่จับ, L. Masya
3163 (1 ตัว) 218.0 mmSL, ศรีราชา จ.ชลบุรี,
4 มิ.ย. 2470, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่จับ, L. Masya
uncat (3 ตัว) 201.0-224.0 mmSL, บ้านเพ จ.ระยอง,
27 ก.ย. 2505, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่จับ, T. Abe
uncat (2 ตัว) 225.0-238.0 mmSL, จ.ชลบุรี, 12 ส.ค.
2508, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, ประจิตร วงศ์รัตน์ และคณะ
- PMBC : 5652 (1) 182.0 mmSL, ตลาดสด จ.ภูเก็ต, 23 ส.ค. 2515,
ไม่ปรากฏเครื่องมือที่จับ, D.M. Carlson
5653 (1) 179.0 mmSL, ตลาดสด จ.ภูเก็ต, 23 ส.ค. 2515,
ไม่ปรากฏเครื่องมือที่จับ, D.M. Carlson
uncat (1 ตัว) 182.0 mmSL, เก้าเส็ง, อ.เมือง จ.สงขลา,
4 ก.ย. 2524, ไม่ปรากฏเครื่องมือและผู้เก็บ

ลักษณะเด่น

ลำตัวแบนข้าง ด้านข้างลำตัวมีแต้มรูปรีสีดำเรียงขวางในแนวตั้งทั้งระยะพอๆ กัน
4-6 แต้ม ด้านบนขากรรไกรบนไม่มีเกล็ดปกคลุม จุดเริ่มต้นครีบกันอยู่ประมาณแนวใต้โคนก้านครีบ
หลังก้านที่ 6 ก้านครีบหลัง 11-14 ก้าน ก้านครีบกัน 10-12 ก้าน หางมีลักษณะเป็นรูปล้อม
ขากรรไกรล่างสีดำ ปลาขากรรไกรล่างสีแดง

ลักษณะทั่วไป

D 11-14; A 10-12; P₁ 11-13; P₂ 6; PS 33-38; RGR₁ 27-33;
RGR₂ 21-25; Vert (33-37) + (14-17) = 50-54

ลำตัวแบนข้าง ความลึกในแนวตั้งของลำตัว 12.7-17.6, (14.25) %SL ความกว้างของลำตัว 7.8-11.5, (9.1) %SL ความยาวหัว 22.3-25.5, (23.80) %SL ความยาวขากรรไกรล่าง 26.0-31.4, (28.24) %SL ขากรรไกรบนมีความกว้างมากกว่าความยาวความกว้างขากรรไกรบน 4.8-7.1, (5.61) %SL ความยาวขากรรไกรบน 2.9-3.4, (3.11) %SL ระยะระหว่างตา 5.9-6.4, (6.11) %SL เส้นผ่านศูนย์กลางตา 5.8-6.8, (6.48) %SL

ความยาวครีบอก 16.8-19.5, (18.09) %SL ความยาวครีบท้อง 8.9-12.7, (10.28) %SL ตำแหน่งครีบท้องอยู่ใกล้โคนครีบท่างมากกว่าจุดเริ่มต้นครีบอก (P_1-P_2 40.0-48.9, (43.6) %SL P_2-C 29.9-33.3, (32.04) %SL) จุดเริ่มต้นครีบก้นอยู่ประมาณตรงกับแนวโคนก้านครีบหลังก้านที่ 6 ความยาวฐานครีบหลัง 12.9-18.8, (16.07) %SL ความยาวฐานครีบก้น 8.2-9.7, (8.61) %SL

เกล็ดมีขนาดใหญ่หลุดง่ายในสภาพที่เห็นขณะเก็บตัวอย่าง ฟันมีปลายเป็น 3 แฉก เรียงเป็นแถว 3-4 แถว บนขอบแต่ละข้างของขากรรไกรบน และ 4-5 แถว บนขอบขากรรไกรล่าง

สีตัวอย่างขณะสด ด้านหลังและส่วนบนของหัวสีน้ำตาลเงินคล้ำ ด้านข้างลำตัวและท้องสีขาวเงิน มีแถบสีเงินตามยาวด้านข้างลำตัวตั้งแต่จุดเริ่มครีบอกจรดโคนครีบท่างมีเส้นสีน้ำตาลเงินพาดเป็นขอบด้านบนของแถบสีเงินนี้และจะเห็นได้ชัดในตอนหน้าของลำตัว เนื้อแถบสีตามยาวด้านข้างลำตัวจะมีแต้มรูปรีสีดำเรียงตามขวางทั้งระยะพอ ๆ กัน 4-6 แต้ม ขากรรไกรล่างสีดำ ที่ปลายมีสีแดง ครีบหลังสีเทา ครีบท่างแบนบนสีอมเหลือง แพนล่างสีน้ำตาลเงินปนเทา ครีบอก ครีบท้องและครีบก้นโปร่งแสง

การกระจายพันธุ์ กีนอาคีย และการประมง

มีการกระจายพันธุ์ทั่วไปในทะเลเขตร้อนของเขตอินโด-แปซิฟิก จากแอฟริกาตะวันออกและทะเลแดง ตลอดมหาสมุทรอินเดีย หมู่เกาะอินดีสตะวันออก จนถึงออสเตรเลียและหมู่เกาะฟิลิปปิน (Collette, 1974) อาศัยใกล้บริเวณชายฝั่ง แต่บางครั้งพบปลาวัยอ่อนของปลาชนิดนี้อยู่กับพืชที่ลอยน้ำอยู่ในทะเลเปิด (Collette, 1983) ในน่านน้ำไทยพบทั้งฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน

ตัวอย่างที่เก็บได้ส่วนมากจับโดย อวนรุนชายฝั่ง โป๊ะ อวนล้อมติด

หมายเหตุ ปลาชนิดนี้มีขนาดค่อนข้างใหญ่ เนื้อมีรสชาติ บางครั้งจึงพบวาง
ขายปะปนกับปลาชนิดอื่น ๆ ในตลาดที่อยู่ใกล้ฝั่งทะเล นิยมแกงสับนกหรือใส่เกลือตากแห้ง

5.2 ชนิด *Hemiramphus archipelagicus* Collette and Parin

(ภาพที่ 17, ตารางที่ 5-9)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย กระตุงเหวปากแดง

ภาษาอังกฤษ Jumping halfbeak, Barred halfbeak

ชื่อพ้อง

Hemiramphus marginatus Weber and de Beaufort, 1922,
Indo-Austr. Arch., 4: 157-159.

Hemiramphus marginatus Fowler, 1953, Proc. Acad.
Nat. Sci. Phila., 87: 130.

ตัวอย่างที่ใช้ศึกษา

16 ตัว ขนาด 104.0-203.0 mm SL

CUMNH : uncat (1 ตัว) 129.5 mmSL, ตลาดสดบ้านดอน อ.เมือง

จ. สุราษฎร์ธานี, 9 เม.ย. 2532, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์

uncat (2 ตัว) 150.0-170.0 mmSL, บ้านท่าพริก อ.เมือง

จ. ตรวค, 3 มิ.ย. 2532, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์

uncat (1 ตัว) 151.5 mmSL, สะพานปลามหาชัย

จ.สมุทรสงคราม, 5 พ.ย. 2531, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์

uncat (1 ตัว) 203.0 mmSL, ท่าเทียบเรือประมง จ.ปัตตานี,

14 เม.ย. 2532, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์

KUMF : 1112 (3 ตัว) 143.0-155.0 mmSL, จ.ชุมพร, 25 ก.ย.2466,

ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, H.M. Smith.

- NICA : 398 (1 ตัว) 187.0 mmSL, เกาะหนู จ.สงขลา, 19 มิ.ย. 2527,
ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, ไพโรจน์ สิริมนตราภรณ์.
- 399 (1 ตัว) 179.0 mmSL, เกาะหนู จ.สงขลา, 19 มิ.ย. 2527,
ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, ไพโรจน์ สิริมนตราภรณ์.
- uncat (6 ตัว) 104.0-183.0 mmSL, ตลาดสด จ.ชุมพร,
12 พ.ค. 2526, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, ไพโรจน์ สิริมนตราภรณ์.

ลักษณะเด่น

ลำตัวแบนข้างมาก ด้านบนขากรรไกรบนไม่มีเกล็ดปกคลุม จุดเริ่มต้นครีบก้นอยู่ประมาณ
ใต้โคนก้านครีบล้างอันที่ 5 ก้านครีบล้างมี 11-15 ก้าน ก้านครีบก้นมี 10-13 ก้าน ด้านข้าง
ลำตัวไม่มีแต้มสีดำเป็นแถบตามขวาง บริเวณขอบครีบล้างและขอบครีบก้นมีสีดำ ขากรรไกรล่างมี
สีดำ บริเวณปลายมีสีแดง

ลักษณะทั่วไป

D 11-15; A 10-13; P₁ 11-13; P₂ 6; PS 33-37; RGR₁ 25-31;
RGR₂ 20-25; Vert (34-37) + (16-17) = 50-53

ลำตัวแบนข้างมาก ความลึกในแนวตั้งของลำตัว 12.2-15.4, (13.41) %SL ความ
กว้างของลำตัว 4.0-7.6, (6.04) %SL ความยาวของหัว 22.6-30.7, (24.72) %SL
ความยาวขากรรไกรล่าง 28.1-41.2, (33.34) %SL ความกว้างขากรรไกรบน 4.0-6.1,
(4.88) %SL ความยาวขากรรไกรบน 2.8-5.6, (3.48) %SL ระยะระหว่างตา 5.0-5.6,
(5.39) %SL เส้นผ่านศูนย์กลางตา 4.8-6.2, (5.47) %SL

ความยาวครีบอก 11.6-18.0, (15.77) %SL ความยาวครีบท้อง 5.6-10.9,
(8.39) %SL ตำแหน่งครีบท้องอยู่ใกล้โคนครีบท่างมากกว่าจุดเริ่มต้นครีบอก (P₁-P₂ 41.8-
54.6, (45.42) %SL P₂-C 30.6-39.1, (32.96) %SL) จุดเริ่มต้นครีบก้นอยู่ประมาณใต้โคน
ก้านครีบล้างอันที่ 5 ความยาวฐานครีบล้าง 14.4-16.2, (15.31) %SL ความยาวฐานครีบก้น
9.1-11.8, (9.69) %SL ครีบท่างรูปสี่เหลี่ยมคี่มีแผ่นล่างยาวกว่าแผ่นบน เกล็ดหลุดง่าย ในสภาพ
ที่พบเห็นขณะเก็บตัวอย่าง มีพื้นแบบปลา 3 แฉก เรียงเป็นแถว 2 แถวบนขอบขากรรไกรบน

และเรียงเป็นแถว 3 แถวบนขอบขากรรไกรล่าง

สีตัวอย่างชัดเจน ด้านหลังของลำตัวและด้านบนของหัวสีเขียวอมเหลือง ด้านล่างของลำตัวและด้านท้องสีขาวเงิน มีแถบสีเงินพาดตามยาวด้านข้างลำตัว ตั้งแต่จุดเริ่มต้นครีบอกถึงโคนครีบทหาง โดยมีเส้นสีดำพาดเป็นขอบด้านบนของแถบสีเงินนี้ ครีบทหางมีขอบสีดำที่ด้านบนของแผ่นด้านบนและด้านล่างของแผ่นหางด้านล่าง ครีบอกและครีบท้องโปร่งแสง

การกระจายพันธุ์ กินอาศัย และการประมง

มีการกระจายพันธุ์ในเขตอินโด-แปซิฟิก ตั้งแต่ฝั่งตะวันตกของมหาสมุทรอินเดียถึงหมู่เกาะทางตะวันตกของโพลินีเซีย พบอยู่นอกชายฝั่งมากกว่าชนิดอื่นของสกุล *Hemiramphus* มักพบอาศัยบริเวณที่มีพืชน้ำลอยอยู่ (Collette, 1978)

ปลาชนิดนี้จะถูกจับพร้อมกับปลาชนิดอื่น ๆ โดย อวนรุน โป๊ะ อวนล้อมติด ตัวอย่างที่เก็บได้ในการศึกษาคั้งนี้ส่วนมากจับโดยอวนรุน

หมายเหตุ

พบปลาชนิดนี้วางขายในตลาดที่ใกล้ชายฝั่งทะเลบางแห่ง ปลาชนิดนี้มนำไปแกงสับนบกหรือใส่เกลือตากแห้ง (กรมประมง, 2507)

ในเอกสารหลายฉบับก่อนปี ค.ศ. 1978 มักจะกล่าวถึงปลาชนิดนี้ไว้ในชื่อ *Hemiramphus marginatus* (Forsskal) แต่ปลาชนิดดังกล่าวจะมีขากรรไกรล่างสั้นกว่า และมีเขตกระจายเฉพาะอ่าวเปอร์เซียและทะเลแดงเท่านั้น สำหรับชื่อ *archipelagicus* (จากภาษาลาติน *arcus* = arch และ *pelagicus* = pelagic) ตั้งขึ้นเพื่อให้ทราบว่าปลาชนิดนี้พบชุกชุมในเขตต่อเนื่องระหว่างคาบสมุทรอินโด-ออสเตรเลีย (Collette, 1978)

6. สกุล *Rhynchorhamphus* Fowler

Rhynchorhamphus Fowler, 1982, Mem. Bernice P. Bishop. Mus., 10: 75 (type-species *Hemirhamphus georgii* Valenciennes)

ลักษณะประจำสกุล

ลำตัวแบนข้างเล็กน้อย ความยาวขากรรไกรล่างมากกว่าความยาวหัว ความยาวขากรรไกรบนมากกว่าความกว้าง ขากรรไกรบนมีลักษณะโค้งงอและมีเกล็ดปกคลุมด้านบน มี Preorbital ridge ด้านล่างช่องจมูก Nasal papilla โดยมีลักษณะเป็นติ่งคล้ายนิ้วมีอยู่ชิดกันเป็นกระดูก มีเส้นข้างตัวสองเส้นขนานกันในแนวตั้งใต้ครีบอกบรรจบกับคอนหน้าของเส้นข้างตัวในแนวนอนใกล้สันท้อง จุดเริ่มต้นครีบอกอยู่หลังแนวจุดเริ่มต้นครีบอก ครีบอกมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมทางด้านล่างยาวกว่าด้านบนมาก เกล็ดหลุดง่ายในสภาพที่พบเห็นขณะเก็บตัวอย่าง ก้านครีบอกมี 13-16 ก้าน ก้านครีบอกมี 10-12 ก้าน ก้านครีบอกมี 13-16 ก้าน เกล็ดหน้าครีบอกมี 38-42 อัน จำนวนกระดูกสันหลังมี $(33-38) + (17-20) = 52-57$ ข้อ ซี่กรองขาว มีจำนวน 49-59 ซี่บนแกนเหงือกอันแรกและ 42-55 ซี่บนแกนเหงือกอันที่สอง

6.1 ชนิด *Rhynchorhamphus naga* Collette

(ภาพที่ 18, ตารางที่ 5-9)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย กระตุงเหว กระตุงปากยาว

ภาษาอังกฤษ Halfbeak, Long-bill halfbeak

ชื่อพ้อง

Hemiramphus georgii Cantor, 1849, J. Asia. Soc. Beng., 18: 1230-1231.

Hemirhamphus cantori Bleeker, 1866, Ned. Tijdschr. Dierk., 3: 145-146.

Hemirhamphus georgii Guenther, 1866, Cat. Fish. Brit. Mus., 6: 264.

ตัวอย่างที่ใช้ศึกษา

20 ตัว ขนาด 108.0-203.0 mmSL

- CUMNH : uncat (1 ตัว) 129.5 mmSL, อ่าวบ้านดอน จ.สุราษฎร์ธานี
9 เม.ย. 2532, อวนรุน, บำรุง เพชรสถิตย์
uncat (10 ตัว) 108.0-203.0 mmSL, บ้านท่าพรึก อ.เมือง
จ.ตราด, 3-4 มิ.ย. 2532, อวนรุน โป๊ะ, บำรุง เพชรสถิตย์
- KUMF : 1110 (4 ตัว) 131.0-140.0 mmSL, แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี,
6 ม.ค. 2466, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, H.M. Smith.
1111 (1 ตัว) 136.0 mmSL, ท่าฉลอม จ.สมุทรสาคร, 20 ก.ค.
2466, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, H.M. Smith.
- NICA : uncat (4 ตัว) 164.0-186.0 mmSL, โกงกาง ทะเลสาบสงขลา,
20 ธ.ค. 2525, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, บุญเสริม วิวัฒน์.

ลักษณะเด่น

ลำตัวแบนข้าง ความยาวซากกรโกรบนมากกว่าความกว้าง ด้านบนซากกรโกรบน มีเกล็ดปกคลุม Nasal papilla มีลักษณะคล้ายนิ้วมืออยู่ติดกันเป็นกระจุก มีเส้นข้างตัวในแนวตั้ง 2 เส้นขนานกัน จากใต้ครีบอกจรดเส้นข้างตัวในแนวอนไกลท้อง มีลักษณะที่แตกต่างจาก *R. georgii* ซึ่งพบในน่านน้ำไทยด้วยกันคือ ซากกรโกรบนมีความโค้งน้อยกว่า และมีความกว้างเมื่อเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์ของความยาวมาตรฐานน้อยกว่า *R. georgii* ทั้งยังมีจำนวนซี่กรองเหงือกโดยเฉลี่ยน้อยกว่า ก้านครีหลังมี 14-15 ก้าน ก้านครีกันมี 13-15 ก้าน หากเอาจำนวนครีทั้งสองนี้รวมกันจะได้ 28-29 ก้าน ขณะที่ *R. georgii* มีรวม 29-31 ก้าน

ลักษณะทั่วไป

D 13-15; A 13-15; P₁ 11-12; P₂ 6; PS 38-42; RGR₁ 49-53;
RGR₂ 42-47; Vert (34-38) + (17-20) = 52-57

ลำตัวแบนข้าง ความลึกในแนวตั้งของลำตัว 7.6-9.2, (8.44) %SL ความกว้างของลำตัว 4.2-6.3, (5.31) %SL ความยาวหัว 22.0-24.5, (22.70) %SL ความยาวซากกรโกรล่าง 35.9-43.8, (41.93) %SL ความยาวซากกรโกรบน 5.2-5.8, (5.45) %SL ความกว้างซากกรโกรบน 4.0-4.7, (4.38) %SL ระยะระหว่างตา 5.4-5.8, (5.57) %SL เส้นผ่านศูนย์กลางตา 4.6-5.8, (5.24) %SL

ความยาวครีบอก 11.1-13.7, (12.35) %SL ความยาวครีบท้อง 5.4-6.2, (5.80) %SL ตำแหน่งครีบท้องอยู่ใกล้โคนครีบท่างมากกว่าจุดเริ่มต้นครีบอก (P_1-P_2 42.0-45.3, (43.71) %SL P_2-C 29.9-42.1, (32.40) %SL) จุดเริ่มต้นครีบก้นตรงกับแนวโคนก้านครีบท้องอื่นที่ 4-5 ความยาวฐานครีบท้อง 14.9-17.3, (15.81) %SL ความยาวฐานครีบก้น 10.4-12.5, (11.72) %SL ครีบท่างรูปสี่เหลี่ยม แพนหางด้านล่างยาวกว่าด้านบน

เกล็ดหลุดง่ายในสภาพที่เห็นขณะเก็บตัวอย่าง พันบนขากรรไกรทั้งบนและล่างมีรูปร่างเป็น 3 แฉก ปลายแหลม เรียงเป็นแถว 1-2 แถวบนขอบขากรรไกร

สีตัวอย่างขณะสด ด้านหลังและส่วนบนของหัวสีน้ำตาลอมเขียว ด้านข้างของลำตัวและด้านท้องสีขาวเงิน มีแถบตามยาวสีเขียวอมฟ้าด้านข้างลำตัว ตั้งแต่โคนครีบอกถึงโคนครีบท่าง เนื้อเยื่อที่ขอบขากรรไกรล่าง และด้านล่างขากรรไกรล่างมีสีดำ มีแถบตามยาวสีฟ้าสองเส้นเคียงคู่กัน ตรงแนวกลางด้านบนขากรรไกรล่างตั้งแต่บริเวณที่ตรงกับปลายขากรรไกรบนจนถึงปลายขากรรไกร ครีบท้องและครีบท่างสีเทา ครีบอก ครีบท้อง และครีบก้นโปร่งแสง

การกระจายพันธุ์ ถิ่นอาศัย และการประมง

มีการแพร่กระจายบริเวณ อ่าวไทย ทะเลจีนใต้ ทะเลชวา และบอร์เนียว โดยอาศัยบริเวณใกล้ชายฝั่ง (Collette, 1976)

ตัวอย่างปลาที่เก็บได้ในการศึกษานี้ ส่วนใหญ่ปนมากับปลาเบ็ดซึ่งจับได้จากเครื่องมืออวนรุนชายฝั่ง บางส่วนได้จากโป๊ะ

หมายเหตุ ชื่อ *naga* ตั้งขึ้นตามชื่อการสำรวจ "Naga Expedition" ซึ่งตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเพื่อตั้งชื่อชนิดนี้ ส่วนมากได้จากบริเวณอ่าวไทย และทะเลจีนใต้จากการสำรวจครั้งนั้น

6.2 ชนิด *Rhynchorhamphus georgii* (Valenciennes)

(ภาพที่ 19, ตารางที่ 5-9)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย กระตุงเทว, กระตุงปากยาว

ภาษาอังกฤษ Long-billed halfbeak, Nonspotted
halfbeak, Long-jawed garfish, Duck-billed
garfish.

ชื่อพ้อง

Hemiramphus georgii Valenciennes, 1846, Hist. Nat. Poiss., 19: 37-39.

Hemiramphus cantori Day, 1878, Fish. Ind., 2: 423-424.

Hemiramphus cantoris Jordan and Seale, 1907, Bull. U.S. Bur. Fish., 25: 8.

Hyporhamphus georgii Jones, 1969, Bull. Cent. Mar. Fish. Res. Inst., 8: 6.

Hyporhamphus cantori Talwar and Chakrapany, 1970, Rec. Zool. Surv. Ind., 64: 128.

Loligorhamphus normani Grant, 1972, Guid. Fish., 2: 62.

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

15 ตัว ขนาด 80.7-208.5 mmSL

- CUMNH : uncat (5 ตัว) 107.0-146.5 mmSL, ท่าเทียบเรือประมง
จ.ระนอง 30 ต.ค. 2531, อวนรุน, บ่ารุง เพชรสกลิตย์
uncat (4 ตัว) 87.0-208.5 mmSL, บ้านท่าพรึก อ.เมือง
จ.ตราด, 3-4 มี.ธ. 2532, อวนรุน โป๊ะ, บ่ารุง เพชรสกลิตย์
uncat (4 ตัว) 106.0-200.0 mmSL, ท่าเทียบเรือประมง
จ.ปัตตานี 14 เม.ธ. 2532, อวนรุน, บ่ารุง เพชรสกลิตย์
KUMF : 1110 (2 ตัว) 140.0-187.0 mmSL, แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี,
ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, H.M. Smith.

ลักษณะเด่น

ลำตัวแบนข้างเล็กน้อย ความยาวขากรรไกรบนมากกว่าความกว้าง ด้านบนขากรรไกรบนมีเกล็ดปกคลุม Nasal papilla มีลักษณะคล้ายนิ้วมืออยู่ชิดกันเป็นกระจุก มีเส้นข้างตัวในแนวตั้ง 2 เส้นขนานกัน จากใต้ครีบอกจรดตอนต้นเส้นข้างตัวในแนวอนไกลสันท้อง มีลักษณะที่แตกต่างจาก *R. naga* คือ ขากรรไกรบนมีความโค้งมากกว่า และมีความกว้างเมื่อเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์ความยาวมาตรฐานมากกว่า *R. naga* จำนวนซี่กรองโดยเฉลี่ยมากกว่า ก้านครีบอกหลังมี 14-16 ก้าน ก้านครีบอกมี 14-16 ก้าน จำนวนก้านครีบอกหลังรวมกับก้านครีบอกเป็น 29-31 ก้าน ขณะที่ *R. naga* มีรวม 28-29 ก้าน

ลักษณะทั่วไป

D 14-16; A 14-16; P₁ 10-12; P₂ 6; PS 39-42; RGR₁ 52-59; RGR₂ 45-55; Vert (36-38) + (18-20) = 55-56

ลำตัวแบนด้านข้าง ความลึกในแนวตั้งของลำตัว 6.9-9.6, (8.25) %SL ความกว้างของลำตัว 4.3-6.3, (5.27) %SL ความยาวของหัว 21.8-25.7, (23.70) %SL ความยาวขากรรไกรล่าง 34.8-54.7, (43.13) %SL ความยาวขากรรไกรบน 4.8-7.6, (5.56) %SL ความกว้างขากรรไกรบน 4.3-5.3, (4.57) %SL ระยะระหว่างตา 5.3-6.6, (5.70) %SL เส้นผ่านศูนย์กลางตา 4.9-6.3, (5.33) %SL

ความยาวครีบอก 12.2-13.9, (12.65) %SL ความยาวครีบอก 5.5-7.9, (6.23) %SL ตำแหน่งครีบอกอยู่ใกล้โคนครีบอกมากกว่าจุดเริ่มต้นครีบอก (P₁-P₂ 43.5-46.0, (44.61) %SL P₂-C 30.0-32.5, (30.72) %SL) จุดเริ่มต้นครีบอกอยู่ประมาณใต้โคนก้านครีบอกหลังอันที่ 4-5 ความยาวฐานครีบอกหลัง 14.9-16.7, (16.03) %SL ความยาวฐานครีบอก 10.9-12.1, (11.59) %SL ครีบอกรูปร่างแบน พهنทางด้านล่างยาวกว่าด้านบน

เกล็ดหลังง่ายในสภาพที่เห็นขณะเก็บตัวอย่าง พื้นบนขากรรไกรทั้งบนและล่างมีปลาไหลเป็น 3 แถง เรียงเป็นแถว 1-2 แถวบนขอบขากรรไกร

สีตัวอย่างชัดเจน ด้านหลังและส่วนบนของหัวสีน้ำเงินอมเขียว ด้านข้างของลำตัว และด้านท้องสีขาวเงิน มีแถบตามยาวสีเขียวอมฟ้าด้านข้างลำตัวตั้งแต่โคนครีบอกถึงโคนครีบทาง แผ่นเนื้อเยื่อที่ขอบขากรรไกรมีสีดำ ปลาขากรรไกรล่างมีสีแดง ครีบท้องและครีบทางสีเทาคล้าย ครีบอก ครีบท้อง และครีบก้นโปร่งแสง

การกระจายพันธุ์ ถิ่นอาศัย และการประมง

มีการกระจายพันธุ์ในเขตอินโด-แปซิฟิกเขตร้อนในมหาสมุทรอินเดีย ตั้งแต่ทะเลแดง อ่าวเปอร์เซีย ทะเลอาราเบียน อ่าวเบงกอล ถึงมาเลเซีย ในมหาสมุทรแปซิฟิกตะวันตก ตั้งแต่หมู่เกาะอินดีสตะวันออก มาเลเซีย อ่าวไทย ทะเลจีนใต้ ฟิลิปปินส์ บอร์เนียวตอนเหนือ และตะวันออกเฉียงเหนือของออสเตรเลีย อาศัยบริเวณใกล้ชายฝั่ง (Parin et al., 1980)

ในบริเวณชายฝั่งตะวันตกของอินเดียมีการจับปลาชนิดนี้โดยใช้อวนติด อวนล้อม ชายฝั่ง และในแอฟริกาใต้ใช้เบ็ดราวเหยื่อลูกกุ้ง (Collette, 1983) ตัวอย่างที่เก็บได้ในการศึกษาค้างนี้ถูกจับได้จากเครื่องมือ อวนรุนชายฝั่งและโป๊ะ

7. สกุล *Hyporhamphus* Gill

Hyporhamphus Gill, 1859, Proc. Acad. Nat. Sci. Philad., 11: 131 (type-species *Hyporhamphus tricuspidatus* Gill)

ลักษณะประจำสกุล

ลำตัวแบนข้างจนถึงเป็นรูปทรงกระบอก ขากรรไกรบนมีความกว้างมากกว่าความยาว ด้านบนขากรรไกรบนมีเกล็ดปกคลุม มี Preorbital ridge ใต้ช่องจมูก Nasal papilla มีลักษณะกลมรูปพัด Preorbital canal แยกเป็นแฉกหรือไม่แยกเป็นแฉกที่ปลายบน จุดเริ่มต้นครีบก้นอยู่ประมาณตรงกันกับจุดเริ่มต้นครีบท้อง หรืออยู่หลังแนวจุดเริ่มต้นครีบท้อง ครีบทางเว้าแบบล้อมต้นจนถึงแบบล้อมลึก แพนหางด้านล่างยาวกว่าด้านบน เกล็ดหลุดง่ายในสภาพที่พบเห็นขณะเก็บตัวอย่าง มีเกล็ดปกคลุมครีบท้องและครีบก้น เป็นบางส่วนเฉพาะตอนหน้าจนถึงก้านครีบก้น สดท้าย ก้านครีบท้องมี 13-17 ก้าน ก้านครีบก้นมี 13-17 ก้าน ก้านครีบอกมี 11-13 ก้าน

เกล็ดหน้าครีบท้องมี 31-42 อัน กระดุกสันหลังมี (27-38) + (10-20) = 45-57 ข้อ ขีกรอง
บนแกนเหงือกอันแรก 23-39 ขีและบนแกนเหงือกอันที่สอง 18-30 ขี

สกุล *Hyporhamphus* แบ่งออกเป็น 2 สกุลย่อย คือ สกุลย่อย *Reporhamphus* มี
ลักษณะสำคัญคือ Preorbital canal แยกเป็นแฉกที่ปลาขบน ครีบท้องมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม
และสกุลย่อย *Hyporhamphus* มีลักษณะสำคัญคือ Preorbital canal ไม่แยกแตกเป็นแฉกที่
ปลาขบน ครีบท้องเว้าแบบสามเหลี่ยมกว่าสกุลย่อยแรก (Collette และ Parin, 1978)

7.1 ชนิด *Hyporhamphus (Hyporhamphus) melanopterus*

Collette and Parin

(ภาพที่ 20, ตารางที่ 5-9)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย กระตุงปากแดง, เข็มปากแดง, ตัก

ภาษาอังกฤษ Halfbeak

ชื่อพ้อง

Hemirhamphus melanurus Weber and de Beaufort, 1922,
Indo-Austr. Arch., 4: 151-152.

Hemiramphus melanurus Herre, 1937, Bull. Raffles.
Mus., 13: 17.

Hyporhamphus melanurus, Inger, 1957, Field. Zool., 3
6(3): 352-354.

ตัวอย่างที่ใช้ศึกษา

23 ตัว ขนาด 88.5-153.2 mmSL

CUMNH : uncat (7 ตัว) 88.5-146.0 mmSL, อ่าวบ้านดอน

จ.สุราษฎร์ธานี, 24 ต.ค. 2531, อวนรุน, บ่ารุง เพชรสถิตย์

uncat (6 ตัว) 111.5-130.5 mmSL, อ่าวบ้านดอน

จ.สุราษฎร์ธานี, 9 เม.ย. 2532 อวนรุน, บ่ารุง เพชรสถิตย์

KUMF : 1113 (1 ตัว) 141.0 mmSL, แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี, 6 ม.ค.
2467, ไม่ปรากฏวันเดือนปีที่เก็บตัวอย่าง และเครื่องมือที่ใช้จับ,
H.M. Smith

uncat (9 ตัว) 100.0-153.2 mmSL, คลองวาฬ

จ.ประจวบคีรีขันธ์, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, สุภาพ พันธุ์โกคา
และคณะ

ลักษณะเด่น

ลำตัวแบนข้าง ขากรรไกรบนมีความกว้างมากกว่าความยาว ด้านบนขากรรไกรบนมีเกล็ดปกคลุม ครีบหลังและครีบกันตอนหน้ามีเกล็ดปกคลุม จุดเริ่มต้นครีบกันอยู่ประมาณได้จุดเริ่มต้นครีบหลัง Preorbital canal ไม่แยกเป็นแฉกที่ปลายบน ก้านครีบหลังมี 14-17 ก้าน ก้านครีบกัน 15-17 ก้าน ก้านครีบอก 11-12 ก้าน ปลายครีบหลัง และปลายครีบหางทั้งแผนบนและล่างมีสีดำ ปลายขากรรไกรล่างสีแดง

ลักษณะทั่วไป

D 14-17; A 15-17; P₁ 11-12; P₂ 6; PS 35-38; RGR₁ 23-26;
RGR₂ 18-19; Vert (30-33) + (17-20) = 49-53

ลำตัวแบนข้าง ความลึกในแนวตั้งของลำตัว 8.6-11.2, (9.89) %SL ความกว้างของลำตัว 4.9-7.1, (6.06) %SL ความยาวของหัว 20.1-22.6, (21.55) %SL ความยาวขากรรไกรล่าง 20.2-24.7, (22.41) %SL ความยาวขากรรไกรบน 2.5-3.2, (2.80) %SL ความกว้างขากรรไกรบน 3.6-4.5, (3.99) %SL ระยะระหว่างตา 4.2-4.8, (4.64) %SL เส้นผ่านศูนย์กลางของตา 5.0-5.7, (5.38) %SL

ความยาวครีบอก 12.1-14.3, (13.39) %SL ความยาวครีบกัน 6.9-8.4, (7.73) %SL ตำแหน่งครีบที่อยู่ใกล้จุดเริ่มต้นครีบอกมากกว่าโคนครีบหาง (P₁-P₂ 29.3-36.2, (31.49) %SL P₂-C 45.0-51.7, (47.21) %SL) จุดเริ่มต้นครีบกันอยู่ประมาณตรงกันกับจุดเริ่มต้นครีบหลัง ความยาวฐานครีบหลัง 14.9-17.0, (15.74) %SL ความยาวฐานครีบกัน 13.7-15.8, (14.74) %SL ครีบหางมีลักษณะรูปสี่เหลี่ยม

เกล็ดหลุดง่ายในสภาพที่เห็นขณะเก็บตัวอย่าง มีเกล็ดขนาดเล็กปกคลุมครีบท้องและครีบท้องตอนหน้าจนถึงก้านครีบท้องที่ 3 พื้นบนขากรรไกรทั้งบนและล่างมีปลายแหลมแยกเป็น 3 แฉก เรียงเป็นแถว 3-4 แถวบนขอบขากรรไกร

สีตัวอย่างขณะสด ด้านหลังของลำตัวและด้านบนของหัวมีสีเข้ชวมฟ้า ด้านล่างของลำตัวและด้านท้องสีขาวเงิน มีแถบสีเงินตามยาวด้านข้างลำตัว ตั้งแต่จุดเริ่มครีบท้องถึงโคนครีบท้อง โดยมีเส้นสีน้ำเงินพาดเป็นขอบด้านบนของแถบสีเงินนี้ ด้านข้างและด้านล่างของขากรรไกรล่างสีดำ ด้านบนขากรรไกรล่างสีเหลืองอมฟ้า ปลายขากรรไกรล่างสีแดง ครีบท้องล้อมเหลืองที่ปลายแขนครีบท้อง และปลายแขนครีบท้องทั้งบนและล่างสีดำ ครีบท้อง ครีบท้อง และครีบท้องโปร่งแสง

การกระจายพันธุ์ อินโดจีน และการประมง

อาศัยบริเวณชายฝั่งเขตอ่าวไทย มาเลเซีย หมู่เกาะอินดิสตะวันออก และชานคาคานในบอร์เนียวเหนือ (Parin et al., 1980)

ปลาชนิดนี้ถูกจับพร้อมกับปลาชนิดอื่น ๆ โดยอวนรุน โป๊ะ อวนล้อมติด ตัวอย่างที่เก็บได้ในการศึกษาครั้งนี้ ส่วนมากถูกจับโดยอวนรุน

หมายเหตุ สำหรับชื่อ *melanopterus* ตั้งตามลักษณะที่เด่นชัดของปลาชนิดนี้คือ มีจุดดำที่ปลายครีบท้อง และปลายแขนขาทั้งบนและล่าง (Collette และ Parin, 1978)

7.2 ชนิด *Hyporhamphus (Hyporhamphus) limbatus*

Valenciennes

(ภาพที่ 21, ตารางที่ 5-9)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย กระตุงแถบเงิน, ตัก, กระตุงปากแดง, เข็มปากแดง

ภาษาอังกฤษ Silver-lined halfbeak, Gaimard's halfbeak

ชื่อพ้อง

Hemiramphus limbatus Valenciennes, 1846, Hist. Nat.

Poiss., 19: 44-47.

Hemiramphus tridentifer Cantor, 1849, J. Asia. Soc. Beng., 18(2): 1231-1232.

Hemirhamphus unifasciatus Weber and de Beaufort, 1922, Indo-Austr. Arch., 4: 149-150.

Hemirhamphus gaimardi Weber and de Beaufort, 1922, Indo-Austr. Arch., 4: 150-151.

Hyporhamphus limbatus Fowler, 1932, Hong Kong Nat., 3(3/4): 266.

Hyporhamphus sinensis Fowler, 1932, Hong Kong Nat., 3(3/4): 267.

Hemiramphus gorakhpurensis Srivastava, 1967, J. Bomb. Nat. Hist. Soc., 64(1): 93-94.

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

90 ตัว ขนาด 51.6-168.0 mmSL

CUMNH : uncat (3 ตัว) 150.0-168.0 mmSL, ตลาดสด อ.เมือง จ.กระบี่,
1 พ.ค. 2531, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์
uncat (16 ตัว) 105.5-148.0 mmSL, เกาะขอม จ.สงขลา
22 ต.ค. 2531, อวนล้อมติด, บำรุง เพชรสภิตย์
uncat (11 ตัว) 51.6-120.5 mmSL, บ้านท่าพริก อ.เมือง
จ.ตรัง, 3-4 มิ.ย. 2532, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์
uncat (17 ตัว) 91.0-137.5 mmSL, ปากน้ำระนอง อ.เมือง
จ.ระนอง, 30 ต.ค. 2532, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์
uncat (7 ตัว) 99.8-156.0 mmSL, ท่าเทียบเรือประมง อ.กันตัง
จ.ตรัง, 6 พ.ค. 2532, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์
uncat (9 ตัว) 91.0-104.0 mmSL, สะพานปลามหาชัย
จ.สมุทรสาคร, 5 พ.ย. 2531, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์
uncat (1 ตัว) 99.8 mmSL, ปากน้ำ จ.สมุทรปราการ,
19 พ.ย. 2531, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์

uncat (6 ตัว) 79.5-126.5 mmSL, อ่าวบ้านคอน จ.สุราษฎร์ธานี,
24 ต.ค. 2531, อวนรุน, บ่ารุง เพชรสถิตย์

uncat (7 ตัว) 92.5-102.0 mmSL, อ่าวบ้านคอน จ.สุราษฎร์ธานี,
9 เม.ย. 2532, อวนรุน, บ่ารุง เพชรสถิตย์

KUMF : 1114 (3 ตัว) 95.0-112.5 mmSL, ทะเลสาบสงขลา จ.พัทลุง,
27 ก.ย. 2470, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, H.M. Smith

uncat (5 ตัว) 112.5-162.0 mmSL, ปากคลองวาฬ
จ.ประจวบคีรีขันธ์, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับและผู้เก็บตัวอย่าง

uncat (5 ตัว) 106.5-137.0 mmSL, อ่าวมะนาว
จ.ประจวบคีรีขันธ์, ไม่ปรากฏวันเดือนปีที่เก็บ เครื่องมือที่ใช้จับ
และผู้เก็บตัวอย่าง

ลักษณะเด่น

ลำตัวแบนข้าง ขากรรไกรบนมีความกว้างมากกว่าความยาว ด้านบนขากรรไกร
บนมีเกล็ดปกคลุม จุดเริ่มต้นครีบกันประมาณได้แนวจุดเริ่มต้นครีบหลัง Preorbital canal ไม่
แยกเป็นแฉกที่ปลายบน ปลายขากรรไกรล่างสีแดง ลักษณะที่แตกต่างจาก *Hy. (Hy.)*
melanopterus คือ ก้านครีบหลังมี 13-17 ก้าน ก้านครีบกันมี 13-16 ก้าน ก้านครีบอกมี
11-12 ก้าน ที่ปลายครีบหลัง และปลายแพนครีบหางทั้งบนและล่างไม่มีสีดำ และครีบหางเว้า
แบบล้อมต้นกว่า

ลักษณะทั่วไป

D 13-17; A 13-16; P₁ 11-12; P₂ 6; PS 31-36; RGR₁ 23-29;
RGR₂ 18-22; Vert (27-31) + (16-19) = 45-50

ลำตัวแบนข้าง ความลึกในแนวตั้งของลำตัว 10.4-12.9, (11.41) %SL ความ
กว้างของลำตัว 6.2-9.6, (7.68) %SL ความยาวของหัว 20.2-24.3, (22.23) %SL ความ
ยาวขากรรไกรล่าง 16.0-25.9, (20.87) %SL ความยาวขากรรไกรบน 2.9-4.3, (3.40)
%SL ความกว้างขาของกรรไกรบน 3.8-5.8, (4.91) %SL ระยะระหว่างตา 4.6-8.2,
(5.27) %SL เส้นผ่านศูนย์กลางของตา 4.2-6.3, (5.49) %SL

ความยาวครีบอก 13.1-16.0, (14.68) %SL ความยาวครีบท้อง 7.8-9.1, (8.43) %SL ตำแหน่งครีบท้องอยู่ใกล้จุดเริ่มต้นครีบอกมากกว่าโคนครีบท้อง (P_1-P_2 27.8-35.8, (31.30) %SL P_2-C 42.4-59.2, (45.69) %SL) จุดเริ่มต้นครีบก้นอยู่ประมาณใต้จุดเริ่มต้นครีบท้อง ความยาวฐานครีบท้อง 14.1-16.3, (15.18) %SL ความยาวฐานครีบก้น 11.3-14.3, (12.98) %SL ครีบท้องเว้าแบบล้อมต้น

เกล็ดหลุดง่าย ในสภาพที่เห็นขณะเก็บตัวอย่าง มีเกล็ดขนาดเล็กปกคลุมครีบท้องตอนหน้าจนถึงก้านครีบก้นที่ 3-5 และครีบก้นตอนหน้าจนถึงก้านครีบก้นก้นที่ 6-7 พื้นบนซากรรไรกรทั้งบนและล่างมีขนาดเล็กปลายแหลมแยกเป็น 3 แฉก พื้นเหล่านี้เรียงเป็นแถว 4-7 แถวบนขอบซากรรไรกร

สีตัวอย่างขณะสด ด้านหลังของลำตัวและด้านบนของหัวมีสีเขียวอมฟ้า ด้านข้างลำตัวและด้านท้องสีขาวเงินมีแถบตามยาวสีเงินเข้มด้านข้างลำตัว ตั้งแต่โคนครีบอกถึงโคนครีบท้องโดยมีเส้นสีน้ำเงินพาดเป็นขอบด้านบนของแถบสีเงินนี้ ซากรรไรกรล่างมีสีดำและบริเวณปลายสีแดง ครีบท้องสีเหลืองอ่อน มีสีเทาบริเวณขอบด้านบนและขอบด้านล่างของแพนหาง ครีบท้องสีเหลืองอ่อน ขอบด้านหน้าของแพนครีบบีสีเทา ครีบอก ครีบท้อง และครีบก้นโปร่งแสง

การกระจายพันธุ์ ถิ่นอาศัย และการประมง

มีการกระจายพันธุ์บริเวณชายฝั่งแผ่นดินใหญ่ของทวีปเอเชีย ตั้งแต่อ่าวเปอร์เซียตลอดไปจนถึงประเทศจีน (Parin et al., 1980) ปลาชนิดนี้อาศัยใกล้บริเวณชายฝั่งมากกว่าชนิดในสกุลย่อย *Reporhamphus* และมีรายงานการพบเข้าไปอาศัยในน้ำจืดที่ประเทศอินเดียและจีน (Collette and Su, 1986) ในการศึกษาครั้งนี้ได้ตัวอย่างทั้งฝั่งอ่าวไทยและฝั่งทะเลอันดามัน

มีรายงานการจับปลาชนิดนี้โดยใช้แห ในประเทศอินเดีย (Collette, 1983) ตัวอย่างที่เก็บได้ในการศึกษานี้ ได้จากเครื่องมือ อวนรุน อวนล้อมติด และเบ็ดตก เขื่อปลาหมึกสด ส่วนมากจะพบปะปนกับปลาเบ็ดซึ่งได้จากอวนรุน

หมายเหตุ

จากการเก็บรวบรวมตัวอย่าง พบปลาชนิดนี้เป็นจำนวนมากและพบทั่วไปและบ่อยครั้ง เป็นชนิดที่พบชุกชุมที่สุดในบรรดาปลาเข็ม-ปลากระทุงเหวทั้งหมด

ปลาชนิดนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับ *Hy. (Hy.) neglectus* (Bleeker) มากแต่ *Hy. (Hy.) neglectus* มีการแพร่กระจายเฉพาะเขตหมู่เกาะอินดีสตะวันออกและมีจำนวนก้านครีบหลังและก้านครีบกันน้อยกว่า มีสัดส่วนของขากรรไกรล่างยาวกว่า (Collette และ Su, 1986)

7.3 ชนิด *Hyporhamphus (Reporhamphus) affinis* (Guenther)

(ภาพที่ 22, ตารางที่ 5-9)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย กระทุงเหวปากแดง, เข็มปากแดง

ภาษาอังกฤษ Tropical halfbeak

ชื่อพ้อง

Hemirhamphus affinis Guenther, 1866, Cat. Fish. Brit. Mus., 6: 267.

Hemiramphus australensis Seale, 1906, Pap. Bernice P. Bishop. Mus., 4(1): 12-13.

ตัวอย่างที่ใช้ศึกษา

7 ตัว ขนาด 137.0-192.0 mmSL

CUMNH : uncat (2 ตัว) 137.0-188.8 mmSL, เกาะลอย อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี, 12 ส.ค. 2532, เบ็ดตกเหยื่อลูกกุ้ง, บำรุง เพชรสถิตย์
KUMF : uncat (3 ตัว) 161.0-185.0 mmSL, จ.ภูเก็ต, 6-20 พ.ย. 2515, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, สืบสิน สันธิรัตน์

PMBC : 5650 (1 ตัว) 166.5 mmSL, ตลาดสด จ.ภูเก็ต, 23 ก.ย. 2515,
ไม้ปรากฏเครื่องหมายที่ใช้จับ, D.M. Carlson

5651 (1 ตัว) 192.0 mmSL, ตลาดสด จ.ภูเก็ต, 23 ก.ย. 2515,
ไม้ปรากฏเครื่องหมายที่ใช้จับ, D.M. Carlson

ลักษณะเด่น

ลำตัวเป็นรูปทรงกระบอก ขากรรไกรบนปลายแหลม มีความกว้างมากกว่าความยาว ด้านบนขากรรไกรบนมีเกล็ดปกคลุม จุดเริ่มต้นครีบก้นอยู่ประมาณใต้โคนก้านครีบล้างอันที่ 2-3 Preorbital canal แยกเป็นแฉกที่ปลายบน ความยาวของ Preorbital bone 3.65-4.0, (3.76) %SL ก้านครีบล้างมี 15-16 ก้าน ก้านครีบก้นมี 15-17 ก้าน ปลายขากรรไกรล่างสีแดง

ลักษณะทั่วไป

ลำตัวค่อนข้างกลมเป็นรูปทรงกระบอก ความลึกในแนวดิ่งของลำตัว 9.3-11.5, (10.33) %SL ความกว้างของลำตัว 8.2-9.1, (8.74) %SL ความยาวของหัว 22.6-23.8, (23.27) %SL ความยาวขากรรไกรล่าง 15.7-24.5, (20.76) %SL ความยาวขากรรไกรบน 2.7-3.7, (3.31) %SL ความกว้างขากรรไกรบน 4.6-5.7, (5.07) %SL ระยะระหว่างตา 5.2-5.7, (5.35) %SL เส้นผ่านศูนย์กลางของตา 5.6-6.1, (5.77) %SL

ความยาวครีบอก 12.8-14.0, (13.56) %SL ความยาวครีบท้อง 8.2-9.1, (8.65) %SL ตำแหน่งครีบท้องอยู่ประมาณกึ่งกลางระหว่างจุดเริ่มต้นครีบอกและโคนครีบทอง (P_1-P_2 35.9-40.7, (38.32) %SL P_2-C 35.7-40.6, (38.02) %SL) จุดเริ่มต้นครีบก้นตรงกับแนวโคนก้านครีบล้างก้านที่ 2-3 ความยาวฐานครีบล้าง 21.0-23.3, (22.02) %SL ความยาวฐานครีบก้น 14.7-16.9, (15.61) %SL ครีบทองรูปสี่มุม

เกล็ดบนลำตัวหลุดง่าย ในสภาพที่เห็นขณะเก็บตัวอย่างมีเกล็ดขนาดเล็กปกคลุมครีบล้างตอนหน้าจนถึงก้านครีบล้างก้านที่ 7-9 และปกคลุมครีบก้นโดยตลอด พื้นบนขากรรไกรทั้งบนและล่างมีขนาดเล็กปลายแหลมแยกเป็น 3 แฉก พื้นเหล่านี้เรียงเป็นแถว 3-5 แถวบนขอบขากรรไกร

สีตัวอย่างขณะสด ด้านหลังของลำตัวและด้านบนของหัวสีน้ำเงินอมเขียว ด้านข้างลำตัวและด้านท้องสีขาวเงิน มีแถบตามยาวสีเงินด้านข้างลำตัว ตั้งแต่โคนครีบอกถึงโคนครีบทหาง ปลายขากรรไกรล่างสีแดง ครีบหลังและครีบทางสีเทาอ่อน ครีบอก ครีบท้อง และครีบก้นโปร่งแสง

การกระจายพันธุ์ ถิ่นอาศัย และการประมง

Hy. (R.) affinis มีการกระจายกว้างขวางในอินโด-แปซิฟิกเขตร้อน (Parin et al., 1980) ปลายชนิดนี้พบมากบริเวณแนวปะการังและบริเวณชายฝั่งรอบเกาะลาติซอยู่ไกลจากชายฝั่งมากกว่า *Hy. (R.) dussumieri* ซึ่งมีเขตแพร่กระจายทำนองเดียวกัน (Collette และ Su, 1986)

ตัวอย่างที่เก็บได้เองในขณะทำการศึกษาค้างนี้ ได้จากเบ็ดเหยื่อลูกกุ้งสด

7.4 ชนิด *Hyporhamphus (Reporhamphus) dussumieri*

(Valenciennes)

(ภาพที่ 23, ตารางที่ 5-9)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย กระตุงเหวปากแดง, เข็มปากแดง

ภาษาอังกฤษ Dussumier's garfish, Dussumier's halfbeak

ชื่อพ้อง

Hemiramphus dussumieri Valenciennes, 1846, Hist. Nat. Poiss., 19: 33-35.

Hemiramphus reynaldi Valenciennes, 1846, Hist. Nat. Poiss., 19: 39-40.

Hemiramphus laticeps Guenther, 1866, Cat. Fish. Brit. Mus., 6: 267.

Hemiramphus dussumieri Masuda et al., 1984, Fish. Japan. Arch., 2: 79.

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

3 ตัว ขนาด 165.9-209.0 mmSL

CUMNH : uncat (1 ตัว) 165.9 mmSL, บ้านท่าพรึก อ.เมือง จ.ตราด,
4 มิ.ย. 2532, อวนรุน, บำรุง เพชรศักดิ์KUMF : uncat (2 ตัว) 183.0-209.0 mmSL, จ.ภูเก็ต, 6-20 พ.ย.
2515, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, สืบสิน สนิธิรัตน์

ลักษณะเด่น

ลำตัวรูปทรงกระบอก ปลายขากรรไกรบนยื่น ความกว้างขากรรไกรบนมากกว่า
ความยาว ด้านบนขากรรไกรบนมีเกล็ดปกคลุม จุดเริ่มต้นครีบกันอยู่ประมาณใต้โคนก้านครีบหลัง
อื่นที่ 3-4 Preorbital canal แยกเป็นแฉกที่ปลายบนความยาวของ Preorbital bone
3.3-3.5 %SL ก้านครีบหลังมี 15-16 ก้าน ก้านครีบกันมี 14-15 ก้าน ขากรรไกรล่างสีด่าง
บริเวณปลายสีแดง

ลักษณะทั่วไป

D 15-16; A 14-15; P₁ 12; P₂ 6; PS 38-39; RGR₁ 36-39;
RGR₂ 30; Vert (35-36) + (19-20) = 55-56

ลำตัวเกือบเป็นรูปทรงกระบอก ความลึกในแนวตั้งของลำตัว 9.8-12.6 %SL
ความกว้างของลำตัว 6.8-10.1 %SL ความยาวของหัว 21.7-22.8 %SL ความยาวขากรร
ไกรล่าง 20.3-22.0 %SL ความยาวขากรรไกรบน 3.3-3.8 %SL ความกว้างขากรรไกรบน
5.1-5.4 %SL ระยะระหว่างตา 6.0-6.2 %SL เส้นผ่านศูนย์กลางตา 6.1-6.4 %SL

ความยาวของครีบอก 12.0-13.0 %SL ความยาวครีบท้อง 7.8-8.0 %SL
ตำแหน่งครีบท้องอยู่ใกล้โคนครีบหางมากกว่าจุดเริ่มต้นครีบอก (P₁-P₂ 40.8-63.8 %SL P₂-C
35.0-37.5 %SL) จุดเริ่มต้นครีบกันอยู่ประมาณใต้โคนก้านครีบหลังก้านที่ 3-4 ความยาวฐาน
ครีบหลัง 14.3-15.0 %SL ความยาวฐานครีบกัน 10.9-11.4 %SL ครีบหางรูปสามเหลี่ยม

เกล็ดหลุดง่าย ในสภาพที่เห็นขณะเก็บตัวอย่าง มีเกล็ดขนาดเล็กปกคลุมครีบหลังตั้งแต่ตอนหน้าสุดถึงก้านครีบก้านที่ 7-9 และปกคลุมก้านครีบหลังโดยตลอด ฟันมีปลายแหลมแยกเป็น 3 แฉก ฟันเหล่านี้เรียงเป็นแถว 3-5 แถวบนขอบขากรรไกรบน และ 4-6 แถวบนขอบขากรรไกรล่าง

สีตัวอย่างขณะสด ด้านหลังของลำตัวและด้านบนของหัวสีน้ำตาลเงินอมเขียว ด้านข้างลำตัวและด้านท้องสีขาวเงิน มีแถบตามยาวสีเงินด้านข้างลำตัว ตั้งแต่โคนครีบอกถึงโคนครีบทหางปลายขากรรไกรล่างสีดำบริเวณปลายสีแดง มีจุดสีดำเรียงเป็นแถวบนเกล็ดตามแนวเส้นข้างตัวโดยตลอด ครีบหลังและครีบทหางสีคล้ำ ครีบอก ครีบท้อง และครีบกันโปร่งแสง

การกระจายพันธุ์ อินโดจีน และการประมง

มีการกระจายทั่วไปในอินโด-แปซิฟิกเขตร้อน ตั้งแต่เกาะมาดากัสการ์ (Madagascar) ตลอดจนถึงหมู่เกาะอินดีสตะวันออก ฟิลิปปินส์ นิวกีนิ ออสเตรเลีย และโอเชียเนีย (Collette, 1974) ปลาชนิดนี้อาศัยบริเวณแนวปะการัง ชายฝั่งรอบ ๆ เกาะ (Collette and Su, 1986)

มีรายงานการจับปลาชนิดนี้ด้วยอวนล้อมติดบริเวณอ่าวพัค (Palk bay) ระหว่างอินเดียกับศรีลังกา จับในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายนซึ่งเป็นฤดูวางไข่ ปีหนึ่ง ๆ จับได้ประมาณ 2-8 ล้านตัว ปลาที่จับได้ส่วนมากจะนำมาตากแดดบนชายหาด แล้วส่งออกไปยังศรีลังกา บางส่วนส่งไปขายตลาดในรูปปลาสด (Collette, 1983)

เป็นที่น่าสังเกตว่า Collette (loc. cit.) ได้รายงานการจับปลาชนิดนี้เป็นจำนวนตัว โดยใช้คำว่า individual แทนที่จะเป็นจำนวนตัน ซึ่งถ้าพิจารณาจากตัวเลขแล้วจำนวนตัวน่าจะถูกต้องกว่าตัน

7.5 ชนิด *Hyporhamphus (Reporhamphus) quoyi*

(Valenciennes)

(ภาพที่ 24, ตารางที่ 5-9)

ชื่อสามัญ

ภาษาไทย เข้มปากแดง, กระทุงเหวปากแดง, ตัก

ภาษาอังกฤษ Short-nosed halfbeak, Quoy's garfish
ชื่อพ้อง

Hemiramphus quoyi Valenciennes, 1846, Hist. Nat. Poiss., 19: 35-36.

Hemiramphus melanurus Guenther, 1866, Cat. Fish. Brit. Mus., 6: 205.

Hyporhamphus mioprurus Jordan et al., 1913, J. Coll. Sci., 33(1): 108.

Reporhamphus caudalis Whitley, 1951, Rec. Austr. Mus., 22(4): 393.

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

46 ตัว ขนาด 86.0-217.0 mmSL

- CTNRC : 0116 (3 ตัว) 174.0-183.0 mmSL, บ้านเพ จ.ระยอง, 2 พ.ย. 2505, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, T. Abe
- CUMNH : uncat (1 ตัว) 118.0 mmSL, ตลาดสด อ.ท่าฉาง จ.สุราษฎร์ธานี, 26 ก.ย. 2531, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์
- uncat (1 ตัว) 190.0 mmSL, ท่าเทียบเรือประมง อ.สัตหีบ จ.ชลบุรี, 25 มี.ค. 2531, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์
- uncat (2 ตัว) 104.0-118.0 mmSL, อำเภอบ้านดอน จ.สุราษฎร์ธานี, 24 ต.ค. 2531, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์
- uncat (1 ตัว) 156.5 mmSL, ท่าเทียบเรือประมง จ.ภูเก็ต, 23 ต.ค. 2532, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์
- uncat (4 ตัว) 147.7-156.0 mmSL, บ้านท่าพรึก อ.เมือง จ.ตราด, 3-4 มี.ย. 2532, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์
- uncat (2 ตัว) 193.0-217.0 mmSL, เกาะสีชัง จ.ชลบุรี, พ.ย. 2531, เบ็ดตก, จารึก ชูสุวรรณ
- uncat (4 ตัว) 133.0-144.0 mmSL, ท่าเทียบเรือปลาหมอ จ.สมุทรสาคร, 5 พ.ย. 2531, อวนรุน, บำรุง เพชรสภิตย์

KUMF : 1108 (2 ตัว) 149.0-163.0 mmSL, ศรีราชา จ.ชลบุรี,
 4 มิ.ย. 2470, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับ, L. Masya
 1109 (3 ตัว) 136.0-160.5 mmSL, หลังสวน จ.ชุมพร,
 23 ก.ย. 2466, โป๊ะ, H.M. Smith
 uncat (23 ตัว) 86.0-157.2 mmSL, อ่าวมะนาว
 จ.ประจวบคีรีขันธ์, 27 ก.ค. 2515, ไม่ปรากฏเครื่องมือที่ใช้จับและ
 ผู้เก็บตัวอย่าง

ลักษณะเด่น

ลำตัวแบนข้างเล็กน้อย ซากกรโทรบนปลายป้าน ความกว้างซากกรโทรบนมากกว่า
 ความยาว ด้านบนซากกรโทรบนมีเกล็ดปกคลุม จุดเริ่มต้นครีบกันอยู่ตรงกับแนวโคนก้านครีบหลัง
 ก้านที่ 3-5 Preorbital canal แยกเป็นแฉกที่ปลายบน ความยาวของ Preorbital bone
 2.9-3.3, (3.13) %SL ก้านครีบหลังมี 15-16 ก้าน ก้านครีบกันมี 14-16 ก้าน ซากกรโทร
 ล่างสีดำบริเวณปลายสีแดง

ลักษณะทั่วไป

D 15-16; A 14-16; P₁ 11-12; P₂ 6; PS 37-41; RGR₁ 27-30;
 RGR₂ 21-24; Vert (34-35) + (18-19) = 52-54

ลำตัวแบนข้างเล็กน้อย ความลึกในแนวตั้งของลำตัว 9.8-12.6, (10.89) %SL
 ความกว้างของลำตัว 6.8-10.1, (8.88) %SL ความยาวของหัว 20.7-28.2, (22.42) %SL
 ความยาวซากกรโทรล่าง 14.2-19.1, (16.58) %SL ความยาวซากกรโทรบน 2.4-3.4,
 (2.82) %SL ความกว้างซากกรโทรบน 4.9-9.0, (5.91) %SL ระยะระหว่างตา 5.1-7.0,
 (5.71) %SL เส้นผ่านศูนย์กลางตา 5.0-6.6, (5.76) %SL

ความยาวครีบอก 12.2-14.9, (13.45) %SL ความยาวครีบท้อง 6.8-8.6,
 (7.95) %SL ตำแหน่งครีบท้องอยู่ใกล้โคนครีบอกมากกว่าจุดเริ่มต้นครีบท้อง (P₁-P₂ 32.5-
 46.9, (37.07) %SL P₂-C 37.5-50.7, (40.63) %SL) จุดเริ่มต้นครีบกันอยู่ประมาณ

ใต้โคนก้านครีบล้างก้านที่ 3-5 ความยาวฐานครีบล้าง 21.0-23.3, (22.02) %SL ความยาวฐานครีบก้น 14.7-16.9, (15.61) %SL ครีบทางรูปสี่เหลี่ยม

เกล็ดหลุดง่าย ในสภาพที่เห็นขณะเก็บตัวอย่าง มีเกล็ดขนาดเล็กปกคลุมครีบล้างและครีบก้นโดยตลอด พื้นมีขนาดเล็กปลายแหลมแยกเป็น 3 แถง พื้นเหล่านี้เรียงเป็นแถว 4-5 แถวบนขอบขากรรไกร และ 4-6 แถวบนขอบขากรรไกรล่าง

สีตัวอย่างขณะสด ด้านหลังของลำตัวและด้านบนของหัวสีเข้ชวมน้ำเงิน ด้านข้างลำตัวและด้านท้องสีขาวเงินมีแถบสีเงินตามยาว ด้านข้างลำตัว ตั้งแต่โคนครีบอกถึงโคนครีบทาง โดยมีเส้นสีน้ำเงินพาดเป็นขอบด้านบนของแถบสีเงินนี้ ขากรรไกรล่างสีดำ ปลายขากรรไกรล่างสีแดง ครีบทางและด้านบนของครีบล้างสีดำ ครีบอก ครีบท้อง และครีบก้นโปร่งแสง

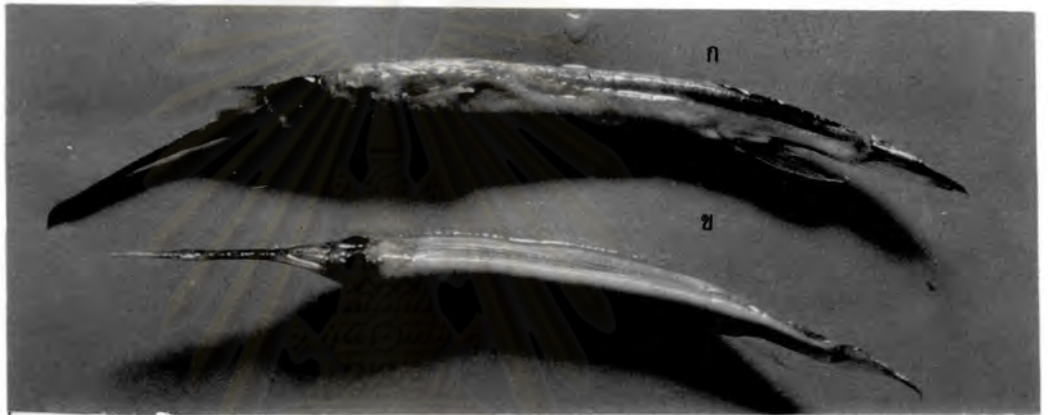
การกระจายพันธุ์ กินอาศัย และการประมง

มีการแพร่กระจายในทะเลชายฝั่งเขตร้อนของบริเวณอินโด-แปซิฟิก ตั้งแต่อินเดีย หมู่เกาะอินดีสตะวันออก อ่าวไทย ทะเลจีนใต้ หมู่เกาะฟิลิปปิน จนถึงออสเตรเลีย (Parin et al., 1980) *Hy. (R.) quoyi* เป็นปลาสกุลย่อย *Reporhamphus* อีกชนิดหนึ่งที่อาศัยทั้งในทะเลและในน้ำจืด ปลาชนิดนี้อาศัยบริเวณชายฝั่งของแผ่นดินใหญ่ หรือชายฝั่งของเกาะใหญ่ต่างจาก *Hy. (R.) affinis* และ *Hy. (R.) dussumieri* คือไม่พบบริเวณเกาะในทะเลเปิด (Collette และ Su, 1986)

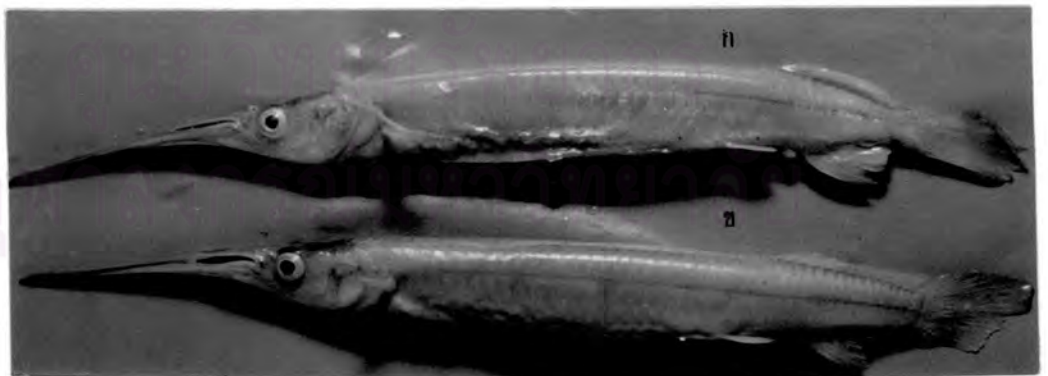
มีรายงานการจับปลาชนิดนี้ในอ่าวพัค (Palk bay) และอ่าวแมนนา (Manna bay) ตอนใต้ของอินเดียซึ่งติดกับศรีลังกาในช่วงเดือนกันยายนถึงเมษายน โดยใช้อวนล้อมติด (Talwar, 1984) ตัวอย่างที่เก็บได้เองจากการศึกษานี้ได้จาก อวนรุน อวนล้อมติดและเบ็ดตกเหยื่อลูกกุ้ง

ภาพที่ 10. *Dermogenys pusillus* CUMNH uncat, ก.ตัวผู้ 41.0 mmSL, ข.ตัวเมีย 45.2 mm SL, อ.ท่าฉาง จ.สุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 11. *Hemirhamphodon pogonognathus* CUMNH uncat, ก.ตัวผู้ 48.3 mmSL, ข.ตัวเมีย 40.5 mmSL, ป่าพรุโต๊ะแดง อ.สุไหงปาดี จ.นราธิวาส

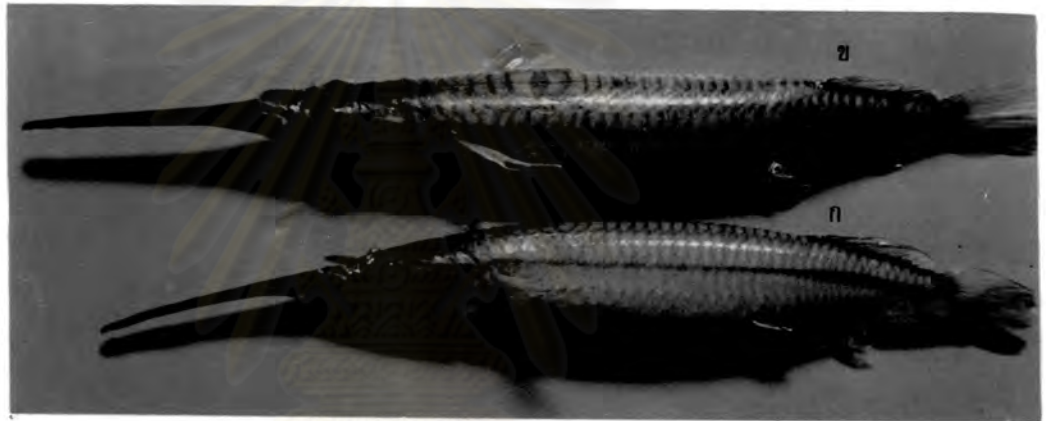

ภาพที่ 12. *Zenarchopterus ectuntio* CUMNH uncat, ก.ตัวผู้ 119.0 mmSL, ข.ตัวเมีย 106.0 mmSL, อ.บางปะกง จ.ฉะเชิงเทรา

ภาพที่ 13. *Zenarchopterus buffonis* CUMNH uncat, ก.ตัวผู้ 62.3 mmSL,
ข.ตัวเมีย 61.5 mmSL, อ.กันตัง จ.ตรัง

ภาพที่ 14. *Zenarchopterus dunckeri* CUMNH uncat, ก.ตัวผู้ 81.9 mmSL,
ข.ตัวเมีย 90.3 mmSL, อ.ชลอง จ.จันทบุรี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 15. *Euleptorhamphus viridis* CUMNH uncat, 243.8 mmSL, จ.ภูเก็ต

ภาพที่ 16. *Hemiramphus far* CUMNH uncat, 159.5 mmSL, อ.เมือง จ.ตราด

ภาพที่ 17. *Hemiramphus archipelagicus* CUMNH uncat, 196.4 mmSL,
ท่าเทียบเรือประมง จ.ปัตตานี

ภาพที่ 18. *Rhynchorhamphus naga* CUMNH uncat, 197.5 mmSL, ท่าเทียบเรือ
ประมง จ.ปัตตานี

ภาพที่ 19. *Rhynchorhamphus georgii* CUMNH uncat, 148.5 mmSL, อ.ท่าฉาง
จ.สุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 20. *Hyporhamphus (Hyporhamphus) melanopterus* CUMNH uncat,
142.5 mmSL, อ.เมือง จ.ตราด

ภาพที่ 21. *Hyporhamphus (Hyporhamphus) limbatus* CUMNH uncat, 123.5
mmSL, เกาะลอย อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี

ภาพที่ 22. *Hyporhamphus (Reporhamphus) affinis* CUMNH uncat, 188.8
mmSL, เกาะลอย อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี

ภาพที่ 23. *Hyporhamphus (Reporhamphus) dussumieri* CUMNH uncat, 165.9
mmSL, อ.เมือง จ.ตราด

ภาพที่ 24. *Hyporhamphus (Reporhamphus) quoyi* CUMNH uncat, 146.0 mmSL

เกาะลอย อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบจำนวนก้านครีบของปลาเข็ม-ปลากระทุงเหว วงศ์ Hemiramphidae
แต่ละชนิดที่พบในน่านน้ำไทย

Species	Dorsal fin rays													Pectoral fin rays								
	9	10	11	12	13	14	15	16	17	...	22	23	N	$\bar{X}$	8	9	10	11	12	13	N	$\bar{X}$
<u>Dermogenys pusillus</u>	14	6											20	9.30	20						20	9.00
<u>Hemiramphodon</u>																						
<u>pogonognathus</u>						10	3	2					15	14.47	15						15	8.00
<u>Zenarchopterus ectuntio</u>	5	12	12	6									35	11.54	9	26					35	8.74
<u>Z. buffonis</u>		9	12	2									23	11.70		5	18				23	9.78
<u>Z. dunckeri</u>			13										13	11.00			13				13	10.00
<u>Euleptorhamphus viridis</u>											2	1	3	22.33	3						3	8.00
<u>Hemiramphus far</u>		1	3	4	8								16	13.19				4	10	2	16	11.87
<u>He. archipelagicus</u>		1	2	9	4	2							18	13.22				5	12	1	18	11.78
<u>Rhynchorhamphus naga</u>					15	5							20	14.25				17	3		20	11.15
<u>R. georgii</u>					4	9	2						15	14.87		2	8	5			15	11.20
<u>Hyporhamphus (Hyporhamphus)</u>																						
<u>melanopterus</u>					2	3	15	3					23	15.83				2	21		23	11.91
<u>Hy. (Hy.) limbatus</u>				13	36	20	3	1					73	14.22				20	26		47	11.60
<u>Hyporhamphus (Reporhamphus)</u>																						
<u>affinis</u>						2	5						7	15.71				2	5		7	11.71
<u>Hy. (R.) dussumieri</u>							3						3	15.00					3		3	12.00
<u>Hy. (R.) quoyi</u>						7	18						25	15.72				5	19	1	25	11.84

Species	Anal fin rays														
	9	10	11	12	13	14	15	16	17	...	20	21	22	N	$\bar{X}$
<u>Dermogenys pusillus</u>							6	14						20	14.70
<u>Hemiramphodon</u>															
<u>pogonognathus</u>			15											15	9.00
<u>Zenarchopterus ectuntio</u>				5	12	12	6							35	11.54
<u>Z. buffonis</u>				2	1	2	17	1						23	11.61
<u>Z. dunckeri</u>				2	6		5							13	10.61
<u>Euleptorhamphus viridis</u>												2	1	3	20.67
<u>Hemiramphus far</u>				2	6	8								16	11.37
<u>He. archipelagicus</u>				1	4	10	3							18	11.83
<u>Rhynchorhamphus naga</u>						2	13	5						20	14.15
<u>R. georgii</u>							9	5	1					15	14.47
<u>Hyporhamphus (Hyporhamphus)</u>															
<u>melanopterus</u>							2	16	5					23	16.13
<u>Hy. (Hy.) limbatus</u>						2	19	45	7					73	14.78
<u>Hyporhamphus (Reporhamphus)</u>															
<u>affinis</u>							1	5	1					7	16.00
<u>Hy. (R.) dussumieri</u>							2	1						3	14.33
<u>Hy. (R.) quoyi</u>							1	20	4					25	15.12

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบจำนวนเกล็ดหน้าครีบหลัง ของปลาเข็ม-ปลากระตุงเทว วงศ์ Hemiramphidae แต่ละชนิดที่พบในน่านน้ำไทย

Species	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	49	50	51	52	53	54	N	$\bar{X}$	
<i>Dermogenys pusillus</i>									1	3	4	5	7										20	38.70
<i>Hemiramphodon</i>																								
<i>pogonognathus</i>																	1	5	3	5	1		15	51.00
<i>Zenarchopterus ectuntio</i>					5	12	14	3															34	32.44
<i>Z. buffonis</i>		3	14	4	1	1																	23	29.26
<i>Z. dunckeri</i>		9	4																				13	28.31
<i>Euleptorhamphus viridis</i>																			1			2	3	53.00
<i>Hemiramphus far</i>						2	2	4	5	2	1												16	35.38
<i>He. archipelagicus</i>						1	3	7	6	1													18	35.17
<i>Rhynchorhamphus naga</i>											1	7	9	2	1								20	39.75
<i>R. georgii</i>												6	2	4	3								15	40.27
<i>Hyporhamphus (Hyporhamphus)</i>																								
<i>melanopterus</i>								2	17	3	1												23	36.13
<i>Hy. (Hy.) limbatus</i>					2	11	33	20	4	1													71	33.23
<i>Hyporhamphus (Reporhamphus)</i>																								
<i>affinis</i>												2	1	1	3								7	40.71
<i>Hy. (R.) dussumieri</i>												2	1										3	38.33
<i>Hy. (R.) quoyi</i>											1	6	11	3	3								24	39.04

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบสัดส่วนสำคัญของร่างกายปลาเข็ม-ปลากระทุงเหว วงศ์ Hemiramphidae แต่ละชนิดที่พบในน่านน้ำไทย โดยแสดงเป็น %SL (ยกเว้นความยาวมาตรฐานแสดงเป็นหน่วยมิลลิเมตร) ตัวเลขแสดงเป็น Minimum-maximum-mean, (Standard deviation) * ตัวอย่างในการศึกษาไม่สมบูรณ์ หรือน้อย

Species	Standard length (mm)	Lower jaw length	Head length	P1-P2	P2-C	N
<i>Dermogenys pusillus</i>	30-88-39.4, (15.71)	17.2-20.2-18.32, (1.07)	25.6-29.6-27.99, (1.34)	30.6-31.5-31.16, (0.57)	36.1-37.6-36.98, (0.63)	11
<i>Hemiramphodon</i>						
<i>pogonognathus</i>	34-56-43.3, (5.39)	23.2-39.8-32.25, (3.96)	24.8-43.0-28.52, (5.21)	28.6-45.0-34.68, (6.65)	36.1-60.8-41.45, (6.88)	15
<i>Zenarchopterus ectuntio</i>	66-121-99.9, (12.54)	20.7-42.2-31.25, (4.68)	17.8-40.8-26.54, (4.03)	38.0-45.0-45.31, (3.23)	21.5-29.8-27.17, (1.67)	41
<i>Z. buffonis</i>	36-116-90.29, (23.23)	38.8-50.8-42.93, (2.71)	24.0-27.6-25.61, (0.95)	38.3-45.4-42.34, (1.24)	28.2-32.3-29.8, (1.03)	24
<i>Z. dunckeri</i>	72-104-83.9, (7.37)	35.8-42.7-39.94, (2.42)	25.2-27.3-26.54, (5.50)	41.6-44.4-42.59, (0.85)	29.3-32.1-30.88, (0.93)	11
<i>Euleptorhamphus viridis</i>	242-254	*	14.1-14.9	43.7-44.9	37.8-39.4	3
<i>Hemiramphus far</i>	157-238-196.2, (24.24)	26.0-31.4-28.24, (1.54)	22.3-25.5-23.80, (0.96)	42.0-48.9-43.46, (1.25)	29.9-33.3-32.04, (1.54)	16
<i>He. archipelagicus</i>	114-203-164.2, (21.88)	28.1-41.2-33.39, (4.50)	22.6-30.7-24.72, (2.36)	41.8-54.6-45.42, (3.58)	30.6-39.1-32.69, (2.53)	16
<i>Rhynchorhamphus naga</i>	108-203-148.2, (43.23)	35.9-43.8-41.93, (1.30)	22.0-24.5-22.70, (0.47)	42.0-45.3-43.71, (1.56)	29.9-42.1-32.40, (3.31)	19
<i>R. georgii</i>	87-208-148.2, (43.23)	34.8-54.7-43.13, (7.12)	21.8-25.7-23.78, (1.31)	43.5-46.0-44.61, (0.89)	30.0-32.5-30.72, (0.68)	10
<i>Hyporhamphus (Hyporhamphus) melanopterus</i>	88-153-119.5, (18.31)	20.2-24.7-22.41, (1.59)	20.1-22.6-20.15, (0.66)	29.3-32.6-31.49, (0.97)	45.0-51.7-47.21, (1.77)	23
<i>Hy. (Hy.) limbatus</i>	52-162-109.0, (18.24)	16.0-25.9-20.87, (2.61)	20.2-24.3-22.23, (0.84)	27.8-38.5-31.39, (1.89)	42.4-59.2-45.69, (2.18)	82
<i>Hyporhamphus (Reporhamphus) affinis</i>	113-192-161.2, (7.00)	15.7-24.5-20.76, (3.22)	22.6-23.8-23.27, (0.42)	35.9-40.7-38.32, (1.89)	35.7-40.6-38.02, (2.10)	7
<i>Hy. (R.) dussumieri</i>	160-209	20.3-22.0	21.7-22.8	40.8-63.8	35.0-37.5	3
<i>Hy. (R.) quoyi</i>	118-217-155.9, (21.56)	14.2-19.1-16.58, (1.40)	20.7-28.2-22.42, (1.32)	32.5-46.9-37.07, (2.24)	37.5-50.7-40.63, (2.28)	29

Species	Snout length	Orbit diameter	Interorbit width	Upper jaw length	Upper jaw width	N
<i>Dermogenys pusillus</i>	11.0-12.5-11.60, (0.55)	5.5-6.4-5.98, (0.37)	5.8-6.8-6.31, (0.34)	8.9-9.9-9.33, (0.44)	5.8-6.5-6.12, (0.39)	11
<i>Hemiramphodon</i>						
<i>pogonognathus</i>	10.7-19.0-12.22, (2.30)	6.1-10.4-6.84, (1.22)	6.4-11.3-7.42, (1.34)	8.0-14.5-9.14, (1.82)	4.5-10.4-6.10, (1.61)	15
<i>Zenarchopterus ectuntio</i>	9.6-12.8-11.35, (0.96)	4.1-5.5-4.73, (0.29)	4.5-6.9-5.49, (0.44)	5.1-10.6-8.79, (1.17)	4.5-5.9-5.16, (0.21)	41
<i>Z. buffonis</i>	7.9-9.1-8.49, (0.26)	5.8-7.4-6.62, (0.46)	6.9-8.3-7.41, (0.34)	5.0-7.0-5.73, (0.42)	5.6-6.9-6.50, (0.38)	24
<i>Z. dunckeri</i>	8.5-9.4-8.87, (0.27)	6.5-7.2-6.84, (0.21)	7.7-8.5-8.09, (0.33)	5.7-6.5-6.08, (0.23)	6.4-7.3-6.92, (0.30)	11
<i>Euleptorhamphus viridis</i>	4.7-4.9	4.2-4.6	3.7-3.8	1.7-1.9	1.3-1.4	3
<i>Hemiramphus far</i>	8.1-8.7-8.40, (0.19)	5.8-6.8-6.48, (0.32)	5.9-6.4-6.10, (0.19)	2.9-3.4-3.11, (0.16)	4.8-7.1-5.61, (0.80)	16
<i>He. archipelagicus</i>	8.0-9.1-8.48, (0.36)	4.8-6.2-5.47, (0.45)	5.0-5.6-5.39, (0.18)	2.8-5.6-3.48, (0.88)	4.0-6.1-4.88, (0.67)	16
<i>Rhynchorhamphus naga</i>	8.9-9.6-9.31, (0.31)	4.6-5.8-5.24, (0.39)	5.4-5.8-5.57, (0.18)	5.2-5.8-5.45, (0.18)	4.0-4.7-4.38, (0.21)	19
<i>R. georgii</i>	9.1-11.4-9.75, (0.76)	4.9-6.3-5.33, (0.55)	5.3-6.6-5.70, (0.39)	3.8-7.6-5.56, (1.03)	4.3-5.3-4.57, (0.32)	10
<i>Hyporhamphus (Hyporhamphus) melanopterus</i>	7.0-7.7-7.35, (0.26)	5.0-5.7-5.38, (0.22)	4.2-4.8-4.64, (0.16)	2.5-3.2-2.80, (0.19)	3.6-4.5-3.99, (0.30)	23
<i>Hy. (Hy.) limbatus</i>	6.5-8.4-7.56, (0.43)	4.2-6.3-5.49, (0.34)	4.6-8.2-5.27, (0.47)	2.9-4.3-3.40, (0.29)	3.8-5.8-4.91, (0.49)	82
<i>Hyporhamphus (Reporhamphus) affinis</i>	7.9-8.9-8.25, (0.59)	5.6-6.1-5.77, (0.19)	5.2-5.7-5.35, (0.21)	2.7-3.7-3.31, (0.44)	4.6-5.7-5.07, (0.40)	7
<i>Hy. (R.) dussumieri</i>	8.1-8.4	6.1-6.4	6.0-6.2	3.3-3.8	5.1-5.4	3
<i>Hy. (R.) quoyi</i>	7.4-8.3-7.78, (0.24)	5.0-6.6-5.76, (0.39)	5.1-7.0-5.71, (0.43)	2.4-3.4-2.82, (0.18)	4.9-9.0-5.91, (1.01)	29

ตารางที่ 9 (ต่อ)

Species	Depth of body	Width of body	Length of preorbital bone	N
<i>Dermogenys pusillus</i>	8.4-9.7-7.12,(0.04)	4.2-7.2-6.89,(1.57)	1.7-3.6-2.27,(0.69)	11
<i>Hemirhamphodon pogonognathus</i>	6.1-8.2-6.29,(0.58)	4.6-5.9-5.55,(0.42)	1.8-4.5-2.99,(0.68)	15
<i>Zenarchopterus ectuntio</i>	9.3-12.2-10.48,(0.87)	5.4-9.6-6.63,(1.42)	1.5-3.1-2.41,(0.38)	41
<i>Z. buffonis</i>	9.4-12.6-11.13,(0.93)	5.2-8.7-6.68,(0.84)	1.6-3.5-2.81,(0.42)	24
<i>Z. dunckeri</i>	14.2-15.6-14.88,(0.56)	11.2-11.9-11.56,(0.41)	2.3-3.1-2.75,(0.27)	11
<i>Euleptorhamphus viridis</i>	5.9-6.7	3.5-3.8	2.1-2.4	3
<i>Hemiramphus far</i>	12.7-17.6-14.25,(2.02)	7.8-11.5-9.10,(1.46)	2.6-5.5-4.66,(1.16)	16
<i>He. archipelagicus</i>	12.2-15.4-13.41,(1.26)	4.0-7.6-6.04,(1.15)	3.5-5.7-4.81,(0.81)	16
<i>Rhynchorhamphus naga</i>	7.6-9.2-8.44,(0.51)	4.2-6.3-5.31,(0.78)	3.4-4.2-3.81,(0.21)	19
<i>R. georgii</i>	6.9-9.6-8.52,(0.93)	4.3-6.3-5.27,(0.78)	3.7-5.3-4.19,(0.49)	10
<i>Hyporhamphus (Hyporhamphus) melanopterus</i>	8.6-11.2-9.89,(0.74)	4.9-7.1-6.06,(0.60)	3.7-4.0-3.85,(0.14)	23
<i>Hy. (Hy.) limbatus</i>	10.4-12.9-11.41,(0.78)	6.2-9.6-7.68,(0.99)	2.9-3.8-3.27,(0.35)	82
<i>Hyporhamphus (Reporhamphus) affinis</i>	9.3-11.5-10.30,(0.78)	8.2-9.1-8.74,(0.33)	3.5-4.0-3.76,(0.17)	7
<i>Hy. (R.) dussumieri</i>	9.4-11.1	8.4-10.7	3.3-3.5	3
<i>Hy. (R.) quoyi</i>	9.8-12.6-10.89,(0.77)	6.8-10.1-8.88,(1.05)	2.9-3.3-3.13,(0.15)	29

Species	Pectoral fin length	Pevic fin length	Length of dorsal fin base	Length of anal fin base	N
<i>Dermogenys pusillus</i>	15.3-18.7-17.57,(1.42)	8.1-9.4-8.72,(0.53)	9.0-10.0-9.63,(0.37)	12.8-13.6-12.96,(0.47)	11
<i>Hemirhamphodon pogonognathus</i>	13.0-16.9-14.81,(1.40)	10.0-10.9-14.35,(3.12)	17.9-22.5-20.52,(1.35)	5.5-8.2-6.89,(0.79)	15
<i>Zenarchopterus ectuntio</i>	11.5-15.3-14.38,(0.72)	6.3-8.6-7.16,(0.54)	15.7-18.5-17.54,(0.71)	4.7-6.7-5.74,(0.64)	41
<i>Z. buffonis</i>	15.0-18.6-16.76,(0.93)	6.6-7.8-7.18,(0.39)	15.4-19.9-17.30,(1.00)	4.3-8.1-5.42,(0.86)	24
<i>Z. dunckeri</i>	18.1-19.5-18.62,(0.68)	6.3-7.9-7.25,(0.48)	16.9-19.3-17.71,(0.93)	4.8-7.3-6.45,(0.98)	11
<i>Euleptorhamphus viridis</i>	19.9-21.7	3.8-4.0	24.8-24.9	20.3-20.9	3
<i>Hemiramphus far</i>	16.8-19.5-18.09,(1.02)	8.9-12.7-10.28,(1.39)	12.9-18.8-16.07,(1.86)	8.2-9.7-8.61,(0.57)	16
<i>He. archipelagicus</i>	11.6-18.0-15.77,(2.18)	5.6-10.9-8.39,(1.74)	14.4-16.2-15.31,(0.64)	9.1-11.8-9.69,(1.14)	16
<i>Rhynchorhamphus naga</i>	11.1-13.7-12.35,(0.73)	5.4-6.2-5.80,(0.33)	14.9-17.3-15.81,(0.78)	10.4-12.5-11.72,(0.67)	19
<i>R. georgii</i>	12.2-13.9-12.65,(0.79)	5.5-7.9-6.23,(0.89)	14.9-16.7-16.03,(0.57)	10.9-12.1-11.59,(0.38)	10
<i>Hyporhamphus (Hyporhamphus) melanopterus</i>	12.1-14.3-13.39,(0.58)	6.9-8.4-7.73,(0.39)	14.9-17.0-15.74,(0.58)	13.7-15.8-14.74,(0.61)	23
<i>Hy. (Hy.) limbatus</i>	13.1-16.0-14.68,(0.83)	7.8-9.1-8.43,(0.42)	14.1-16.3-15.18,(0.52)	11.3-14.3-12.98,(0.93)	82
<i>Hyporhamphus (Reporhamphus) affinis</i>	12.8-14.0-13.56,(0.49)	8.2-9.1-8.65,(0.41)	21.0-23.3-22.02,(0.87)	14.7-16.9-15.61,(0.86)	7
<i>Hy. (R.) dussumieri</i>	12.0-13.0	7.8-8.0	14.3-15.0	10.9-11.4	3
<i>Hy. (R.) quoyi</i>	12.2-14.9-13.45,(0.75)	6.8-8.6-7.95,(0.65)	14.4-15.6-15.05,(0.46)	11.4-12.7-12.06,(0.49)	29

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย